

Programación didáctica do Departamento de Filosofía. Curso 2022-2023

IES Virxe do Mar. Noia

1. Presentación.....	5
2. Valores Éticos 2º de ESO.....	7
2 a) Introducción e contextualización.....	7
2 b) Contribución ao desenvolvemento das competencias clave.....	8
2 c) Concreción dos obxectivos.....	9
2 d) Concreción para cada estándar de aprendizaxe avaliable: temporalización, grao mínimo de consecución e procedementos e instrumentos de avaliación.....	10
2 e) Concrecións metodolóxicas.....	17
2 f) Materiais e recursos didácticos.....	18
1 g) Criterios sobre avaliación, cualificación e promoción.....	19
2 h) Indicadores de logro para avaliar o proceso do ensino e a práctica docente.....	20
2 i) Organización das actividades de seguimento, recuperación e avaliación das materias pendentes.....	21
2 k) Deseño da avaliación inicial e medidas individuais ou colectivas.....	21
2 l) Medidas de atención á diversidade.....	21
2 m) Concreción dos elementos transversais.....	22
2 n) Actividades complementarias e extraescolares.....	22
3. Igualdade de xénero. 2º ESO.....	23
3 a) Introducción e contextualización e obxectivos xerais.....	23
3 b) Contribución ó desenvolvemento das competencias clave.....	25
3 c) Concreción dos obxectivos.....	26
3 d) Concreción para cada estándar de aprendizaxe avaliable da temporalización, o grao mínimo de consecución e os procedementos e instrumentos de avaliación.....	29
3 e) Concrecións metodolóxicas.....	34
3 f) Materiais e recursos Didácticos.....	34

3 g) Criterios sobre avaliación, cualificación e promoción.....	35
3 h) Indicadores de logro para avaliar o proceso do ensino e a práctica docente.....	36
3 i) Organización das actividades de seguimento, recuperación e avaliación das materias pendentes.....	37
3 k) Deseño da avaliación inicial e medidas individuais ou colectivas.....	37
3 l) Medidas de atención á diversidade.....	37
3 m) Concreción dos elementos transversais.....	38
3 n) Actividades complementarias e extraescolares.....	39
4. Valores Éticos 4º de ESO.....	40
4 a) Introducción e contextualización.....	40
4 b) Contribución ao desenvolvemento das competencias clave.....	41
4 c) Concreción dos obxectivos.....	42
4 d) Concreción para cada estándar de aprendizaxe avaliable: temporalización, grao mínimo de consecución e procedementos e instrumentos de avaliación.....	43
4 e) Concrecións metodolóxicas.....	52
4 f) Materiais e recursos didácticos.....	53
4 g) Criterios sobre avaliación, cualificación e promoción.....	54
4 h) Indicadores de logro para avaliar o proceso do ensino e a práctica docente.....	55
4 i) Organización das actividades de seguimento, recuperación e avaliación das materias pendentes.....	56
4 k) Deseño da avaliación inicial e medidas individuais ou colectivas.....	56
4 l) Medidas de atención á diversidade.....	56
4 m) Concreción dos elementos transversais.....	57
4 n) Actividades complementarias e extraescolares.....	57
5. Filosofía. 4º ESO.....	58
5 a) Introducción e contextualización.....	58
5 b) Contribución ao desenvolvemento das competencias clave.....	58
5 c) Concreción dos obxectivos.....	59
5 d) Concreción para cada estándar de aprendizaxe avaliable da temporalización, o grao mínimo de consecución e os procedementos e instrumentos de avaliación.....	60
5 e) Concrecións metodolóxicas.....	70
5 f) Materiais e recursos didácticos.....	70
5 g) Criterios sobre avaliación, cualificación e promoción.....	70
5 h) Indicadores de logro para avaliar o proceso do ensino e a práctica docente.....	73
5 i) Organización das materias pendentes.....	74
5 k) Deseño da avaliación inicial e medidas individuais ou colectivas.....	74
5 l) Medidas de atención á diversidade.....	74

5 m) Concreción dos elementos transversais.....	75
5 n) Actividades complementarias e extraescolares.....	75
6. Tratamento da Información 2º Bacharelato.....	76
6 a) Presentación.....	76
6 b) Contribución ao desenvolvemento das competencias clave.....	76
6 c) Concreción dos obxectivos.....	76
6 d) Concreción para cada estándar de aprendizaxe avaliable da temporalización, o grao mínimo de consecución e os procedementos e instrumentos de avaliación.....	77
6 e) Concrecións metodolóxicas.....	78
6 f) Materiais e recursos didácticos.....	79
6 g) Criterios sobre avaliación, cualificación e promoción do alumnado.....	79
6 h) Indicadores de logro para avaliar o proceso do ensino e a práctica docente.....	79
6 i) Medidas de atención á diversidade.....	80
6 k) Concreción dos elementos transversais que se traballan no curso.....	80
7. Historia da Filosofía 2º Bacharelato.....	82
7 a) Introducción.....	82
7 b) Contribucións ao desenvolvemento das competencias clave.....	83
7 c) Concreción dos obxectivos.....	84
7 d) Concreción para cada estándar de aprendizaxe avaliable da temporalización, o grao mínimo de consecución e os procedementos e instrumentos de avaliación.....	85
7 e) Concrecións metodolóxicas.....	100
7 f) Materiais e recursos didácticos.....	102
7 g) Criterios sobre avaliación, cualificación e promoción.....	102
7 h) Indicadores de logro do proceso de ensino e da práctica docente.....	104
7 i) Organización dos procedementos para acreditar os coñecementos necesarios.....	105
7 k) Deseño da avaliación inicial e medidas individuais ou colectivas.....	105
7 l) Medidas de atención á diversidade.....	105
7 m) Concreción dos elementos transversais.....	106
7 n) Actividades complementarias e extraescolares.....	106
8. Psicoloxía 2º Bacharelato.....	107
8 a) Introducción.....	107
8 b) Contribución ao desenvolvemento das competencias clave.....	107
8 c) Concreción dos obxectivos por curso.....	107

8 d) Concreción para cada estándar avaliable da temporalización, o grao mínimo, e dos instrumentos e procedementos de avaliación.	108
8 e) Concrecións metodolóxicas.	130
8 f) Materiais e recursos didácticos.	130
8 g) Criterios sobre a avaliación, cualificación e promoción do alumnado.	130
8 h) Indicadores de logro para avaliar o proceso do ensino e a práctica docente.	132
8 i) Medidas de atención á diversidade.	133
8 k) Concreción dos elementos transversais que se traballan no curso.	133
9 Medidas organizativas como consecuencia da pandemia da COVID-19.	135

1. Presentación e contextualización.

Contexto socio-económico

O 70% do alumnado do I. E.S. Virxe do Mar procede do concello de Noia, o 15% provén da zona Norte do de Outes, e o 5% restante, doutros concellos, do que cabería salientar o de Lousame. Segundo os datos publicados polo INE a 1 de xaneiro de 2020, a vila de Noia conta con 14.274 habitantes. É o punto de referencia socio-económica e cultural de toda a comarca. A súa poboación adícase maioritariamente ao sector terciario, que é o maior xerador económico da vila, actuando esta como centro comarcal de comercio e servizos a onde acode a poboación dos concellos próximos para abastecerse de produtos básicos e especializados. Os días de maior afluencia son os xoves e os domingos, que son días de mercado e hai feiras quincenais o primeiro e terceiro domingo de cada mes. O resto da poboación distribúese entre os sectores secundario, que reúne á pequena e mediana industria existente e á construción, e primario, que se reparte entre a agricultura e a pesca, sendo o mar e as actividades con el relacionadas o que sostén case todo o peso deste sector, xa que a actividade propiamente agrícola ten un papel case testemuñal. O concello de Lousame, coñecido tempos atrás pola actividade mineira, ten unha poboación dispersa en moitos núcleos pequenos (3.268 habitantes en 93 Km2 de superficie, en xaneiro de 2020) e depende case exclusivamente do sector primario: actividade agrícola – gandeira e sector forestal. A zona Norte do concello de Outes, da que este Instituto recibe alumnado, depende economicamente do sector primario, notándose estes últimos anos un aumento da sector de servizos na capital do concello (A Serra).

O Centro

O IES Virxe do Mar de Noia ofrece a seguinte oferta educativa para o curso 2022/23:

Educación Secundaria Obrigatoria

Bacharelato nas modalidades de: “Ciencias e Tecnoloxía” e “Ciencias Sociais e Humanidades”.

Ciclo Formativo De Grao Medio de “Vídeo DJ e son”

Opcións Bilingües:

Filosofía (inglés) 1º Bacharelato

Composición do departamento de Filosofía :

Materia	Curso	Grupos	Profesor
Valores éticos	2º de ESO	2	Sandrine Sánchez Castro Elena Martínez Bautista
Igualdade de xénero	2º de ESO	1	Gloria Rivas Rodríguez
Valores éticos e cívicos	3º de ESO	2	Sandrine Sánchez Castro
Valores éticos	4º de ESO	2	Sandrine Sánchez Castro Elena Martínez Bautista
Filosofía	4º de ESO		Dolores Rodríguez Varela
Filosofía Sección Bilingüe Filosofía en Inglés	1º de Bach	3 3	Dolores Rodríguez Varela M. Gloria Rivas Rodríguez
Tratamento da Información	2º de Bach	1	M. Gloria Rivas Rodríguez
Historia da filosofía	2º de Bach	2	Dolores Rodríguez Varela
Psicoloxía	2º de Bach	2	M. Gloria Rivas Rodríguez

2. Valores Éticos 2º de ESO

2 a) Introducción e contextualización.

A materia de Valores Éticos ten como obxectivo básico orientar o alumnado adolescente na escolla do seu proxecto de vida persoal. A orientación de Valores Éticos permitirá que ese proxecto se vaia enchendo de xeito acorde coa racionalidade práctica. Isto supón que o proxecto, por racional, vai requirir virtudes intelectuais como o rigor, a coherencia, a honradez intelectual ou o apego á realidade. Pola dimensión práctica desa racionalidade, o proxecto requirirá que o alumnado vaia construíndo, desde a reflexión, un código ético de valores e normas que determinarán as súas decisións para guiar a súa conduta de tal xeito que realce a súa dignidade persoal e, ao mesmo tempo, permita a súa realización plena e feliz como persoas e a promoción de relacións sociais marcadas polo recoñecemento das outras persoas, o respecto cara a elas, e pola finalidade de alcanzar cotas cada vez maiores de xustiza, tanto no nivel máis próximo á persoa como no nivel global.

O valor da reflexión ética que ofrece a materia “Valores Éticos” debe centrarse en dotar ao alumnado dos instrumentos de racionalidade e obxectividade necesarios para que os seus xuízos valorativos teñan o rigor, a coherencia e a fundamentación racional que requiren, co fin de que as súas eleccións sexan dignas de guiar a súa conduta, a súa vida persoal e as súas relacións sociais.

O currículo básico estrutúrase ao redor de tres eixos:

- Pretende cumprir co mandato da Constitución Española, que fixa como obxectivo fundamental da educación o pleno desenvolvemento da personalidade humana no respecto aos principios democráticos de convivencia e aos dereitos e liberdades fundamentais.
- Contribúe a potenciar a autonomía do novo e a preparalo para converterse no principal axente do seu propio desenvolvemento, aprendendo a construír, mediante unha elección libre e racionalmente fundamentada en valores éticos, un pensamento e un proxecto de vida propios, asumindo de modo consciente, crítico e reflexivo o exercicio da liberdade e o control acerca da súa propia existencia.
- Contribúe a favorecer a construción dunha sociedade libre, igualitaria, próspera e xusta, mediante a participación activa de cidadáns conscientes e respectuosos dos valores éticos nos que debe fundamentarse a convivencia e a participación democrática, recoñecendo os dereitos humanos como referencia universal para superar os conflitos, defender a igualdade, o pluralismo político e a xustiza social.

Esta materia desenvólvese ao longo de 4 cursos, dende 1º de ESO ata 4º cunha carga horaria dunha hora semanal.

Os contidos organízanse en 6 bloques:

1. A dignidade da persoa
2. A comprensión, o respecto e a igualdade nas relacións interpersoais

3. A reflexión ética
4. A xustiza e a política
5. Os valores éticos, o dereito, a Declaración Universal dos Dereitos Humanos (DUDH) e outros tratados internacionais sobre dereitos humanos
6. Os valores éticos e a súa relación coa ciencia e a tecnoloxía.

Os bloques non se distribúen liñalmente ao longo dos cursos senón que algúns deste bloques trátanse en varios cursos, se ben con diferente nivel de profundidade e desenvolvemento.

Algún dos bloques non estará incluído neste nivel para evitar a repetición de contidos e porque é imposible desenvolver todos os incluídos na lexislación de referencia dispoñendo de unha sesión semanal de docencia. Tamén tivemos en conta o perfil do profesorado asignado, neste caso dúas profesoras de Francés, polo que os contidos con máis carga conceptual filosófica serán simplificados ou omitidos.

2 b) Contribución ao desenvolvemento das competencias clave

O [Decreto 86/2015, do 25 de xuño, polo que se establece o currículo da educación secundaria obrigatoria e do bacharelato na Comunidade Autónoma de Galicia](#) establece 7 competencias clave, que na [Orden ECD/65/2015, de 21 de xaneiro,](#) pola que se describen as relacións entre as competencias, os contidos e os criterios de avaliación da educación primaria, a educación secundaria obrigatoria e o [bacharelato](#), descritas no anexo I desta Orde.

Valores Éticos contribúe a desenvolver estas competencias relativas ao pensamento crítico e a resolución de problemas desde o momento en que incide na necesidade de analizar, expor, argumentar e dar solucións fundamentadas aos problemas éticos, sendo precisamente este o eixo sobre o que vira todo o currículo básico e o carácter específico do saber ético.

Competencia en comunicación lingüística (CL)

Para desenvolver esta competencia é fundamental o fomento da lectura, así como a análise e comentario de libros e textos sobre valores éticos e dereitos humanos. Outro dos obxectivos asociados a esta competencia son, por unha banda, mellorar a comunicación e, por outro, a transmisión de valores morais mediante a exposición e resolución de dilemas morais. Estes requiren o exercicio de habilidades sociais e comunicativas, como a expresión de ideas e sentimentos, escoita activa e a empatía.

A presentación de dilemas éticos e o debate das súas posibles solucións contribúen ao desenvolvemento da competencia en comunicación lingüística, porque esixe exercitarse na escoita, a exposición de ideas e a comunicación de sentimentos, utilizando tanto a linguaxe oral como outros sistemas de representación.

Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCT)

Esta competencia ofrécenos a posibilidade de realizar argumentacións, expor e realizar xuízos morais, así como aplicar estratexias para a resolución de problemas e dilemas morais.

Competencia dixital (CD)

A competencia dixital está ligada ao uso de dispositivos informáticos que permitan ao alumnado entender a relación que existe entre a tecnoloxía e os valores éticos e facilitar o acceso ao coñecemento de feitos sociais e documentos históricos que mostren a contribución dos valores éticos á sociedade.

Competencia para aprender a aprender (CAA)

Esta competencia promóvese mediante o exercicio dos procesos cognitivos que se realizan no desenvolvemento do currículo básico, tales como analizar, sintetizar, relacionar, comparar, aplicar, avaliar, argumentar, etc., que caracterizan calquera proceso de aprendizaxe e favorecen nos alumnos e alumnas o gusto e a satisfacción que produce o descubrimento da verdade.

Competencias sociais e cívicas (CSC)

Competencia de conciencia e expresión cultural, así como o traballo colaborativo, incrementanse cando se reflexiona sobre o fundamento ético da sociedade e tómase conciencia da importancia dos seus valores culturais.

As competencias sociais e cívicas son, sen dúbida, as que están relacionadas dunha forma máis directa coa área de Valores Éticos. As habilidades sociais e as actitudes cívicas poténcianse cando se recoñece a importancia que teñen os valores éticos na sociedade na que vivimos. Así mesmo, axuda a fortalecer a identidade persoal, facilitando a resolución de conflitos interpersoais, á vez que desenvolve valores tan importantes como son a tolerancia, a solidariedade e o respecto á diversidade cultural, relixiosa, etc.

Sentido de iniciativa e espírito emprendedor (SIEE)

A autonomía, a iniciativa persoal, o espírito emprendedor e a creatividade son aspectos da personalidade que benefician notablemente á sociedade. Para adestrar e desenvolver estas habilidades é recomendable ofrecer ao alumnado unha serie de actividades e supostos prácticos relacionados coa vida cotiá que lle permitan expor as súas propias ideas e ofrecer solucións orixinais e creativas.

Conciencia e expresións culturais (CEC)

A área de Valores Éticos permite o desenvolvemento de pautas persoais, sociais e interculturais que fomentan a participación activa en calquera sociedade democrática, respectando os dereitos e os valores éticos socialmente recoñecidos.

2 c) Concreción dos obxectivos

Os obxectivos xerais da ESO (Decreto 86/2015, do 25 de xuño, polo que se establece o currículo da educación secundaria obrigatoria e do bacharelato na Comunidade Autónoma de Galicia no seu artigo 10) concrétanse nestes outros obxectivos específicos de Valores Éticos

1. Valorar a dignidade humana e entender a especificidade do humano. (B1)

2. Identificar as características ou trazos psicolóxicos propios da personalidade. (B1)
3. Comprender a importancia do desenvolvemento da autonomía na construción da identidade persoal durante a adolescencia. (B1)
4. Comprender a relación entre liberdade persoal e responsabilidade. (B3)
5. Distinguir entre autonomía e heteronomía moral.
6. Comprender o concepto de intelixencia emocional e valorar a importancia das habilidades sociais e emocionais na vida do adolescente.
7. Desenvolver actitudes e habilidades para potenciar a autoestima.
8. Coñecer as diferenzas entre os conceptos de ética e moral. (B3)
9. Identificar a liberdade e a sociabilidade como bases da moralidade.
10. Valorar a función que desempeñan os valores morais, como orientadores do comportamento humano, na vida persoal e social.
11. Entender o concepto de norma moral e valorar a súa influencia no comportamento humano.
12. Entender a relación existente entre ética, política e xustiza. (B4)
13. Coñecer algunhas das teorías éticas máis importantes ao longo da historia: eudemonismo aristotélico, hedonismo de Epicuro, a ética utilitarista e a ética formal kantiana. (B3)
14. Descubrir como se creou a ONU e as circunstancias históricas que motivaron a redacción da Declaración Universal de Dereitos Humanos. (B5)
15. Identificar os valores e os principios éticos que sustentan a Declaración Universal de Dereitos Humanos. (B5)
16. Coñecer o contido da Declaración Universal de Dereitos Humanos. (B5)
17. Identificar as situacións que supoñen unha violación dos dereitos da muller e da infancia. (B5)
18. Analizar a problemática á que se enfronta, hoxe día, a aplicación da Declaración Universal de Dereitos Humanos.
19. Descubrir os valores nos que se fundamenta a Constitución Española, e os dereitos e deberes fundamentais dos cidadáns. (B4)
20. Familiarizarse co contido da Constitución Española. (B4)
21. Valorar a importancia da participación cidadá na vida política e coñecer algunhas das formas máis comúns de exercer esa participación. (B4)
22. Pescudar que é a Unión Europea e cales son os seus obxectivos principais. (B6)
23. Reflexionar sobre os avances tecnolóxicos e científicos para considerar a posibilidade de fixar uns límites éticos e xurídicos, sobre a base do respecto á dignidade humana e os dereitos recoñecidos na Declaración Universal de Dereitos Humanos.
24. Coñecer as causas e os síntomas da tecnodependencia. (B6)
25. Entender o concepto de conciencia ecolóxica e valorar a necesidade de apostar por un desenvolvemento sustentable. (B6)

2 d) Concreción para cada estándar de aprendizaxe avaliable: temporalización, grao mínimo de consecución e procedementos e instrumentos de avaliación.

Temporización trimestral:

1ª Avaliación:

Unidade 1. Somos Personas

Unidade 2. Onde comeza a miña liberdade

2ª Avaliación:

Unidade 4. Vivimos en sociedade.

Unidade 5. Os dereitos humanos.

3ª Avaliación:

Unidade 6. Ciencia con-ciencia.

1 Somos persoas
Obxectivos
Cofecer a dificultade de chegar a un concepto de persoa tendo en conta as diferentes concepcións achegadas pola filosofía ao longo da historia. Entender o concepto de ética e a súa importancia no desenvolvemento das persoas na sociedade.

Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comp. clave	Temporalización	Instrumentos e procedementos de avaliación	Grao mínimo de consecución
A persoa ao longo da historia. O concepto de persoa a través da filosofía. A persoa e a dignidade. A persoa como ser ético. Ética, valores, responsabilidade liberdade. A Ética e os valores morais. A persoa como animal ético. A visión kantiana: a liberdade de decidir da persoa. Kant: liberdade, liberdade política e dereitos humanos.	B1.1. Construír un concepto de persoa, consciente de que esta é indefinible, valorando a dignidade que posúe polo feito de ser libre.	VEB1.1.1. Sinala as dificultades para definir o concepto de persoa, analizando algunhas definicións achegadas por filósofos/as.	CCL	4 sesións para levar a cabo os contidos e exercicios.	A. Exercicios de vocabulario Rúbrica VE2A	1 sobre 2
	B1.2. Identificar os conceptos de heteronomía e autonomía, mediante a concepción kantiana da persoa, coa finalidade de valorar a súa importancia e aplicala na realización da vida moral.	VEB1.2.1. Explica a concepción kantiana do concepto de persoa, como suxeito autónomo capaz de ditar as súas propias normas morais.	CSC	1 sesión de avaliación e coavaliación.	B Participación en debates. Rúbrica VE2B	1 sobre 2
		VEB1.2.2. Comenta e valora a idea de Kant ao concibir a persoa como un fin en si mesma, rexeitando a	CSC	2 sesións máis para realizar o proxecto	C Investigación Rúbrica VE2C	1 sobre 2

A ética de Aristóteles. O concepto de felicidade en Aristóteles. As virtudes éticas en Aristóteles.		posibilidade de ser tratada por outros como instrumento para alcanzar fins alleos a ela.			D Análise de casos prácticos e xogos de rol Rúbrica VE2D Proxecto Rúbrica VE2E	1 sobre 2
	B1.3. Entender a relación entre os actos, os hábitos e o desenvolvemento do carácter, mediante a comprensión do concepto de virtude en Aristóteles e, en especial, o relativo ás virtudes éticas, pola importancia que teñen no desenvolvemento da personalidade.	VEB1.3.1. Sinala en que consiste a virtude e as súas características en Aristóteles, indicando a súa relación cos actos, os hábitos e o carácter.	CSC			
		VEB1.3.2. Enumera algúns dos beneficios que, segundo Aristóteles, achegan as virtudes éticas ao ser humano, identifica algunhas destas e ordénalas segundo un criterio racional.	CAA CCL CSC			1 sobre 2

2. Onde comenza a miña liberdade

Obxectivos

Entender a liberdade como un valor ético fundamental.

Distinguir entre os conceptos de liberdade persoal e liberdade social e identificar os seus límites.

Entender os conceptos de ética e dereito como reguladores da vida privada e da vida pública nas persoas. Recoñecer a igualdade e a xustiza como valores éticos fundamentais relacionados directamente coa liberdade

Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comp. clave	Temporalización	Instrumentos e procedementos de avaliación	Grao mínimo de consecución
A liberdade persoal. A liberdade como valor ético	B2.1. Distinguir, na persoa, os ámbitos da vida privada e da vida pública, a	VEB2.1.1. Distingue entre os ámbitos de acción que corresponden á ética e ao dereito, e expón as súas	CCL CD	4 sesións para levar a	A. Exercicios de vocabulario	1 sobre 2

fundamental. Os hábitos e os valores en relación coa liberdade. A liberdade persoal. A liberdade social. Diferenzas entre ética e dereito. Relación entre ética e dereito. Os conflitos éticos.	primeira regulada pola ética e a segunda polo dereito, coa finalidade de identificar os límites da liberdade persoal e social.	conclusións mediante unha presentación elaborada con medios informática.		cabo os contidos e exercicios.	Rúbrica VE2A B Participación en debates.	1 sobre 2
		VEB2.1.2. Reflexiona arredor do problema da relación entre estes dous campos, o privado e o público, e a posibilidade de que exista un conflito de valores éticos entre ambos, así como a forma de atopar unha solución baseada nos valores éticos, exemplificando de maneira concreta tales casos, e expón as súas posibles solucións fundamentadas eticamente.	CCL CSC CSIEE	1 sesión de avaliación e coavaliación . 2 sesións máis para realizar o proxecto	Rúbrica VE2B C Investigación Rúbrica VE2C D Análise de casos prácticos e xogos de rol Rúbrica VE2D E Proxecto Rúbrica VE2E	1 sobre 2 1 sobre 2 1 sobre 2 1 sobre 2

4. Vivimos en sociedade

Obxectivos

Entender os conceptos de ética, política e xustiza; e a relación entre eles no pensamento de Aristóteles.

Identificar as características esenciais da política que defende Aristóteles.

Comprender o concepto de *xustiza* de Aristóteles.

Comprender as diferenzas e puntos en común entre ética, leis e normas cívicas.

Analizar de forma crítica o concepto de xustiza de Aristóteles, relacionándoo cos conceptos de ben común e felicidade.

Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comp. clave	Temporalización	Instrumentos e procedementos de avaliación	Grao mínimo de consecución
----------	-------------------------	---------------------------	-------------	-----------------	--	----------------------------

A política de Aristóteles. A sociedade como un “ser natural”. A política de Aristóteles. A sociedade como un “ser natural”. A “polis”: a sociedade ideal para Aristóteles. A virtude da xustiza. A xustiza como lei e como igualdade. Valores éticos e valores cívicos. Os valores cívicos necesarios para a convivencia. Ética, política e xustiza en Aristóteles.	B4.1. Comprender e valorar a importancia da relación entre os conceptos de ética, política e xustiza, mediante a análise e a definición destes termos, destacando o vínculo entre eles no pensamento de Aristóteles.	VEB4.1.1. Explica e aprecia as razóns que dá Aristóteles para establecer un vínculo necesario entre ética, política e xustiza.	CCEC	2 sesións para levar a cabo os contidos e exercicios. 2 sesión de avaliación e coavaliación. 2 sesións máis para realizar o proxecto.	A. Exercicios de vocabulario Rúbrica VE2A	1 sobre 2
	B4.2. Coñecer e apreciar a política de Aristóteles e as súas características esenciais, e entender o seu concepto de xustiza e a súa relación co ben común e a felicidade, elaborando un xuízo crítico sobre a perspectiva deste filósofo.	VEB4.1.2. Utiliza e selecciona información sobre os valores éticos e cívicos, identificando e apreciando as semellanzas, as diferenzas e as relacións entre eles.	CAA		B Participación en debates. Rúbrica VE2B	1 sobre 2
		VEB4.2.1. Elabora, recorrendo á súa iniciativa persoal, unha presentación con soporte informático, sobre a política aristotélica como unha teoría organicista, cunha finalidade ética e que atribúe a función educativa ao Estado	CSIEE CD CSC		C Investigación Rúbrica VE2C	1 sobre 2
		VEB4.2.2. Selecciona e usa información, en colaboración co grupo, para entender e apreciar a importancia que Aristóteles lle dá á xustiza como valor ético no que se fundamenta a lexitimidade do Estado e a súa relación coa felicidade e o ben común, e expón as súas conclusións persoais debidamente fundamentadas	CAA CCL		D Análise de casos prácticos e xogos de rol Rúbrica VE2D E Proxecto Rúbrica VE2E	1 sobre 2 1 sobre 2

5. Os Dereitos Humanos

Obxectivos

Recoñecer e identificar as diferenzas entre ética, dereito e xustiza.
 Identificar as semellanzas entre ética, dereito e xustiza.
 Comprender o concepto de xustiza social.
 Coñecer os aspectos básicos da Declaración Universal dos Dereitos Humanos.
 Analizar de forma crítica a situación actual da defensa dos dereitos humanos na sociedade

Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comp. clave	Temporalización	Instrumentos e procedementos de avaliación	Grao mínimo de consecución
Ética, dereito e xustiza: semellanzas e diferenzas. A xustiza social. Os dereitos humanos. Características dos dereitos humanos. A defensa.	B5.1. Sinalar a vinculación entre a ética, o dereito e a xustiza, a través do coñecemento das súas semellanzas, diferenzas e relacións.	VEB5.1.1. Procura e selecciona información en páxinas web, para identificar as diferenzas, as semellanzas e os vínculos entre a ética e o dereito.	CCL CD	2 sesións para levar a cabo os contidos e exercicios. 2 sesión de avaliación e coavaliación. 2 sesións máis para realizar o proxecto.	A. Exercicios de vocabulario Rúbrica VE2A B Participación en debates. Rúbrica VE2B C Investigación Rúbrica VE2C D Análise de casos prácticos e xogos de rol Rúbrica VE2D E Proxecto Rúbrica VE2E	1 sobre 2 1 sobre 2 1 sobre 2 1 sobre 2 1 sobre 2

6. Ciencia"con-ciencia"
Obxectivos
Recoñecer a importancia da dimensión moral da ciencia e a tecnoloxía e a necesidade de establecer uns límites éticos.

omprender a importancia de respectar os dereitos humanos na investigación científica e tecnolóxica.
Entender o concepto de tecnodelendencia e valorar a súa influencia negativa na sociedade actual.
Analizar e debater sobre os dilemas morais que xorden dos avances tecnolóxicos e na medicina.

Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comp. clave	Temporalización	Instrumentos e procedementos de avaliación	Grao mínimo de consecución
Ética e ciencia. Os límites éticos na ciencia. Ética e tecnoloxía. A liberdade da tecnoloxía. A tecnoloxía e os dereitos humanos. Ética e medicina. Os límites éticos nos avances da medicina. A tecnodelendencia. Como superar a tecnodelendencia.	B6.1. Recoñecer a importancia da dimensión moral da ciencia e a tecnoloxía, así como a necesidade de establecer límites éticos e xurídicos, coa finalidade de orientar a súa actividade consonte os valores defendidos pola DUDH.	VEB6.1.1. Utiliza información de distintas fontes para analizar a dimensión moral da ciencia e a tecnoloxía, avaliando o impacto positivo e negativo que estas poden ter en todos os ámbitos da vida humana (social, económico, político, ético e ecolóxico, etc.).	CAA CMCCT CSC	4 sesións para levar a cabo os contidos e exercicios.	A. Exercicios de vocabulario Rúbrica VE2A	1 sobre 2
		VEB6.1.2. Achea argumentos que fundamenten a necesidade de pór límites éticos e xurídicos á investigación práctica, tanto científica como tecnolóxica, tomando a dignidade humana e os valores éticos recoñecidos na DUDH como criterio normativo.	CCL CMCCT CSC	1 sesión de avaliación e coavaliación	B Participación en debates. Rúbrica VE2B	1 sobre 2
		VEB6.1.3. Recorre á súa iniciativa persoal para expor as súas conclusións sobre o tema tratado, utilizando medios informáticos e audiovisuais, de xeito argumentado e ordenado racionalmente.	CD CSIEE	2 sesións máis para realizar o proxecto.	C Investigación Rúbrica VE2C	1 sobre 2
	B6.2. Entender e valorar o problema da	VEB6.2.1. Destaca o problema e o perigo que representa para o ser	CMCCT		D Análise de casos prácticos e xogos de rol Rúbrica VE2D	1 sobre 2
					E Proxecto	1 sobre 2

	tecnoddependencia e a alienación humana á que conduce.	humano a tecnoddependencia, sinalando os seus síntomas e as súas causas, e estimando as súas consecuencias negativas, como unha adición incontrolada aos dispositivos electrónicos, aos videoxogos e ás redes sociais, que conduce as persoas cara a unha progresiva deshumanización.			Rúbrica VE2E	
	B6.3. Utilizar os valores éticos contidos na DUDH no campo científico e tecnolóxico, coa finalidade de evitar a súa aplicación inadecuada e solucionar os dilemas morais que ás veces se presentan, nomeadamente no terreo da medicina e a biotecnoloxía.	VEB6.3.1. Analiza información seleccionada de diversas fontes, coa finalidade de coñecer en que consisten algúns dos avances en medicina e biotecnoloxía, que formulan dilemas morais (utilización de células nai, clonación, euxeñese, etc.), sinalando algúns perigos que estes encerran de prescindir do respecto á dignidade humana e os seus valores fundamentais.	CCL CMCCT CCS			
		VEB6.3.2. Presenta unha actitude de tolerancia e respecto ante as opinións que se expresan na confrontación de ideas, coa finalidade de solucionar os dilemas éticos, sen esquecer a necesidade de empregar o rigor na fundamentación racional e ética de todas as alternativas de solución formuladas.	CSC CSIEE			

2 e) Concrecións metodolóxicas

A tenor do establecido na normativa propónse as seguintes liñas metodolóxicas. O proceso de ensino-aprendizaxe da área de Valores Éticos non se limita ao ámbito dos coñecementos. Unha materia como esta, que pretende unha formación integral do alumno, debe considerar tamén os procedementos que permitan a adquisición de capacidades e estratexias para un traballo autónomo e, ao mesmo

tempo, o desenvolvemento de valores e actitudes de convivencia democrática que fagan posible a actitude crítica do alumnado e que faciliten a súa inserción na sociedade na que viven.

O punto de partida de todo o proceso de ensino-aprendizaxe deben de ser os coñecementos previos do alumnado para proceder a partir de aí, cun espírito sempre construtivo, á análise crítica dos mesmos.

Conforme a este principio, propónse as seguintes orientacións metodolóxicas:

- A aprendizaxe non ha de basearse exclusivamente nun proceso acumulativo, no que as ideas se impoñen externamente e vanse engadindo unhas a outras. O profesor debe evitar as explicacións maxistras dando protagonismo ao alumno. Trátase de que sexan os alumnos, nun proceso continuo de intercambio de opinións, coñecementos e experiencias, tanto persoais como alleas, os encargados de construír a súa propia aprendizaxe, logrando, desta forma, alcanzar os obxectivos.
- Débense potenciar aquelas actividades orientadas a aprender a razoar e argumentar, de modo crítico e autónomo, tal e como vén recollido na obxectivos da área.

Traballar por competencias

O traballo por competencias implica un cambio metodolóxico significativo, xa que o alumnado adquire un maior protagonismo, mentres que o docente pasa a ser un mero xestor do coñecemento, quedando nun segundo plano.

Na E.S.O., o alumnado debe desenvolver un pensamento e unha actitude críticos que se fundamenten en valores éticos. Por elo, á hora de traballar a área de Valores Éticos cos seus alumnos, optamos pola utilización de métodos activos que favorezan a participación, a socialización, a creatividade, alternando o traballo individual co traballo en grupo (3 ó 4 alumnos).

Esta liña metodolóxica sitúa ao estudante como protagonista directo da súa propia aprendizaxe, mentres que o docente sitúase nun segundo plano para que o alumnado consiga unha maior autonomía na súa aprendizaxe que lle permita elaborar o seu proxecto de vida, asumindo de forma consciente e reflexiva o exercicio da súa liberdade.

É moi importante desenvolver o proceso de ensino-aprendizaxe, sempre a partir de aprendizaxes que estean baseados na experiencia, onde o alumnado poida construír o coñecemento desde a súa propia experiencia. Esta forma de proceder permitirá ao alumnado coñecer e interiorizar os valores éticos de forma comprensiva e significativa.

2 f) Materiais e recursos didácticos

Taballaremos coa plataforma E-dixgal e cos materiais didácticos da editorial Nettex Smart, aos que engadiremos algunhas actividades de aprendizaxe de deseño propio.

Plan lector

Actividades baseadas na lectura de noticias de prensa.

Visitas á biblioteca do centro para actividades de formación de usuarios.

Plan TIC

Uso das aplicacións dispoñibles na plataforma E-Dixgal.

1 g) Criterios sobre evaluación, cualificación e promoción.

Avaliación continua:

O seguimento e avaliación das aprendizaxes do alumnado realizarase a diario coa observación na aula e nos portafolios/ cadernos de clase. O cálculo das cualificacións farase a partires das rúbricas específicas seguindo o seguinte modelo:2

VE2 Rúbrica Valores Éticos 2 ESO				
A. Exercicios de vocabulario	0 Non é capaz de resolver exercicios básicos	1 Resolve exercicios do nivel básico	1.5 Resolve exercicios do nivel medio	2 Resolve exercicios do nivel avanzado
B. Participación en debates	0 Non participa nin mostra interese	1 Participa pero ten dificultade en seguir as normas	1.5 Participa e segue as normas	2 Participa, segue as normas e fai aportacións moi relevantes.
C. Investigación	0 Non participa nin mostra interese	1 Traballa pero ten dificultades nos procedementos	1.5 Traballa e segue os procedementos	2 Traballa, segue os procedementos e mostra iniciativa persoal
D. Análise casos prácticos e xogos de rol	0 Non participa nin mostra interese	1 Traballa pero ten dificultades nos procedementos	1.5 Traballa e segue os procedementos	2 Traballa, segue os procedementos e mostra iniciativa persoal
E. Proxecto	0 Non participa nin mostra interese	1 Traballa pero ten dificultades nos procedementos	1.5 Traballa e segue os procedementos	2 Traballa, segue os procedementos e mostra iniciativa persoal

Mecanismos de recuperación:

O alumnado que non acade o grao mínimo de consecución indicado poderá realizar as seguintes actividades para recuperalos:

Actividades no caderno de clase / aula virtual: Terá que repetir actividades ou realizar outras específicas asignadas polo profesorado.
 Actividades cualificadas mediante a observación diaria na aula: Aplicarase o seguinte coeficiente para incorporar as melloras na participación no traballo de aula: a cualificación de cada avaliación pesará o dobre que a da anterior.

Avaliación final

A cualificación final será o resultado de facer a media das obtidas durante o curso segundo a rúbrica proposta incorporando as cualificacións das actividades de recuperación.

Criterios de promoción: A cualificación mínima para aprobar é un 5 pero na sesión final de avaliación teranse en conta os criterios de promoción establecidos polo centro.

2 h) Indicadores de logro para avaliar o proceso do ensino e a práctica docente.

Farase un seguimento utilizando a seguinte táboa:

Grao consecución	Nada	Suficiente	Ben	Excelente	Observacións e propostas de mellora
A temporalización foi axeitada					
Os materiais foron apropiados					
Os instrumentos de avaliación foron efectivos					
Abarcaronse tódolos estándares					
Atendeuse a diversidade do alumnado					
Incorporáronse as TICs ao proceso					

2 i) Organización das actividades de seguimento, recuperación e avaliación das materias pendentes.

Non temos alumnado nesa situación.

2 k) Deseño da avaliación inicial e medidas individuais ou colectivas

Para a avaliación inicial teranse en conta:

- 1) Os informes de avaliación individualizados do curso pasado.
- 2) Detección de aprendizaxes imprescindibles non adquiridas no curso pasado e falta de desenvolvemento das correspondentes competencias clave.
- 3) Coñecemento personalizado do alumnado e da súa situación emocional.

Actividade: Texto con contido ético que permita conectar coa situación de pandemia actual e cas aprendizaxes do curso pasado, para facer un resumo coas ideas principais e unha reflexión persoal onde se inclúan os aspectos emocionais polos que está pasando o alumnado. Se como consecuencia dos resultados se observan problemas de comprensión (como non distinguir o esencial do secundario ou non entender o contido do texto) ou expresión escrita, daráselle ó alumnado afectado actividades de reforzo máis dirixidas (textos con cuestións que lle axuden a focalizar a atención sobre o importante, composicións sinxelas facilitándolle os distintos apartados que debe desenvolver...) ou directrices respecto da expresión escrita (utilización de frases curtas, separación de párrafos, correccións na construción gramatical, listas con vocabulario que debe utilizar...). Asemade, se se detectan situacións emocionais preocupantes, contactarase co departamento de orientación para habilitar as medidas de apoio necesarias.

2 l) Medidas de atención á diversidade

Decisións tomadas unha vez realizadas as actividades e a xunta de avaliación inicial:

Na programación de actividades:

Implantación de distintos niveis de actividades (probos interactivos de vocabulario)

Organización do grupo ou aula

Reorganización do grupo para facilitar a integración de todo o alumnado.

Alumnado con necesidades educativas especiais

Activación do protocolo de actuación en coordinación co departamento de orientación.

Tomaranse as decisións en colaboración co Departamento de Orientación tendo en conta a adaptación dos contidos máis axeitada en relación coa problemática do alumnado e axustaranse os instrumentos de avaliación en consecuencia.

2 m) Concreción dos elementos transversais

A materia implica educar en valores durante todo o curso, pero presentaremos especial atención ás actitudes sexistas, racistas e xenófobas para promover o respecto aos demais aínda que pensen distinto, así como á liberdade de expresión. Outros elementos quedan pendentes de concreción ata dispoñer do proxecto do centro.

2 n) Actividades complementarias e extraescolares

Son varias as actividades complementarias que se poden realizar durante o curso e que están estreitamente relacionadas cos contidos propios da área de Valores Éticos.

Visita dalgún representante dunha ONG para que conte ao alumnado a súa experiencia persoal e as actividades e obxectivos que leva a cabo a súa organización.

Contactos con distintas institucións de carácter político (Concello, Deputación, etc.), para que o alumnado reciba información de primeira man sobre o funcionamento das mesmas.

Realizaranse algunhas saídas durante a sesión lectiva para realizar traballos de campo (enquisas, gravacións, recollida de datos..)

As actividades extraescolares sempre estarán pendentes da coordinación cos responsables de outras materias xa que ao ser unha materia optativa é moi difícil organizar actividades propias que non teñan repercusións negativas no funcionamento diario do centro.

Colaboraremos en xeral cos plans e programas do centro: Biblioteca, Polo creativo, Climántica, Intercambios lingüísticos e celebracións anuais.

3. Igualdade de xénero. 2º ESO

3 a) Introducción e contextualización e obxectivos xerais.

De acordo co establecido no artigo 3.2 da Orde de 15 de xullo de 2015 pola que se establece a relación de materias de libre configuración autonómica de elección para os centros docentes nas etapas de educación secundaria obrigatoria e bacharelato, e se regula o seu currículo e a súa oferta. A materia de *Igualdade de Xénero* poderá ofrecerse en primeiro e/ou segundo curso de educación secundaria obrigatoria (e o alumnado poderá cursala nun dos cursos segundo a oferta establecida polo centro docente).

E terá unha carga horaria dun período lectivo semanal.

Na Orde explíctase que a igualdade de dereitos e oportunidades entre as mulleres e os homes, así como a perspectiva de xénero, deben integrarse en todas as etapas do sistema educativo coa finalidade de promover os valores necesarios para o exercicio dunha cidadanía democrática e para construír unha sociedade máis xusta e igualitaria. Di ademais que malia que nas últimas décadas se produciron importantes avances na eliminación das desigualdades por razón de xénero, aínda se identifican en multitude de ámbitos mostras preocupantes de que non se acadou unha igualdade real e efectiva entre mulleres e homes.

Moitas destas mostras reproducense tamén entre o alumnado máis novo, de aí que sexa necesario integrar, de maneira decidida a perspectiva de xénero, isto é, un enfoque que teña en consideración as diferenzas que existen entre mulleres e homes en distintas actividades ou ámbitos da vida co obxectivo de acadar a plena igualdade. A educación constitúe un instrumento fundamental para mudar esta situación de desigualdade.

A materia de Igualdade de xénero ten como obxectivo básico concienciar o alumnado para que actúe de xeito crítico ante as situacións de desigualdade que percibe, no seu contorno e fóra del, e para que recoñeza as relacións intepersoais e sociais desde a natural diversidade de xénero, sexo e orientación sexual como parte dunha realidade plural e enriquecedora, onde non hai lugar para discriminacións ou exclusións de ningún tipo.

A diversificación formativa e profesional, así como a toma de decisións libres de estereotipos de xénero resultan imprescindibles para contribuír a este cambio social e para non perpetuar os mecanismos de selección educativos e profesionais baseados no xénero.

Por outra parte, na escola seguen a invisibilizarse, en moitos casos, as achegas das mulleres nos distintos campos do saber, o que fai que os referentes sigan a ser os valores predominantemente masculinos que dan continuidade a roles diferenciados en función do seu xénero.

No plano didáctico, Igualdade de xénero contribúe á consecución das competencias clave. Resulta evidente que o obxectivo de acadar maiores competencias sociais e cívicas, así como adquirir unha mellor competencia de conciencia e expresións culturais e contribuír á competencia de aprender a aprender e a fomentar o sentido de iniciativa e espírito emprendedor están na súa propia constitución como materia.

A abordaxe desta materia implica tamén o tratamento da educación emocional, das habilidades sociais e comunicativas e de todos aqueles elementos necesarios para saber convivir, relacionarse e valorar positivamente a contribución persoal na construción dunha sociedade máis xusta.

Por último, a materia préstase a desenvolver nos alumnos e nas alumnas, tanto en traballos colaborativos como en tarefas individuais, a competencia dixital, que lles permita acceder e seleccionar información, procesala e plasmar as súas creación en produtos cunha innegable capacidade para a comunicación.

Apúntase, tamén, a capacidade que brinda a materia para pór en práctica metodoloxías didácticas activas e contextualizadas que faciliten a participación do alumnado en traballos cooperativos, a realización de tarefas, a aprendizaxe baseada en problemas e resolución de conflitos, o estudo de casos, etc... metodoloxías que confiren ao alumnado o papel de axente activo da súa propia formación; mais tamén se suxire a posibilidade de colaborar con outros departamentos didácticos e/ou servizos do centro, como por exemplo o departamento de Orientación ou o servizo de Mediación para acrecentar o carácter integral e multidisciplinar da materia.

O currículo da materia está estruturado en catro bloques temáticos:

O primeiro deles, denominado “**A construción social das identidades sexuais e de xénero**”, introduce os conceptos principais sobre xénero e igualdade relacionándoos coa realidade escolar, familiar e social, tratando de que poidan ser identificables nestes ámbitos polo alumnado.

O obxectivo xeral consiste en iniciar unha toma de conciencia e reflexión sobre a situación da desigualdade, que será o desencadeante de situacións de discriminación, marxinalidade e violencia.

No segundo bloque, denominado “**Relacións de xénero e afectividade**”, trabállase a necesidade de abordar a convivencia e a relación entre os sexos, de reflexionar sobre a interdependencia entre os distintos xéneros e as relacións de afectividade e sexualidade. Segundo os modelos, os referentes ou os enfoques educativos que orienten a nosa aprendizaxe, a expresión da afectividade pode ser diversa; esta realidade debe ser necesariamente plural entre a mocidade. Abordar a convivencia e o desenvolvemento da sexualidade, a expresión e xestión da emocionalidade e dos afectos supoñerá participar e colaborar activamente nun dos obxectivos fundamentais da educación, como é que cada alumno e alumna adquiera un coñecemento da propia identidade e unha imaxe das demais persoas libre de estereotipos, que saiba aceptarse e expresarse axeitadamente e con respecto nos afectos e nas súas relacións persoais e co outro sexo.

No terceiro bloque, **“Da discriminación á igualdade de oportunidades”**, trataranse as dificultades das mulleres para visibilizarse e acadar o que xa moito antes conseguiron os homes (por exemplo, as loitas polo sufraxio, o dereito á educación, os postos de responsabilidade pública ou o acceso ao poder político, social e económico). O alumnado debe coñecer que as mulleres foron e seguen a ser discriminadas nos ámbitos público e privado (mercado laboral, salarios, tarefas domésticas, linguaxe...). Ademais, tamén debe ser consciente da súa invisibilidade no transcurso da historia, recollendo información sobre algunhas das mulleres esquecidas nos distintos ámbitos do saber e esferas sociais, tanto na antigüidade como no mundo contemporáneo.

O cuarto bloque, **“Cara a unha sociedade sen violencia machista”** pretende, en primeiro lugar, describir e poñer de relevo como as violencias machistas son consecuencia das múltiples discriminacións por cuestión de xénero. Explicaranse mediante exemplos as distintas tipoloxías de violencia, procurando facer ver que a de dominio (física e emocional) é o cumio do iceberg máis perceptible da violencia machista. Visionarase a escaleira da violencia e valoraranse negativamente certas actitudes dentro da parella, algunhas naturalizadas e interiorizadas como probas de amor (control, celos...), aínda que acotío actúan de síntoma anticipatorio de condutas agresivas con consecuencias moi graves.

3 b) Contribución ó desenvolvemento das competencias clave

Concreción que recolla a relación dos estándares de aprendizaxe avaliáveis da materia que forman parte dos perfís competenciais.

Tal e como se describe na LOMCE, todas as áreas ou materias do currículo deben participar no desenvolvemento das distintas competencias do alumnado. Estas, de acordo coas especificacións da lei, son:

1. Comunicación lingüística (CCL)

Para o bo desenvolvemento desta competencia, será decisivo o fomento da lectura, a análise e a reflexión sobre libros e textos relacionados cos contidos curriculares. Deste xeito, desenvolveranse a comprensión lectora e a expresión oral e escrita, á vez que se adquiren coñecementos sobre os valores éticos e os dereitos humanos. Por outro lado, contribuirase conxuntamente á comunicación lingüística e á transmisión de valores a través da exposición e da resolución de dilemas morais, pois estes esixen poñer en práctica habilidades como a escoita activa, a empatía e a expresión de ideas e de sentimentos, utilizando a linguaxe verbal e a non verbal.

2. Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCCT)

O desenvolvemento desta competencia nesta área permítenos afondar no eixe sobre o que xira todo o currículo básico e o carácter específico do saber ético, xa que todo problema ou situación implica unha demostración racional. Así mesmo, esta competencia ofrece a oportunidade de realizar argumentacións, considerar e realizar xuízos morais e aplicar estratexias de resolución de problemas.

3. Competencia dixital (CD)

Desenvolver a competencia dixital desde esta área axudaranos a manexar ferramentas que posibiliten o acceso ao coñecemento de feitos sociais, de documentos históricos e de tratados internacionais que poñan de relevo a contribución da igualdade de xénero á sociedade. Á súa vez, proporcionará ao alumnado a oportunidade de entender a relación que existe entre a tecnoloxía e os valores éticos, para que aprenda a facer un bo uso dela no seu tempo libre.

4. Aprender a aprender (CAA)

A competencia de aprender a aprender implica ser consciente das necesidades e dos procesos de aprendizaxe, o recoñecemento de oportunidades e a habilidade de superar dificultades para poder aprender con éxito. Esta promóvese na área de Igualdade de xénero mediante o exercicio de procesos cognitivos como analizar, sintetizar, relacionar, comparar ou argumentar, así como favorecendo o interese por descubrir a verdade e os valores que impregnan as experiencias da súa vida cotiá.

5. Competencias sociais e cívicas (CSC)

Na materia de Igualdade de xénero trabállanse de forma máis directa as competencias sociais e cívicas do alumnado. As habilidades sociais e de colaboración incrementanse cando se reflexiona sobre o fundamento ético da sociedade e se toma conciencia da importancia dos seus valores éticos e morais. Á súa vez, ofrece a posibilidade de resolver conflitos interpersoais de forma construtiva, polo que o alumnado non só fortalece a súa identidade persoal, senón que desenvolve actitudes como a tolerancia, a asertividade, a solidariedade e o respecto á pluralidade cultural, política, relixiosa ou de calquera outra natureza.

6. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE)

Para exercer dun modo consciente, crítico e reflexivo o exercicio da liberdade e emprender accións que beneficien a sociedade, resulta necesario que os alumnos e as alumnas desenvolvan aspectos como a autonomía, o liderado, a creatividade ou a iniciativa persoal. Desde esta área considéranse tarefas e situacións reais e hipotéticas que permiten o adestramento das devanditas habilidades. Isto vai posibilitar que o alumnado expoña as súas ideas, inicie accións novas, asuma responsabilidades ou xestione os recursos materiais e persoais que ten ao seu alcance.

7. Conciencia e expresións culturais (CCEC).

Esta materia contribúe á competencia de conciencia e expresións culturais na medida que posibilita a adquisición de pautas persoais, interpersoais e interculturais que permiten participar de forma eficaz e construtiva en calquera sociedade democrática, respectando os valores e os dereitos socialmente recoñecidos.

3 c) Concreción dos obxectivos

Obxectivos xerais da Educación Secundaria

A Educación Secundaria Obrigatoria contribuirá a desenvolver nos alumnos e nas alumnas as capacidades que lles permitan:

- a) Asumir responsablemente os seus deberes, coñecer e exercer os seus dereitos no respecto ás demais persoas, practicar a tolerancia, a cooperación e a solidariedade entre as persoas e os grupos, exercitarse no diálogo, afianzando os dereitos humanos e a igualdade de trato e de oportunidades entre mulleres e homes, como valores comúns dunha sociedade plural, e prepararse para o exercicio da cidadanía democrática.
- b) Desenvolver e consolidar hábitos de disciplina, estudo e traballo individual e en equipo, como condición necesaria para unha realización eficaz das tarefas da aprendizaxe e como medio de desenvolvemento persoal.
- c) Valorar e respectar a diferenza de sexos e a igualdade de dereitos e oportunidades entre eles. Rexeitar a discriminación das persoas por razón de sexo ou por calquera outra condición ou circunstancia persoal ou social. Rexeitar os estereotipos que supoñan discriminación entre homes e mulleres, así como calquera manifestación de violencia contra a muller.
- d) Fortalecer as súas capacidades afectivas en todos os ámbitos da personalidade e nas súas relacións coas demais persoas, así como rexeitar a violencia, os prexuízos de calquera tipo e os comportamentos sexistas, e resolver pacificamente os conflitos.
- e) Desenvolver destrezas básicas na utilización das fontes de información, para adquirir novos coñecementos con sentido crítico. Adquirir unha preparación básica no campo das tecnoloxías, especialmente as da información e a comunicación.
- f) Concibir o coñecemento científico como un saber integrado, que se estrutura en materias, así como coñecer e aplicar os métodos para identificar os problemas en diversos campos do coñecemento e da experiencia.
- g) Desenvolver o espírito emprendedor e a confianza en si mesmo, a participación, sentido crítico, a iniciativa persoal e a capacidade para aprender a aprender, planificar, tomar decisións e asumir responsabilidades.
- h) Comprender e expresar con corrección, oralmente e por escrito, na lingua galega e na lingua castelá, textos e mensaxes complexas, e iniciarse no coñecemento, na lectura e no estudo da literatura.
- i) Comprender e expresarse nunha ou máis linguas estranxeiras de maneira apropiada.
- k) Coñecer, valorar e respectar os aspectos básicos da cultura e da historia propias e

das outras persoas, así como o patrimonio artístico e cultural. Coñecer mulleres e homes que realizaran achegas importantes á cultura e á sociedade galega, ou a outras culturas do mundo.

l) Coñecer e aceptar o funcionamento do propio corpo e o das outras persoas, respectar as diferenzas, afianzar os hábitos de coidado e saúde corporais, e incorporar a educación física e a práctica do deporte para favorecer o desenvolvemento persoal e social. Coñecer e valorar a dimensión humana da sexualidade en toda a súa diversidade. Valorar criticamente os hábitos sociais relacionados coa saúde, o consumo, o coidado dos seres vivos e o medio ambiente, contribuíndo á súa conservación e á súa mellora.

m) Apreciar a creación artística e comprender a linguaxe das manifestacións artísticas, utilizando diversos medios de expresión e representación.

n) Coñecer e valorar os aspectos básicos do patrimonio lingüístico, cultural, histórico e artístico de Galicia, participar na súa conservación e na súa mellora, e respectar a diversidade lingüística e cultural como dereito dos pobos e das persoas, desenvolvendo actitudes de interese e respecto cara ao exercicio deste dereito.

ñ) Coñecer e valorar a importancia do uso da lingua galega como elemento fundamental para o mantemento da identidade de Galicia, e como medio de relación interpersoal e expresión de riqueza cultural nun contexto plurilingüe, que permite a comunicación con outras linguas, en especial coas pertencentes á comunidade lusófona.

Obxectivos da área de Igualdade de xénero.

O alumnado deberá adquirir uns coñecementos e unhas destrezas básicas que lle permitan integrar de maneira decidida a perspectiva de xénero co obxectivo de acadar a plena igualdade, tomar conciencia e actuar de xeito crítico ante as situacións de desigualdade, discriminación, marxinalidade e violencia que lle permitan tomar decisións libres de estereotipos de xénero e aprender a aceptarse e expresarse axeitadamente nas súas relacións persoais co outro sexo.

Neste sentido, e baseándonos na proposta que recolle Julia Victoria Espín López (pax 248) en *Xénero e educación social*. Ed Laiovento, 2003; propoñemos como obxectivos xerais da materia de Igualdade de xénero, acadar as finalidades seguintes en aras de contribuír a unha educación non sexista:

Desmitificar a crenza de que polo feito de nacer home ou muller existen uns determinados valores inherentes á persoa.

Conseguir o recoñecemento da diferenza positiva de cada xénero.

Estabelecer medidas de acción positiva, viáveis e realistas, que permitan transforman o ensino mixto en coeducativo.

Desenvolver as capacidades do alumnado con independencia das expectativas de comportamento social asignadas a cada xénero.

Axudar a tomar conciencia das formas actuais de discriminación por razóns de sexo.

Promover unha actitude crítica fronte aos prexuizos e estereotipos sexistas.

Favorecer as mesmas oportunidades de promoción e participación para homes e mulleres.

Introducir no currículo da materia unha visión interdisciplinar de modo que se recollan as aportacións das diferentes áreas en coñecementos, experiencias e descubrimentos de ambos xéneros.

Recoñecer as relacións intepersoais e sociais desde a natural diversidade de xénero, sexo e orientación sexual como parte dunha realidade plural e enriquecedora.

Fomentar o uso dunha linguaxe respectuosa e inclusiva.

Contribuír á toma de conciencia crítica fronte a calquera situación de discriminación e ante a violencia de xénero.

Promover a visibilización das achegas das mulleres nos distintos campos do saber e da acción humana.

3 d) Concreción para cada estándar de aprendizaxe avaliable da temporalización, o grao mínimo de consecución e os procedementos e instrumentos de avaliación.

Distribución dos contidos en unidades didácticas:

Bloque 1: A construción social das identidades sexuais e de xénero.	Ud. 1. O patriarcado, unha forma machista de organización da sociedade. Ud.2. As mulleres na sociedade: Historia dunha invisibilización.	4 sesións
Bloque 2: Relacións de xénero e afectividade	Ud. 3. Sexo biolóxico, expresión de xénero e identidade de xénero Ud. 4. As relacións afectivas: aprendendo a querer mellor. Ud. 5. A sexualidade: respecto e consentimento.	4 sesións 4 sesións 4 sesións
Bloque 3: Da discriminación á igualdade de oportnidades.	Ud. 6. Novas masculinidades: os homes que veñen Ud. 7. No cañiño a unha sociedade igualitaria: a longa marcha	4 sesións 4 sesións
Bloque 4: Cara a unha sociedade sen violencia machista.	Ud. 8. Os rostros da violencia machista: cara a unha sociedade sen violencias Ud. 9. Mudando a pel: a práctica da igualdade.	4 sesións 8 sesións

Igualdade de xénero. 1º-2º de ESO					
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave	Instrumentos e de procedementos de avaliación
					Grao mínimo de consecución

Bloque 1. A construción social das identidades sexuais e de xénero:						
a c d g l m	B1.1. Sociedade e xénero. Diferenza entre sexo e xénero. B1.2. Igualdade formal e igualdade real. B1.3. Feminismo e machismo. B1.4. Sexismo, roles de xénero e estereotipos.	B1.1. Comprender os conceptos básicos do ámbito da igualdade aplicándoos á vida real.	IGUB1.1.1. Observa as diferenzas nas escollas entre mulleres e homes en situacións reais no ámbito do lecer (xogo, deporte...).	CCEC CSC	A. Exercicios de vocabulario Rúbrica VE2A	1 sobre 2
			IGUB1.1.2. Analiza as causas que determinan as escollas das mulleres e dos homes.	CCEC CSC	B Participación en debates. Rúbrica VE2B	1 sobre 2
			IGUB1.1.3. Valora a igualdade na toma de decisións e rexeita estereotipos e prexuízos sexistas.	CCEC CSC	C Investigación Rúbrica VE2C	1 sobre 2
a c d g l m o	B1.5. O proceso de socialización. Interiorización dos roles de xénero. B1.6. A construción das identidades sexuais e de xénero na adolescencia. Consecuencias no proxecto vital.	B1.2. Comprender o proceso de socialización na construción das identidades de xénero.	IGUB1.2.1. Compara os modelos de comportamento que representan homes e mulleres no seu contorno (familia, escola, amizades...) e analiza como inflúen no proxecto de vida.	CAA CCEC CSC	D Análise de casos prácticos e xogos de rol Rúbrica VE2D	1 sobre 2
					E Proxecto Rúbrica VE2E	1 sobre 2
a c d g h l m o	B1.7. Estereotipos de masculinidade, feminidade, maternidade e paternidade. Diversidade de modelos familiares. B1.8. Os axentes de socialización na transmisión de estereotipos e prexuízos sexistas.	B1.3. Analizar tipos de familias do contorno máis próximo, rexeitar situacións de discriminación e desigualdade e identificar a influencia dos diversos axentes de socialización (TV, prensa, noticias en internet...).	IGUB1.3.1. Identifica distintos modelos de familias e recoñece estereotipos na sociedade poñendo exemplos tirados de distintos ámbitos (familia, escola, amizade, medios de comunicación...).	CAA CCEC CSC		
			IGUB1.3.2. Participa, de maneira activa, nos diálogos propostos na clase, respectando as normas de interacción, intervención e cortesía e realiza produtos (textuais, gráficos e audiovisuais) cooperando con actitudes igualitarias.	CCL CD CAA CSIEE CCEC CSC		

Bloque 2. Relacións de xénero e afectividade						
a c d g h l m	B.2.1. As relacións entre sexos: expresión das emocións e dos afectos. B.2.2 Atracción, mitos e modelos de amor. B.2.3. As relacións de parella e relacións de poder.	B2.1. Recoñecer situacións de desigualdade na expresión das emocións e dos afectos e propoñer alternativas dende o respecto.	IGUB2.1.1. Nomea distintos estados emocionais e pon exemplos en situacións reais ou simuladas de relacións afectivas con trazos negativos ou de dependencia.	CCL CSC	A. Exercicios de vocabulario Rúbrica VE2A	1 sobre 2
			IGUB2.1.2. Distingue distintos tipos de relacións afectivas entre persoas (amizade, atracción, relación de parella) a partir de situacións dadas.	CCL CAA CSC	B Participación en debates. Rúbrica VE2B	1 sobre 2

	B.2.4. Outras alternativas: novas masculinidades e feminidades. Deconstrución de roles.		IGUB2.1.3. Identifica modelos de relación tradicionais de parella a partir de exemplos reais que propoñan ou situacións simuladas.	CAA CSC	C Investigación Rúbrica VE2C	1 sobre 2
			IGUB2.1.4. Compara distintos modelos de relacións, a partir de diferentes produtos audiovisuais (curtas, series de TV, música...), identifica os seus condicionamentos e valora a diversidade.	CAA CSC	D Análise de casos prácticos e xogos de rol Rúbrica VE2D	1 sobre 2
a b c d g h l m	B2.5. A construción social da sexualidade dende a perspectiva de xénero. B2.6. As relacións afectivas e sexuais: o papel do home e da muller na sexualidade dominante. B2.7. Orientacións e identidades na sexualidade: construción social dende estereotipos de xénero.	B2.2. Recoñecer a sexualidade e a súa construción como un proceso persoal e vital e rexeitar condicionamentos non igualitarios na súa expresión e desenvolvemento respecto do modelo dominante.	IGUB2.2.1. Identifica e diferencia distintos ámbitos da sexualidade a partir de exemplos reais ou simulados axeitados para a súa etapa evolutiva, recoñecendo estereotipos culturais e posibles desigualdades.	CCL CAA CSC	E Proxecto Rúbrica VE2E	1 sobre 2
			IGUB2.2.2. Compara os roles do home e da muller nas relacións afectivas e sexuais no modelo dominante a través de imaxes ou vídeos propostos.	CD CSC		
a b c d e g h l m o	B2.8. O trato igualitario nas relacións afectivas e sexuais. B2.9. Respecto e comprensión nas relacións afectivas entre os sexos. B2.10. Estratexias de análise e resolución de conflitos. B2.11. Novas maneiras de relacionarse: oportunidades e riscos para a igualdade no mundo dixital.	B2.3. Comprender e valorar novas maneiras de relacionarse e de convivir dende o trato igualitario e positivo e transferir as estratexias e aprendizaxes á propia realidade persoal.	IGUB2.3.1. Identifica condutas e estratexias de respecto e comprensión nas relacións afectivas e sexuais a partir de casos prácticos ou debates.	CSIEE CSC		
			IGUB2.3.2. Procura fórmulas para resolver os conflitos a través da escoita activa, a asertividade, a empatía e o diálogo construtivo.	CSIEE CSC		
			IGUB2.3.3. Identifica as posibilidades que ofrecen as TIC como medio de comunicación e interacción entre iguais a través de exemplos comúns e utilizaas sen incorrer en desigualdades nin riscos para a propia integridade e a dos demais.	CCL CD CSC		
			IGUB2.3.4. Participa de maneira activa nos diálogos propostos na clase, respectando as normas de interacción, intervención e cortesía e realiza produtos (textuais, gráficos e audiovisuais) cooperando de xeito igualitario.	CCL CD CAA CSIEE CSC		

Bloque 3. Da discriminación á igualdade de oportunidades						
a c d e g l m	B3.1. Dereitos humanos e igualdade. A evolución e a conquista dos dereitos. B3.2. O principio de igualdade e non discriminación.	B3.1. Coñecer os dereitos humanos fundamentais.	IGUB3.1.1. Identifica fitos na consecución de dereitos ao longo da historia da humanidade.	CAA • CSC	A. Exercicios de vocabulario Rúbrica VE2A	1 sobre 2
		B3.2. Extraer conclusións sobre a diferente participación de homes e mulleres nos distintos ámbitos sociais.	IGUB3.2.1. Compara a adquisición dos dereitos por parte das mulleres e dos homes e recoñece as situacións discriminatorias que dan lugar á vulneración de dereitos humanos a través de exemplos concretos: dereito ao voto, á educación, á representación pública...	CAA CSC	B Participación en debates. Rúbrica VE2B	1 sobre 2
a b c d e g h l m o	B3.3. Evidencias da discriminación das mulleres nos ámbitos público e privado.	B3.3. Identificar a participación de mulleres e homes nos ámbitos público e privado, recoñecendo a diversidade de situacións discriminatorias cara ás mulleres e analizando as consecuencias negativas para o desenvolvemento da autonomía persoal.	IGUB3.3.1. Busca e selecciona mostras da desigualdade por razón de sexo e xénero a través de diferentes exemplos: na división sexual do traballo, acceso ao mundo laboral, salarios, masculinización e feminización dos perfís profesionais, corresponsabilidade no ámbito doméstico, uso desigual dos espazos e aproveitamento dos tempos de ocio, uso das novas tecnoloxías, feminización da pobreza...	CD CAA CSC	C Investigación Rúbrica VE2C	1 sobre 2
			IGUB3.3.2. Valora os dereitos acadados para o desenvolvemento e a autonomía persoal.	CSIEE CSC	D Análise de casos prácticos e xogos de rol Rúbrica VE2D	1 sobre 2
			IGUB3.3.3. Participa de maneira activa nos diálogos propostos na clase, respectando as normas de interacción, intervención e cortesía e realiza produtos (textuais, gráficos e audiovisuais) cooperando con actitudes igualitarias.	CCL CD CAA CSIEE CSC	E Proxecto Rúbrica VE2E	1 sobre 2
a b c d e g h l m o	B3.4. Visibilidade das mulleres nos distintos eidos (historia, cultura, ciencia...) e recoñecemento da súa contribución en diversas esferas sociais.	B3.4. Coñecer e valorar o papel das mulleres ao longo da historia e no tempo contemporáneo, así como o proceso de ocultación sufrida.	IGUB3.4.1. Consulta e utiliza, de forma autónoma, fontes de información básicas (dixitais e outras) para a realización de traballos sinxelos sobre o labor de mulleres representativas nalgúns dos campos do coñecemento, da realización persoal, do lecer...	CCL CD CAA		

a c d e g h i m o	B3.5. A linguaxe inclusiva dende a perspectiva de xénero. Criterios de uso.	B3.5. Coñecer e aplicar os mecanismos de uso da linguaxe inclusiva.	IGUB3.5.1. Identifica os recursos lingüísticos que contribúen a visibilizar as mulleres no discurso a través do uso dunha linguaxe inclusiva.	CCL CAA CSC		
			IGUB3.5.2. Incorpora, de xeito gradual, a linguaxe inclusiva nas súas intervencións orais e producións escritas.	CCL		
a c d e g i m	B3.6. Alternativas para acadar a igualdade real de mulleres e homes (políticas sociais, cambio xeracional, cambio persoal...).	B3.6. Incorporar as principais aprendizaxes á realidade persoal e social.	IGUB3.6.1. Identifica actitudes positivas propias ou no seu contorno situacións de cambio que condúzan á igualdade entre os sexos.	CAA CSC		
			IGUB3.6.2. Realiza propostas para conseguir a ampliación de dereitos e acadar así a igualdade real e efectiva, así como a visibilidade social da muller.	CCL CSIEE CSC		

Bloque 4. Cara a unha sociedade sen violencia machista						
a c d e i m	B4.1. A violencia machista como consecuencia da desigualdade. A escalada da violencia machista: dende o micromachismo á agresión.	B4.1. Comprender que as distintas desigualdades derivan en discriminacións e violencias.	IGUB4.1.1. Identifica e xerarquiza feitos, actitudes e comportamentos discriminatorios e relacións coa violencia machista.	CCL CAA CSC	A. Exercicios de vocabulario Rúbrica VE2A	1 sobre 2
a c d e g i m	B4.2. Identificación e recoñecemento de distintos tipos de violencia machista. As consecuencias nas persoas que a sofren.	B4.2. Identificar, recoñecer e analizar as consecuencias dos distintos tipos de violencia machista.	IGUB4.2.1. Identifica algúns tipos de violencia a partir de exemplos diversos e clasifícaos (violencia psicolóxica, física...).	CCL CAA CSC	B Participación en debates. Rúbrica VE2B	1 sobre 2
			IGUB4.2.2. Recoñece o ciclo da violencia a partir de situacións de agresións propostas.	CCL CSC	C Investigación Rúbrica VE2C	1 sobre 2
a b c d e	B4.3. Sinais de alerta na mocidade. Detección e prevención de condutas violentas en relación co xénero.	B4.3. Identificar os diversos sinais de alerta para detectar e prever a violencia machista nas relacións interpersoais propias e/ou do seu contorno.	IGUB4.3.1. Recoñece os sinais de alerta que permiten distinguir un caso de violencia machista, identifícaos en casos prácticos e denuncia as condutas violentas.	CCL CAA CSIEE CSC	D Análise de casos prácticos e xogos de rol Rúbrica VE2D E Proxecto	1 sobre 2

g h l m o	B4.4. Rexeitamento das condutas violentas por razón de xénero.		IGUB4.3.2. Participa, de maneira activa, nos diálogos propostos na clase, respectando as normas de interacción, intervención e cortesía e realiza produtos (textuais, gráficos e audiovisuais) cooperando con actitudes igualitarias.	CCL CD CAA CSIEE CSC	Rúbrica VE2E	1 sobre 2
a b c d e g l m	B4.5. A trata de persoas e a escravitude sexual como forma de violencia contra as mulleres.	B4.4. Buscar exemplos da trata de mulleres e nenas en distintos medios audiovisuais e escritos.	IGUB4.4.1. Busca exemplos da trata de persoas e da escravitude sexual nos medios de comunicación.	CCL CD CSIEE CSC		
a b c d e g h l m n o	B4.6. Solucións para saír da espiral da violencia.	B4.5. Demostrar solidariedade con todas as vítimas da violencia machista.	IGUB4.5.1. Realiza un produto (cartel, folleto, presentación, artigo xornalístico, blog...) que expoña de xeito sinxelo e positivo mensaxes e propostas de solución para afrontar as situacións de violencia machista. IGUB4.5.2. Incorpora, de xeito gradual, a linguaxe inclusiva nas súas intervencións orais e producións escritas.	CCL CD CAA CSIEE CSC CCL		

3 e) Concrecións metodolóxicas

A materia de Igualdade de xénero brinda a posibilidade de pór en práctica metodoloxías didácticas activas e contextualizadas que faciliten a participación do alumnado en traballos cooperativos, a realización de tarefas, a aprendizaxe baseada en problemas e resolución de conflitos, o estudo de casos, etc... metodoloxías que confiren ao alumnado o papel de axente activo da súa propia formación; mais tamén se suxire a posibilidade de colaborar con outros departamentos didácticos e/ou servizos do centro, como por exemplo o departamento de Orientación para acrecentar o carácter integral e multidisciplinar da materia.

3 f) Materiais e recursos Didácticos

Os materiais están dispoñibles para o alumnado nun curso na plataforma E-Dixgal: *Igualdade de Xénero 2º ESO*

Proxecto lector

Na biblioteca do centro dispoñemos dunha sección específica cunha ampla bibliografía que utilizaremos durante o curso.

Plan TIC

Unha vez que recibamos o material do **Polo creativo** incorporaremos os seus recursos para a realización de actividades (produtos para campañas de concienciación, grabación de podcasts...)

Actividades extraescolares e complementarias.

Saídas durante a sesión lectiva para realizar traballos de campo (enquisas, gravacións, recollida de datos..)

Colaboración coa vicedirección para campañas específicas.

As actividades extraescolares sempre estarán pendentes da coordinación cos responsables de outras materias (especialmente coa ode Programación) xa que ao ser unha materia optativa é moi difícil organizar actividades propias que non teñan repercusións negativas no funcionamento diario do centro.

3 g) Criterios sobre avaliación, cualificación e promoción

Avaliación continua:

O seguimento e avaliación das aprendizaxes do alumnado realizarase a diario coa observación na aula e nos portafolios/ cadernos de clase. O cálculo das cualificacións farase a partires das rúbricas específicas seguindo o seguinte modelo recalculando as ponderacións en función das actividades de cada bloque.

VE2 Rúbrica Valores Éticos 2 ESO				
A. Exercicios de vocabulario	0 Non é capaz de resolver exercicios básicos	1 Resolve exercicios do nivel básico	1.5 Resolve exercicios do nivel medio	2 Resolve exercicios do nivel avanzado
B. Participación en debates	0 Non participa nin mostra interese	1 Participa pero ten dificultade en seguir as normas	1.5 Participa e segue as normas	2 Participa, segue as normas e fai aportacións moi relevantes.
C. Investigación	0 Non participa nin mostra interese	1 Traballa pero ten dificultades nos procedementos	1.5 Traballa e segue os procedementos	2 Traballa, segue os procedementos e mostra iniciativa

				persoal
D. Análise casos prácticos e xogos de rol	0 Non participa nin mostra interese	1 Traballa pero ten dificultades nos procedementos	1.5 Traballa e segue os procedementos	2 Traballa, segue os procedementos e mostra iniciativa persoal
E. Proxecto	0 Non participa nin mostra interese	1 Traballa pero ten dificultades nos procedementos	1.5 Traballa e segue os procedementos	2 Traballa, segue os procedementos e mostra iniciativa persoal

Mecanismos de recuperación:

O alumnado que non acade o grao mínimo de consecución indicado poderá realizar as seguintes actividades para recuperalos:

Actividades na plataforma E-dixgal: Terá que repetir actividades ou realizar outras específicas asignadas polo profesorado.

O alumnado que na 3ª avaliación xa acadara o grao mínimo de consecución pode repetir algunhas actividades para mellorar a cualificación final que será recalculada.

Avaliación final

A cualificación final será o resultado de facer a media das obtidas durante o curso segundo a rúbrica proposta incorporando as cualificacións das actividades de recuperación.

Criterios de promoción: A cualificación mínima para aprobar é un 5 pero na sesión final de avaliación teranse en conta os criterios de promoción establecidos polo centro.

3 h) Indicadores de logro para avaliar o proceso do ensino e a práctica docente.

Farase un seguimento utilizando a seguinte táboa:

Grao consecución	Nada	Suficiente	Ben	Excecente	Observacións e propostas de mellora
A temporalización foi axeitada					
Os materiais foron apropiados					
Os instrumentos de avaliación foron efectivos					

Abarcaronse tódolos estándares					
Atendeuse a diversidade do alumnado					
Incorporáronse as TICs ao proceso					

3 i) Organización das actividades de seguimento, recuperación e avaliación das materias pendentes.

Non pode haber alumnado nesta situación porque esta materia so se imparte en 2º de ESO.

3 k) Deseño da avaliación inicial e medidas individuais ou colectivas

Actividade: Redacción sobre algún aspecto da problemática de xénero (feita por escrito e presentada oralmente).

Elementos avaliábeis: Autonomía individual, capacidade para seguir instrucións, competencia comunicativa (expresión oral e escrita).

Decisións posteriores: Medidas colectivas (organización de espazos, se é posible, actividades con distintos niveis...) e individuais (contacto co departamento de orientación para activar protocolos en casos específicos)

3 l) Medidas de atención á diversidade

Decisións que se tomarán unha vez realizadas as actividades e a xunta de avaliación inicial:

Na programación de actividades:

Implantación de distintos niveis de actividades

Organización do grupo ou aula

Reorganización do grupo para facilitar a integración de todo o alumnado.

Alumnado con necesidades educativas especiais

Activación do protocolo de actuación en coordinación co departamento de orientación.

Tomaranse as decisións en colaboración co Departamento de Orientación tendo en conta a adaptación dos contidos máis axeitada en relación coa problemática do alumnado e axustaranse os instrumentos de avaliación en consecuencia.

3 m) Concreción dos elementos transversais

- A materia implica educar en valores durante todo o curso, pero presentaremos especial atención ás actitudes sexistas para promover o respecto e as relacións igualitarias.

- **Fomento da lectura:** Potenciar o gusto pola lectura, as habilidades de lectoescritura e as capacidades reflexivas inherentes a unha lectura en valores constitúe un dos obxectivos deste elemento transversal. É preciso desenvolver estratexias de lectura reflexiva que favorezan as potencialidades do alumnado para realizar unha lectura en valores. Entendemos que é fundamental promover a reflexión e o diálogo arredor das lecturas entre o alumnado como medio para iniciar postas en común das propias motivacións, valores ou opinións. Debemos entender a lectura como unha fonte de coñecemento, de enriquecemento lingüístico e desenvolvemento moral imprescindible na nosa sociedade.

Nos catro bloques que constitúen o currículo de *Igualdade de xénero* contribúese de xeito explícito ao fomento da lectura pois o alumnado realiza en tódalas sesións lecturas concretas que aparecen tanto no libro de texto como as sinaladas pola profesora para realizar fora da aula.

-**Comprensión lectora:** En cada bloque dos contidos curriculares aparecen textos que se traballan de forma explícita para avaliar o nivel de comprensión lectora do alumnado.

-**Expresión oral e escrita:** Este elemento transversal está presente na realización de múltiples exercicios que diariamente se traballan na aula e concretamente nos apartados

-**Tecnoloxías da Información e da comunicación:** Os diferentes contidos e Competencias Clave traballaranse tanto desde o uso das ferramentas tradicionais como na realización de actividades interactivas, comentario de imaxes ou vídeos extraídos da Internet ou co apoio doutros contidos e aplicacións procedentes da web ou dos mass-media.

Este elemento transversal esta presente nos bloques

-**Educación social e cívica:** Este elemento educativo transversal pretende o desenvolvemento das alumnas e os alumnos como persoas dignas e íntegras, o que esixe reforzar a autonomía, a autoestima e o afán de superación, e favorecer o espírito crítico para axudar á construción de proxectos persoais de vida. Tamén se contribúe a mellorar as relacións interpersoais na medida en que a educación cívica e constitucional favorece a utilización sistemática do diálogo. Para isto, propóñense actividades que favorecen a convivencia, a participación, o coñecemento da diversidade e das situacións de discriminación e inxustiza, que deben permitir consolidar as virtudes cívicas necesarias para unha sociedade democrática.

Así mesmo, contribúese a adquirir o coñecemento dos fundamentos e os modos de organización das sociedades democráticas, a valorar positivamente a conquista dos dereitos humanos e a rexeitar os conflitos entre os grupos humanos e as situacións de inxustiza.

-**Emprendemento:** O desenvolvemento do Emprendemento céntrase en cinco dimensións ou capacidades do alumnado:

1. Dimensión da interacción social. Somos seres en relación, en comunicación con outros. Ningún proxecto de emprendizaxe ten sentido en solitario, a rede de persoas e contactos con clientes, provedores e outros profesionais é esencial.

2. Dimensión da motivación e a forza interior. A motivación de logro, as emocións proactivas, as crenzas positivas, a realización persoal, o desenvolvemento dos propios talentos e a autonomía persoal son esenciais para a emprendizaxe, para saír da zona de confort e afrontar os retos con ilusión e valentía.

3. Dimensión da mellora-innovación. A creatividade é unha ferramenta básica no emprendedor, a capacidade de satisfacer novas necesidades, mellorar procesos e achegar valor. Isto implica apertura e curiosidade, perseverancia, imaxinación e tamén rigor.
4. Dimensión ético-humanista. Os bos negocios fanos as boas persoas. Un negocio malo, desde o punto de vista ético, acaba sendo un mal negocio. Por desgraza vemos todos os días noticias e exemplos de malos negocios. O emprendedor/a necesita unha ética como principio persoal e tamén como estratexia a longo prazo da sostibilidade do seu negocio, construíndo relacións de confianza cos seus clientes.
5. Dimensión simbólico-comunicativa. A capacidade de expresar as ideas en varios formatos comunicativos como debuxos, mapas, narracións, formas de falar tanto verbal como non verbal, é fundamental para a emprendizaxe, porque de nada vale ter boas ideas e proxectos se non sabemos vendelas, se non convencemos a sociedade disto, se non persuadimos.

3 n) Actividades complementarias e extraescolares

Son varias as actividades complementarias que se poden realizar durante o curso e que están estreitamente relacionadas cos contidos propios da materia Igualdade de xénero pero dada a situación de pandemia que estamos sufrindo e, seguindo as indicacións da dirección do centro, tentaremos “evitar as actividades complementarias que impliquen utilización de períodos lectivos doutras materias e evitaremos as actividades extraescolares nas que teñamos que relacionarnos con persoas alleas ao centro así como, se é posible, os fluxos innecesarios de xente”. Se se modifica a situación e finalmente se poden realizar actividades complementarias e extraescolares, tentarase contactar con:

Algún/ha representante dun colectivo de mulleres feministas para que conte ao alumnado a súa experiencia persoal e as actividades e obxectivos que leva a cabo a súa organización.

As avoas que poidan acudir ao centro, onde as/os netas/os, mediante o formato de entrevista, lles preguntarán sobre o cambio da situación da muller dende a súa infancia e mocidade ata hoxe.

Traballadores/as de distintas institucións de carácter político (Concello, Deputación, etc.), para que o alumnado reciba información de primeira man sobre o funcionamento das mesmas en concreto en relación coa problemática de xénero.

Realizaranse algunhas saídas durante a sesión lectiva para realizar traballos de campo (enquisas, gravacións, recollida de datos..)

As actividades extraescolares sempre estarán pendentes da coordinación cos responsables de outras materias xa que ao ser unha materia optativa é moi difícil organizar actividades propias que non teñan repercusións negativas no funcionamento diario do centro.

4. Valores Éticos 4º de ESO

4 a) *Introdución e contextualización.*

A materia de Valores Éticos ten como obxectivo básico orientar o alumnado adolescente na escolla do seu proxecto de vida persoal. A orientación de Valores Éticos permitirá que ese proxecto se vaia enchendo de xeito acorde coa racionalidade práctica. Isto supón que o proxecto, por racional, vai requirir virtudes intelectuais como o rigor, a coherencia, a honradez intelectual ou o apego á realidade. Pola dimensión práctica desa racionalidade, o proxecto requirirá que o alumnado vaia construíndo, desde a reflexión, un código ético de valores e normas que determinarán as súas decisións para guiar a súa conduta de tal xeito que realce a súa dignidade persoal e, ao mesmo tempo, permita a súa realización plena e feliz como persoas e a promoción de relacións sociais marcadas polo recoñecemento das outras persoas, o respecto cara a elas, e pola finalidade de alcanzar cotas cada vez maiores de xustiza, tanto no nivel máis próximo á persoa como no nivel global.

O valor da reflexión ética que ofrece a materia “Valores Éticos” debe centrarse en dotar ao alumnado dos instrumentos de racionalidade e obxectividade necesarios para que os seus xuízos valorativos teñan o rigor, a coherencia e a fundamentación racional que requiren, co fin de que as súas eleccións sexan dignas de guiar a súa conduta, a súa vida persoal e as súas relacións sociais.

O currículo básico estrutúrase ao redor de tres eixos:

- Pretende cumprir co mandato da Constitución Española, que fixa como obxectivo fundamental da educación o pleno desenvolvemento da personalidade humana no respecto aos principios democráticos de convivencia e aos dereitos e liberdades fundamentais.
- Contribúe a potenciar a autonomía do novo e a preparalo para converterse no principal axente do seu propio desenvolvemento, aprendendo a construír, mediante unha elección libre e racionalmente fundamentada en valores éticos, un pensamento e un proxecto de vida propios, asumindo de modo consciente, crítico e reflexivo o exercicio da liberdade e o control acerca da súa propia existencia.
- Contribúe a favorecer a construción dunha sociedade libre, igualitaria, próspera e xusta, mediante a participación activa de cidadáns conscientes e respectuosos dos valores éticos nos que debe fundamentarse a convivencia e a participación democrática, recoñecendo os dereitos humanos como referencia universal para superar os conflitos, defender a igualdade, o pluralismo político e a xustiza social.

Esta materia desenvólvese ao longo de 4 cursos, dende 1º de ESO ata 4º cunha carga horaria dunha hora semanal.

Os contidos organízanse en 6 bloques:

1. A dignidade da persoa
2. A comprensión, o respecto e a igualdade nas relacións interpersoais
3. A reflexión ética
4. A xustiza e a política
5. Os valores éticos, o dereito, a Declaración Universal dos Dereitos Humanos (DUDH) e outros tratados internacionais sobre dereitos humanos
6. Os valores éticos e a súa relación coa ciencia e a tecnoloxía.

Os bloques non se distribúen liñalmente ao longo dos cursos senón que algúns deste bloques trátanse en varios cursos, se ben con diferente nivel de profundidade e desenvolvemento.

Algún dos bloques non estará incluído neste nivel para evitar a repetición de contidos e porque é imposible desenvolver todos os incluídos na lexislación de referencia dispoñendo de unha sesión semanal de docencia. Tamén tivemos en conta o perfil do profesorado asignado, neste caso dúas profesoras de Francés, polo que os contidos con máis carga conceptual filosófica serán simplificados ou omitidos.

4 b) Contribución ao desenvolvemento das competencias clave

O [Decreto 86/2015, do 25 de xuño, polo que se establece o currículo da educación secundaria obrigatoria e do bacharelato na Comunidade Autónoma de Galicia](#) establece 7 competencias clave, que na [Orden ECD/65/2015, de 21 de xaneiro,](#) pola que se describen as relacións entre as competencias, os contidos e os criterios de avaliación da educación primaria, a educación secundaria obrigatoria e o [bacharelato](#), descritas no anexo I desta Orde.

Valores Éticos contribúe a desenvolver estas competencias relativas ao pensamento crítico e a resolución de problemas desde o momento en que incide na necesidade de analizar, expor, argumentar e dar solucións fundamentadas aos problemas éticos, sendo precisamente este o eixo sobre o que vira todo o currículo básico e o carácter específico do saber ético.

Competencia en comunicación lingüística (CL)

Para desenvolver esta competencia é fundamental o fomento da lectura, así como a análise e comentario de libros e textos sobre valores éticos e dereitos humanos. Outro dos obxectivos asociados a esta competencia son, por unha banda, mellorar a comunicación e, por outro, a transmisión de valores morais mediante a exposición e resolución de dilemas morais. Estes requiren o exercicio de habilidades sociais e comunicativas, como a expresión de ideas e sentimentos, escoita activa e a empatía.

A presentación de dilemas éticos e o debate das súas posibles solucións contribúen ao desenvolvemento da competencia en comunicación lingüística, porque esixe exercitarse na escoita, a exposición de ideas e a comunicación de sentimentos, utilizando tanto a linguaxe oral como outros sistemas de representación.

Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCT)

Esta competencia ofrécenos a posibilidade de realizar argumentacións, expor e realizar xuízos morais, así como aplicar estratexias para a resolución de problemas e dilemas morais.

Competencia dixital (CD)

A competencia dixital está ligada ao uso de dispositivos informáticos que permitan ao alumnado entender a relación que existe entre a tecnoloxía e os valores éticos e facilitar o acceso ao coñecemento de feitos sociais e documentos históricos que mostren a contribución dos valores éticos á sociedade.

Competencia para aprender a aprender (CAA)

Esta competencia promóvese mediante o exercicio dos procesos cognitivos que se realizan no desenvolvemento do currículo básico, tales como analizar, sintetizar, relacionar, comparar, aplicar, avaliar, argumentar, etc., que caracterizan calquera proceso de aprendizaxe e favorecen nos alumnos e alumnas o gusto e a satisfacción que produce o descubrimento da verdade.

Competencias sociais e cívicas (CSC)

Competencia de conciencia e expresión cultural, así como o traballo colaborativo, increméntanse cando se reflexiona sobre o fundamento ético da sociedade e tómase conciencia da importancia dos seus valores culturais.

As competencias sociais e cívicas son, sen dúbida, as que están relacionadas dunha forma máis directa coa área de Valores Éticos. As habilidades sociais e as actitudes cívicas poténcianse cando se recoñece a importancia que teñen os valores éticos na sociedade na que vivimos. Así mesmo, axuda a fortalecer a identidade persoal, facilitando a resolución de conflitos interpersoais, á vez que desenvolve valores tan importantes como son a tolerancia, a solidariedade e o respecto á diversidade cultural, relixiosa, etc.

Sentido de iniciativa e espírito emprendedor (SIEE)

A autonomía, a iniciativa persoal, o espírito emprendedor e a creatividade son aspectos da personalidade que benefician notablemente á sociedade. Para adestrar e desenvolver estas habilidades é recomendable ofrecer ao alumnado unha serie de actividades e supostos prácticos relacionados coa vida cotiá que lle permitan expor as súas propias ideas e ofrecer solucións orixinais e creativas.

Conciencia e expresións culturais (CEC)

A área de Valores Éticos permite o desenvolvemento de pautas persoais, sociais e interculturais que fomentan a participación activa en calquera sociedade democrática, respectando os dereitos e os valores éticos socialmente recoñecidos.

4 c) Concreción dos obxectivos

Os obxectivos xerais da ESO (Decreto 86/2015, do 25 de xuño, polo que se establece o currículo da educación secundaria obrigatoria e do bacharelato na Comunidade Autónoma de Galicia no seu artigo 10) concrétanse nestes outros obxectivos específicos de Valores Éticos

1. Valorar a dignidade humana e entender a especificidade do humano. (B1)
2. Identificar as características ou trazos psicolóxicos propios da personalidade. (B1)
3. Comprender a importancia do desenvolvemento da autonomía na construción da identidade persoal durante a adolescencia. (B1)
4. Comprender a relación entre liberdade persoal e responsabilidade. (B3)
5. Distinguir entre autonomía e heteronomía moral.
6. Comprender o concepto de intelixencia emocional e valorar a importancia das habilidades sociais e emocionais na vida do adolescente.
7. Desenvolver actitudes e habilidades para potenciar a autoestima.
8. Coñecer as diferenzas entre os conceptos de ética e moral. (B3)
9. Identificar a liberdade e a sociabilidade como bases da moralidade.
10. Valorar a función que desempeñan os valores morais, como orientadores do comportamento humano, na vida persoal e social.
11. Entender o concepto de norma moral e valorar a súa influencia no comportamento humano.
12. Entender a relación existente entre ética, política e xustiza. (B4)
13. Coñecer algunhas das teorías éticas máis importantes ao longo da historia: eudemonismo aristotélico, hedonismo de Epicuro, a ética utilitarista e a ética formal kantiana. (B3)
14. Descubrir como se creou a ONU e as circunstancias históricas que motivaron a redacción da Declaración Universal de Dereitos Humanos. (B5)
15. Identificar os valores e os principios éticos que sustentan a Declaración Universal de Dereitos Humanos. (B5)
16. Coñecer o contido da Declaración Universal de Dereitos Humanos. (B5)
17. Identificar as situacións que supoñen unha violación dos dereitos da muller e da infancia. (B5)
18. Analizar a problemática á que se enfronta, hoxe día, a aplicación da Declaración Universal de Dereitos Humanos.
19. Descubrir os valores nos que se fundamenta a Constitución Española, e os dereitos e deberes fundamentais dos cidadáns. (B4)
20. Familiarizarse co contido da Constitución Española. (B4)
21. Valorar a importancia da participación cidadá na vida política e coñecer algunhas das formas máis comúns de exercer esa participación. (B4)
22. Pescudar que é a Unión Europea e cales son os seus obxectivos principais. (B6)
23. Reflexionar sobre os avances tecnolóxicos e científicos para considerar a posibilidade de fixar uns límites éticos e xurídicos, sobre a base do respecto á dignidade humana e os dereitos recoñecidos na Declaración Universal de Dereitos Humanos.
24. Coñecer as causas e os síntomas da tecnodependencia. (B6)
25. Entender o concepto de conciencia ecolóxica e valorar a necesidade de apostar por un desenvolvemento sustentable. (B6)

4 d) Concreción para cada estándar de aprendizaxe avaliable: temporalización, grao mínimo de consecución e procedementos e instrumentos de avaliación.

Temporalización trimestral:

1ª avaliación: Bloque 2. A comprensión, o respecto e a igualdade nas relacións interpersoais.

Unidade didáctica: Os valores nun mundo globalizado.

2ª avaliación: Bloque 4. A xustiza e a Política. A xustiza e a política.

Unidade didáctica: A democracia como forma de vida.

3ª avaliación: Bloque 5. Os valores éticos, o Dereito e a Declaración Universal dos Dereitos Humanos (DUDH)

Unidade didáctica: Sociedade e xustiza: Os Dereitos Humanos

1ª Avaliación: Bloque 2. A comprensión, o respecto e a igualdade nas relacións interpersoais							
A dimensión social do ser humano e o proceso de socialización son os apartados cos que se inicia esta segundo bloque. Nel menciónanse os principais axentes socializadores e ofrécense algunhas recomendacións para mellorar a convivencia e as relacións sociais. O diálogo, o respecto, a igualdade e a non discriminación son os eixos centrais ao redor dos cales se articula a unidade. O tratamento destes temas permite ao alumno reflexionar sobre as causas da discriminación, e propor, individual e colectivamente, solucións a este problema. A unidade finaliza coa exposición de dous temas especialmente interesantes: a problemática da convivencia escolar e a intelixencia emocional.							
Ob	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Compt clave	Temporalización 10 sesións 1º trimestre	Instrumentos e procedementos de avaliación	Calificación mínima de consecución
a b d e g h	B2.1. A natureza social do ser humano. B2.2. A relación dialéctica entre individuo e sociedade B2.3. Os valores éticos como guías das relación interpersoais na sociedade.	B2.1. Coñecer os fundamentos da natureza social do ser humano e a relación dialéctica que se establece entre este e a sociedade, estimando a importancia dunha vida social dirixida polos valores éticos	VEB2.1.1. Explica por que o ser humano é social por natureza e valora as consecuencias que ten este feito na súa vida persoal e moral.	CSC		A. Exercicios de vocabulario Rúbrica VE4A	1 sobre 2
						B Participación en debates. Rúbrica VE4B	1 sobre 2
						C Investigación Rúbrica VE4C	1 sobre 2
			VEB2.1.2. Discirne e expresa, en pequenos grupos, sobre a influencia mutua que se establece entre o individuo e a sociedade.	CCL CSC		D Análise de casos prácticos e xogos de rol Rúbrica VE4D	1 sobre 2
			VEB2.1.3. Achega razóns que fundamenten a necesidade de establecer uns valores éticos que guíen as relacións interpersoais e utiliza a iniciativa persoal para elaborar, mediante soportes informáticos, unha presentación gráfica das súas conclusións sobre este tema.	CD CSIEE		E Proxecto Rúbrica VE4E	1 sobre 2
a	B2.4. O proceso de	B2.2. Describir e valorar a	VEB2.2.1. Describe o proceso de socialización e valora	CCL			

b d e g h ñ	socialización: a interiorización de valores e normas morais. B2.5. Os valores inculcados polos axentes sociais na configuración da personalidade. B2.6. A necesidade da crítica racional para acadar valores éticos universais, exemplificados na DUDH e baseados na dignidade humana.	importancia da influencia do entorno social e cultural no desenvolvemento moral da persoa, a través da análise do papel que desempeñan os axentes sociais.	a súa importancia na interiorización individual dos valores e as normas morais que rexen a conduta da sociedade en que vive.				
			VEB2.2.2. Exemplifica, en colaboración en grupo, a influencia que teñen na configuración da personalidade os valores morais inculcados polos axentes sociais, entre eles a familia, a escola, os amigos e os medios de comunicación masiva, elaborando un esquema e conclusións, utilizando soportes informáticos.	CAA CD CSC			
			VEB2.2.3. Xustifica e aprecia a necesidade da crítica racional, como medio indispensable para adecuar aos valores éticos universais establecidos na DUDH os costumes, as normas, os valores, etc., do seu medio, rexeitando todo o que atente contra a dignidade do humano e os seus dereitos fundamentais.	CSC			
a h	B2.7. A diferenza entre a vida privada (regulada pola Ética) e a vida pública (regulada polo Dereito). Os límites da liberdade nos dous ámbitos.	B2.3. Distinguir, na persoa, os ámbitos da vida privada e da vida pública, a primeira regulada pola Ética e a segunda polo Dereito, coa finalidade de identificar os límites da liberdade persoal e social.	VEB2.3.1. Define os ámbitos da vida privada e a pública, así como o límite da liberdade humana, en ambos os casos.	CCL			
a b d h	B2.8. As habilidades emocionais de Goleman e os valores éticos que atinxen ás relación humanas.	B2.4. Relacionar e valorar a importancia das habilidades da intelixencia emocional, sinaladas por Goleman, en relación coa vida interpersonal e establecer o seu vínculo con aqueles valores éticos que enriquecen as relacións humanas.	VEB2.4.1. Comprende a importancia que para Goleman ten a capacidade de recoñecer as emocións alleas e a de controlar as relacións interpersoais, e elabora un resumo esquemático sobre o tema.	CAA			

a b d g h	B2.9. A asertividade fronte á agresividade e á inhibición. B2.10. A asertividade e o respecto á dignidade das outras CMCCTpersoas. B2.11. A asertividade e outras habilidades sociais	B2.5. Utilizar a conduta asertiva e as habilidades sociais, coa finalidade de incorporar á súa personalidade algúns valores e virtudes éticas necesarias no desenvolvemento dunha vida social máis xusta e enriquecedora.	VEB2.5.1. Explica en que consiste a conduta asertiva, facendo unha comparación co comportamento agresivo ou inhibido, e adopta como principio moral fundamental, nas relacións interpersoais, o respecto á dignidade das persoas.	CCL CSIEE			
			VEB2.5.2. Amosa, nas relacións interpersoais, unha actitude de respecto cara ao dereito que todos os seres humano teñen a sentir, pensar e actuar de forma diferente, a equivocarse, a gozar do tempo de descanso, a ter unha vida privada, a tomar as súas propias decisións, etc., e nomeadamente a ser valorado de forma especial polo simple feito de ser persoa, sen discriminar nin menosprezar a ninguén, etc.	CSC			
			VEB2.5.3. Emprega, en diálogos curtos reais ou inventados, habilidades sociais como a empatía, a escoita activa, a interrogación asertiva, etc., coa finalidade de que aprenda a utilizalos de forma natural na súa relación coas demais persoas.	CAA CCL			
			VEB2.5.4. Exercita algunhas técnicas de comunicación interpersoal, mediante a realización de diálogos orais, tales como a forma axeitada de dicir non, o disco raído, o banco de néboa, etc., co obxecto de dominalas e poder utilizalas no momento adecuado.	CAA CCL CSIEE			
a b d h	B2.12. Valores e virtudes éticas nas relación interpersoais. B2.13. O deber moral e cívico do auxilio.	B2.6. Xustificar a importancia que teñen os valores e virtudes éticas para conseguir unhas relacións interpersoais xustas, respectuosas e satisfactorias.	VEB2.6.1. Identifica a Adquisición das virtudes éticas como unha condición necesaria para lograr unhas boas relacións interpersoais, entre elas a prudencia, a lealdade, a sinceridade, a xenerosidade, etc.	CSC			
			VEB2.6.2. Elabora unha lista con algúns valores éticos que deben estar presentes nas relacións entre o individuo e a sociedade, tales como responsabilidade, compromiso, tolerancia, pacifismo, lealdade, solidariedade, prudencia, respecto mutuo, xustiza, etc.	CSC			
			VEB2.6.3. Destaca o deber moral e cívico que todas as persoas teñen de prestar auxilio e socorro a outras cuxa vida, liberdade e seguridade estean en perigo de xeito inminente, colaborando na medida das súas posibilidades a prestar primeiros auxilios, en casos de emerxencia.	CSC			

2ª Avaliación.Bloque 4. A xustiza e a política.							
Ob	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comptclave	Temporalización	Instrumentos e procedementos de avaliación	Grao mínimo de consecución
a c d h l	B4.1. A democracia como forma de goberno na que se plasman os principios éticos da DUDH. B4.2. O Estado de dereito. B4.3. Léxico da unidade: democracia, cidadán, soberanía, autonomía persoal, igualdade, xustiza, representatividade, .. B4.4. División de poderes. A proposta de Montesquieu e a súa función de control do Estado por parte dos cidadáns.	B4.1. Xustificar racionalmente a necesidade dos valores e principios éticos, contidos na DUDH, como fundamento universal das democracias durante os s. XX e XXI, destacando as súas características e a súa relación cos conceptos de "Estado de Dereito" e "división de poderes".	VEB4.1.1. Fundamenta racional e eticamente, a elección da democracia como un sistema que está por riba doutras formas de goberno, polo feito de incorporar nos seus principios, os valores éticos sinalados na DUDH.	CSC	11 sesións	A. Exercicios de vocabulario Rúbrica VE4A B Participación en debates. Rúbrica VE4B C Investigación Rúbrica VE4C D Análise de casos prácticos e xogos de rol Rúbrica VE4D E Proxecto Rúbrica VE4E	1 sobre 2 1 sobre 2 1 sobre 2 1 sobre 2 1 sobre 2
			VEB4.1.2. Define o concepto de "Estado de Dereito" e establece a súa relación coa defensa dos valores éticos e cívicos na sociedade democrática.	CCL			
			VEB4.1.3. Describe o significado e relación existente entre os seguintes conceptos: democracia, cidadán, soberanía, autonomía persoal, igualdade, xustiza, representatividade, etc.	CCL			
			VEB4.1.4. Explica a división de poderes proposta por Montesquieu e a función que desempeñan o poder lexislativo, o executivo e o xudicial no Estado democrático, como instrumento para evitar o monopolio do poder político e como medio que permite aos cidadáns o control do Estado.	CSC			
a d g	B4.5. O deber moral da participación cidadá no exercicio da democracia.	B4.2. Recoñecer a necesidade da participación activa dos cidadáns na vida política	VEB4.2.1. Asume e explica o deber moral e civil, que teñen os cidadáns, de participar activamente no exercicio da democracia, coa finalidade de que se	CSC			

h	B4.6. Riscos de democracias que violen os dereitos humanos.	do Estado coa finalidade de evitar os riscos dunha democracia que viole os dereitos humanos.	respecten os valores éticos e cívicos no seo do Estado.				
			VEB4.2.2. Define a magnitude dalgúns dos riscos que existen nos gobernos democráticos, cando non se respectan os valores éticos da DUDH, tales como: a dexeneración en demagogia, a ditadura das maiorías e a escasa participación cidadá, entre outros, formulando posibles medidas para evitalos.	CSC CSIEE			
a b c d h l	B4.7. A Constitución Española: valores éticos nos que se fundamenta e conceptos preliminares que establece.	B4.3. Coñecer e valorar os fundamentos da Constitución Española de 1978, identificando os valores éticos dos que parte e os conceptos preliminares que establece.	VEB4.3.1. Identifica e aprecia os valores éticos máis destacados nos que se fundamenta a Constitución Española, sinalando a orixe da súa lexitimidade e a finalidade que persegue, mediante a lectura comprensiva e comentada do seu preámbulo.	CCL CSC			
			VEB4.3.2. Describe os conceptos preliminares delimitados na Constitución Española e a súa dimensión ética, tales como: a nación española, a pluralidade ideolóxica, así como o papel e as funcións atribuídas ás forzas armadas, a través da lectura comprensiva e comentada dos artigos 1 ao 9.	CCL			
a c d h	B4.8. Os dereitos e liberdades públicas fundamentais na Constitución española.	B4.4. Mostrar respecto pola Constitución Española identificando nela, mediante unha lectura explicativa e comentada, os dereitos e deberes que ten o individuo como persoa e cidadán, apreciando a súa adecuación á DUDH, coa finalidade de asumir de forma consciente e responsable os principios de convivencia que ben rexer no Estado Español.	VEB4.4.1. Sinala e comenta a importancia dos "dereitos e liberdades públicas fundamentais da persoa" establecidos na Constitución, tales como: a liberdade ideolóxica, relixiosa e de culto; o carácter aconfesional do Estado Español; o dereito á libre expresión de ideas e pensamentos; o dereito á reunión política e á libre asociación e os seus límites.	CSC			
a b c d g h	B4.9. A adecuación da Constitución española aos principios éticos da DUDH. B4.10. Os deberes cidadáns na Constitución española.	B4.5. Sinalar e apreciar a adecuación da Constitución Española aos principios éticos definidos pola DUDH, mediante a lectura comentada e reflexiva de "os dereitos e deberes dos cidadáns" (Artigos do 30 ao 38) e "os	VEB4.5.1. Coñece e aprecia, na Constitución Española a súa adecuación á DUDH, sinalando os valores éticos nos que se fundamentan os dereitos e deberes dos cidadáns, así como os principios reitores da política social e económica.	CSC			

	B4.11. A responsabilidade fiscal e os principios reitores da política social e económica na Constitución española.	principios reitores da política social e económica" (Artigos do 39 ao 52).					
			VEB4.5.2. Explica e asume os deberes cidadáns que establece a Constitución e os ordena segundo a súa importancia, expresando a xustificación da orde elixida.	CCL CSIEE			
			VEB4.5.3. Aporta razóns para xustificar a importancia que ten, para o bo funcionamento da democracia, o feito de que os cidadáns sexan conscientes non só dos seus dereitos, senón tamén das súas obrigas como un deber cívico, xurídico e ético.	CSC			
			VEB4.5.4. Recoñece a responsabilidade fiscal dos cidadáns e a súa relación cos presupostos xerais do Estado como un deber ético que contribúe ao desenvolvemento do ben común.	CSC			
a b g h l ñ	B4.12. O estatuto de Autonomía de Galicia: o seu Título Preliminar, e o Título I, Capítulos I e II.	B4.6. Coñecer e valorar os elementos esenciais do Estatuto de Autonomía de Galicia segundo aparece no seu Título Preliminar e no Título 1o, capítulo I e II.	VEB4.6.1. Sinala e comenta a través do traballo colaborativo os elementos esenciais do Estatuto de Autonomía de Galicia recollidos no seu Título preliminar.	CAA CSC			
			VEB4.6.2. Identifica e valora as características sinaladas no Título I sobre O Poder galego.	CCL			
			VEB4.6.3. Identifica e valora as funcións e características do Parlamento sinaladas no Capítulo I; e da Xunta e o seu Presidente segundo o Capítulo II.	CCL			
a d h l	B4.13. Desenvolvemento histórico da UE. Os seus obxectivos e valores éticos nos que se fundamenta de acordo coa DUDH. B4.14. Logros acadados pola UE en beneficio dos seus cidadáns.	B4.7. Coñecer os elementos esenciais da UE, analizando os beneficios recibidos e as responsabilidades adquiridas polos Estados membros e os seus cidadáns, coa finalidade de recoñecer a súa utilidade e os logros que esta acadou.	VEB4.7.1. Describe, da UE, a integración económica e política, o seu desenvolvemento histórico desde 1951, os seus obxectivos e os valores éticos nos que se fundamenta de acordo coa DUDH.	CSC			

			VEB4.7.2. Identifica e aprecia a importancia dos logros acadados pola UE e o beneficio que estes aportaron para a vida dos cidadáns, tales como a anulación de fronteiras e restricións aduaneiras, a libre circulación de persoas e capitais, etc., así como, as obrigas adquiridas nos diferentes ámbitos: económico, político, da seguridade e paz, etc.	CSC			
--	--	--	---	-----	--	--	--

3ª Avaliación. Bloque 5. Os valores éticos, o Dereito, a DUDH e outros tratados internacionais sobre dereitos humanos

	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comptclave	Temporalización	Instrumentos e procedementos de avaliación	Grao mínimo de consecución
a b e h	B5.1. Relación entre Ética e Dereito. B5.2. Relación entre legalidade e lexitimidade.	B5.1. Sinalar a vinculación que existe entre a Ética, o Dereito e a Xustiza, a través do coñecemento das súas semellanzas, diferenzas e relacións, analizando o significado dos termos de legalidade e lexitimidade.	VEB5.1.1. Busca e selecciona información en páxinas web, para identificar as diferenzas, semellanzas e vínculos existentes entre a Ética e o Dereito, e entre a legalidade e a lexitimidade, elaborando e presentando conclusións fundamentadas.	CAA CD	(10 sesións)	A. Exercicios de vocabulario Rúbrica VE4A	1 sobre 2
						B Participación en debates. Rúbrica VE4B	1 sobre 2
						C Investigación Rúbrica VE4C	1 sobre 2
a b e g h l	B5.3. Xustificación das normas xurídicas. B5.4. Convencionalismo dos sofistas. B5.5. Iusnaturalismo. O iusnaturalismo de Locke. B5.6. Iuspositivismo de Kelsen.	B5.2. Explicar o problema da xustificación das normas xurídicas, a través da análise das teorías do dereito natural ou iusnaturalismo, o convencionalismo e o positivismo xurídico, identificando a súa aplicación no pensamento xurídico dalgúns filósofos, coa finalidade de ir conformando unha opinión argumentada sobre a fundamentación ética das leis.	VEB5.2.1. Elabora en grupo, unha presentación con soporte dixital, sobre a teoría "iusnaturalista do Dereito", o seu obxectivo e características, identificando na teoría de Locke un exemplo desta no que se refire á orixe das leis xurídicas, a súa validez e as funcións que lle atribúe ao Estado.	CD CSC		D Análise de casos prácticos e xogos de rol Rúbrica VE4D	1 sobre 2
			VEB5.2.2. Destaca e valora, no pensamento sofista, a	CCEC		E Proxecto Rúbrica VE4E	1 sobre 2

			distinción entre physis e nomos, describindo a súa contribución ao convencionalismo xurídico e elaborando conclusións argumentadas arredor deste tema.				
			VEB5.2.3. Analiza información sobre o positivismo xurídico de Kelsen, principalmente no relativo á validez das normas e os criterios que utiliza, especialmente o de eficacia, e a relación que establece entre a Ética e o Dereito.	CCEC			
			VEB5.2.4. Recorre ao espírito emprendedor e iniciativa persoal para elaborar unha presentación con medios informáticos, en colaboración en grupo, comparando as tres teorías do Dereito e explicando as súas conclusións.	CAA CD CSIEE			
a b d e h l	B5.7. Elaboración da DUDH e a creación da ONU. As circunstancias históricas, os obxectivos que se perseguían con ambos acontecementos e o papel da DUDH como código ético de conduta dos Estados.	B5.3. Analizar o momento histórico e político que impulsou a elaboración da DUDH e a creación da ONU, coa finalidade de entendela como unha necesidade do seu tempo, cuxo valor continúa vixente como fundamento ético universal da lexitimidade do Dereito e os Estados.	VEB5.3.1. Explica a función da DUDH como un "código ético" recoñecido polos países integrantes da ONU, coa finalidade de promover a xustiza, a igualdade e a paz, en todo o mundo.	CSC			
			VEB5.3.2. Contrasta información dos acontecementos históricos e políticos que orixinaron a DUDH, entre eles, o uso das ideoloxías nacionalistas e racistas que defendían a superioridade duns homes sobre outros, chegando ao extremo do Holocausto xudeu, así como a discriminación e exterminio de todos aqueles que non pertencían a unha determinada etnia, modelo físico, relixión, ideas políticas, etc.	CAA			
			VEB5.3.3. Sinala os obxectivos que tivo a creación da ONU e a data na que se firmou a DUDH, valorando a importancia deste feito para a historia da humanidade.	CCEC			
a b c d e g	B5.8. Estrutura da DUDH: os seus artigos e os tipos de dereito.	B5.4. Interpretar e apreciar o contido e estrutura interna da DUDH, coa finalidade de coñecer e propiciar o seu aprecio e respecto.	VEB5.4.1. Constrúe un esquema sobre a estrutura da DUDH, a cal se compón dun preámbulo e 30 artigos que poden clasificarse da seguinte maneira: Os artigos 1 e 2 refírense aos dereitos inherentes a toda persoa: a liberdade, a igualdade, a fraternidade e a non discriminación. Os artigos do 3 ao 11 refírense aos dereitos individuais.	CAA CCL			

h l			Os artigos do 12 ao 17 establecen os dereitos do individuo en relación coa comunidade. Os artigos do 18 ao 21 sinalan os dereitos e liberdades políticas. Os artigos do 22 ao 27 céntranse nos dereitos económicos, sociais e culturais. Finalmente os artigos do 28 ao 30 refírense á interpretación de todos eles, ás condicións necesarias para o seu exercicio e os límites que teñen.				
			VEB5.4.2. Elabora unha campaña, en colaboración en grupo, coa finalidade de difundir a DUDH como fundamento do Dereito e a democracia, no teu medio escolar, familiar e social.	CCEC CSC CSIEE			
b h l	B5.9. Xeracións de dereitos e feitos históricos que influíron no seu desenvolvemento.	B5.5. Comprender o desenvolvemento histórico dos dereitos humanos, como unha conquista da humanidade	VEB5.5.1. Describe os feitos máis influentes no desenvolvemento histórico dos dereitos humanos, partindo da Primeira xeración: os dereitos civís e políticos; os da Segunda xeración: económicos, sociais e culturais e os da Terceira: os dereitos dos pobos á solidariedade, ó desenvolvemento e á paz.	CCEC			
a c d e	B5.10. Problemas aos que se enfronta o exercicio dos dereitos civís e políticos da DUDH	B5.6. Avaliar, utilizando o xuízo crítico, a magnitude dos problemas aos que se enfronta a aplicación da DUDH.	VEB5.6.1. Investiga mediante información obtida en distintas fontes, sobre os problemas e os retos da aplicación da DUDH, no que se refire ao exercicio de dereitos civís (destacando os problemas relativos á intolerancia, a exclusión social, a discriminación da muller, a violencia de xénero e a existencia de actitudes como a homofobia, o racismo, a xenofobia, o acoso laboral e escolar, etc.) e dos dereitos políticos (guerras, terrorismo, ditaduras, XEnocidio, refuxiados/as políticos/as, etc.).	CAA CD CSC			

4 e) Concrecións metodolóxicas

A tenor do establecido na normativa propónse as seguintes liñas metodolóxicas. O proceso de ensino-aprendizaxe da área de Valores Éticos non se limita ao ámbito dos coñecementos. Unha materia como esta, que pretende unha formación integral do alumno, debe considerar tamén os procedementos que permitan a adquisición de capacidades e estratexias para un traballo autónomo e, ao mesmo tempo, o desenvolvemento de valores e actitudes de convivencia democrática que fagan posible a actitude crítica do alumnado e que faciliten a súa inserción na sociedade na que viven.

O punto de partida de todo o proceso de ensino-aprendizaxe deben de ser os coñecementos previos do alumnado para proceder a partir de aí, cun espírito sempre construtivo, á análise crítica dos mesmos.

Conforme a este principio, propónse as seguintes orientacións metodolóxicas:

- A aprendizaxe non ha de basearse exclusivamente nun proceso acumulativo, no que as ideas se impoñen externamente e vanse engadindo unhas a outras. O profesor debe evitar as explicacións maxistras dando protagonismo ao alumno. Trátase de que sexan os alumnos, nun proceso continuo de intercambio de opinións, coñecementos e experiencias, tanto persoais como alleas, os encargados de construír a súa propia aprendizaxe, logrando, desta forma, alcanzar os obxectivos.
- Débense potenciar aquelas actividades orientadas a aprender a razoar e argumentar, de modo crítico e autónomo, tal e como vén recollido na obxectivos da área.

Traballar por competencias

O traballo por competencias implica un cambio metodolóxico significativo, xa que o alumnado adquire un maior protagonismo, mentres que o docente pasa a ser un mero xestor do coñecemento, quedando nun segundo plano.

Na E.S.O., o alumnado debe desenvolver un pensamento e unha actitude críticos que se fundamenten en valores éticos. Por elo, á hora de traballar a área de Valores Éticos cos seus alumnos, optamos pola utilización de métodos activos que favorezan a participación, a socialización, a creatividade, alternando o traballo individual co traballo en grupo (3 ó 4 alumnos).

Esta liña metodolóxica sitúa ao estudante como protagonista directo da súa propia aprendizaxe, mentres que o docente sitúase nun segundo plano para que o alumnado consiga unha maior autonomía na súa aprendizaxe que lle permita elaborar o seu proxecto de vida, asumindo de forma consciente e reflexiva o exercicio da súa liberdade.

É moi importante desenvolver o proceso de ensino-aprendizaxe, sempre a partir de aprendizaxes que estean baseados na experiencia, onde o alumnado poida construír o coñecemento desde a súa propia experiencia. Esta forma de proceder permitirá ao alumnado coñecer e interiorizar os valores éticos de forma comprensiva e significativa.

4 f) Materiais e recursos didácticos.

Os materiais para o alumnado estarán dispoñibles nun curso na aula virtual do centro. As tarefas realizaranse nun caderno de clase e/ou na aula virtual.

Materias complementarios:

[Valores Éticos 4º ESO](#) Web de Fernando Puyó

Plan lector

Actividades baseadas na lectura de noticias de prensa.

Visitas á biblioteca do centro para actividades de formación de usuarios.

Plan TIC

Uso dunha aula de informática do centro para traballar na aula virtual, procurar información e realizar traballos de investigación.

4 g) Criterios sobre evaluación, cualificación e promoción.

Avaliación continua:

O seguimento e avaliación das aprendizaxes do alumnado realizarase a diario coa observación na aula e nos portafolios/ cadernos de clase. O cálculo das cualificacións farase a partires das rúbricas específicas seguindo o seguinte modelo:

VE4 Rúbrica Valores Éticos 4 ESO				
A. Exercicios de vocabulario	0 Non é capaz de resolver exercicios básicos	1 Resolve exercicios do nivel básico	1.5 Resolve exercicios do nivel medio	2 Resolve exercicios do nivel avanzado
B. Participación en debates	0 Non participa nin mostra interese	1 Participa pero ten dificultade en seguir as normas	1.5 Participa e segue as normas	2 Participa, segue as normas e fai aportacións moi relevantes.
C. Investigación	0 Non participa nin mostra interese	1 Traballa pero ten dificultades nos procedementos	1.5 Traballa e segue os procedementos	2 Traballa, segue os procedementos e mostra iniciativa persoal
D. Análise casos prácticos e xogos de rol	0 Non participa nin mostra interese	1 Traballa pero ten dificultades nos procedementos	1.5 Traballa e segue os procedementos	2 Traballa, segue os procedementos e mostra iniciativa persoal
E. Proxecto	0 Non participa nin mostra interese	1 Traballa pero ten dificultades nos procedementos	1.5 Traballa e segue os procedementos	2 Traballa, segue os procedementos e mostra iniciativa persoal

Mecanismos de recuperación:

O alumnado que non acade o grao mínimo de consecución indicado poderá realizar as seguintes actividades para recuperalos:

Actividades no caderno de clase / aula virtual: Terá que repetir actividades ou realizar outras específicas asignadas polo profesorado.

Actividades cualificadas mediante a observación diaria na aula: Aplicarase o seguinte coeficiente para incorporar as melloras na participación no traballo de aula: a cualificación de cada avaliación pesará o dobre que a da anterior.

Avaliación final

A cualificación final será o resultado de facer a media das obtidas durante o curso segundo a rúbrica proposta incorporando as cualificacións das actividades de recuperación.

Criterios de promoción: A cualificación mínima para aprobar é un 5 pero na sesión final de avaliación teranse en conta os criterios de promoción establecidos polo centro.

4 h) Indicadores de logro para avaliar o proceso do ensino e a práctica docente.

Farase un seguimento utilizando a seguinte táboa:

Grao consecución	Nada	Suficiente	Ben	Excelente	Observacións e propostas de mellora
A temporalización foi axeitada					
Os materiais foron apropiados					
Os instrumentos de avaliación foron efectivos					
Abarcaronse tódolos estándares					
Atendeuse a diversidade do alumnado					
Incorporáronse as TICs ao proceso					

4 i) Organización das actividades de seguimento, recuperación e avaliación das materias pendentes.

Non temos alumnado nesa situación.

4 k) Deseño da avaliación inicial e medidas individuais ou colectivas

Para a avaliación inicial teranse en conta:

- 4) Os informes de avaliación individualizados do curso pasado.
- 5) Detección de aprendizaxes imprescindibles non adquiridas no curso pasado e falta de desenvolvemento das correspondentes competencias clave.
- 6) Coñecemento personalizado do alumnado e da súa situación emocional.

Actividade: Texto con contido ético que permita conectar coa situación de pandemia actual e cas aprendizaxes do curso pasado, para facer un resumo coas ideas principais e unha reflexión persoal onde se inclúan os aspectos emocionais polos que está pasando o alumnado. Se como consecuencia dos resultados se observan problemas de comprensión (como non distinguir o esencial do secundario ou non entender o contido do texto) ou expresión escrita, daráselle ó alumnado afectado actividades de reforzo máis dirixidas (textos con cuestións que lle axuden a focalizar a atención sobre o importante, composicións sinxelas facilitándolle os distintos apartados que debe desenvolver....) ou directrices respecto da expresión escrita (utilización de frases curtas, separación de párrafos, correccións na construción gramatical, listas con vocabulario que debe utilizar...). Asemade, se se detectan situacións emocionais preocupantes, contactarase co departamento de orientación para habilitar as medidas de apoio necesarias.

4 l) Medidas de atención á diversidade

Decisións tomadas unha vez realizadas as actividades e a xunta de avaliación inicial:

Na programación de actividades:

Implantación de distintos niveis de actividades (probos interactivas de vocabulario)

Organización do grupo ou aula

Reorganización do grupo para facilitar a integración de todo o alumnado.

Alumnado con necesidades educativas especiais

Activación do protocolo de actuación en coordinación co departamento de orientación.

Tomaranse as decisións en colaboración co Departamento de Orientación tendo en conta a adaptación dos contidos máis axeitada en relación coa problemática do alumnado e axustaranse os instrumentos de avaliación en consecuencia.

4 m) Concreción dos elementos transversais

A materia implica educar en valores durante todo o curso, pero presentaremos especial atención ás actitudes sexistas, racistas e xenófobas para promover o respecto aos demais aínda que pensen distinto, así como á liberdade de expresión.

Outros elementos quedan pendentes de concreción ata dispoñer do proxecto do centro.

4 n) Actividades complementarias e extraescolares

Son varias as actividades complementarias que se poden realizar durante o curso e que están estreitamente relacionadas cos contidos propios da área de Valores Éticos.

Visita dalgún representante dunha ONG para que conte ao alumnado a súa experiencia persoal e as actividades e obxectivos que leva a cabo a súa organización.

Contactos con distintas institucións de carácter político (Concello, Deputación, etc.), para que o alumnado reciba información de primeira man sobre o funcionamento das mesmas.

Realizaranse algunhas saídas durante a sesión lectiva para realizar traballos de campo (enquisas, gravacións, recollida de datos..)

As actividades extraescolares sempre estarán pendentes da coordinación cos responsables de outras materias xa que ao ser unha materia optativa é moi difícil organizar actividades propias que non teñan repercusións negativas no funcionamento diario do centro.

Colaboraremos en xeral cos plans e programas do centro: Biblioteca, Polo creativo, Climántica, Intercambios lingüísticos e celebracións anuais.

5. Filosofía. 4º ESO

5 a) Introducción e contextualización

A materia de Filosofía capacita o alumnado para o exercicio do pensamento crítico e independente, co que alcanzar unha mellor comprensión do mundo globalizado e de si mesmo /a. Grazas a esta materia, os alumnos e as alumas adquiren a aptitude de entretecer unha defensa racional e razoable da súa autonomía, da súa dignidade e dos seus dereitos nun contexto en vías de globalización. O pensamento filosófico achega os coñecementos teóricos e as destrezas prácticas para entender, analizar e propor solucións aos desafíos intelectuais e morais do século XXI. Asemade, a materia de Filosofía ofrece os fundamentos conceptuais dos principios e dos valores da paz e da seguridade mundiais: democracia, imperio da lei, dereitos humanos, tolerancia, xustiza, igualdade e liberdade. Os métodos filosóficos achegan enfoques plurais e contrastados que permiten albiscar saídas aos problemas que afectan a convivencia humana. A aprendizaxe do tratamento racional e dialogado destes asuntos disipa o recurso á violencia e á guerra, e fomenta a paz e a seguridade global e local.

En segundo lugar, a materia de Filosofía impulsa no alumnado o valor da indagación e a reflexión argumentada para descubrir prexuízos, xerar claridade respecto a os obxectivos e ao sentido da vida, valorar a calidade dos argumentos, detectar sofismas e falacias, resistir a presión arbitraria dos/das superiores e dos/das pares, atopar puntos de encontro entre posicións diferentes, humanizar as persoas con quen estamos obrigados/as a convivir. É por iso que o tratamento na aula desta materia ten que facer reflexionar ao alumnado sobre as razóns da presenza maioritariamente masculina na produción filosófica desde as súas orixes, ao tempo que debe dar visibilidade ao pensamento filosófico na muller.

5 b) Contribución ao desenvolvemento das competencias clave.

A materia de Filosofía potencia o desenvolvemento das competencias sociais e cívicas (CSC) , por estar estreitamente vinculadas coa finalidade última de todo o seu proxecto. Peroa principal ferramenta que para elo usa é a linguaxe, polo que será fundamental mellorar a Competencia en Comunicación Lingüística (CCL).

Por outra banda a propia esencia da materia afirma a imposibilidade de que a mera memorización pasiva de contidos poida ter algún valor. Ao contrario: búscase prioritariamente lograr a autonomía intelectual do alumnado: iso nos fala de que a Competencia de Aprender a Aprender (CAA) é un obxectivo de primeiro nivel na nosa materia.

Dita autonomía se acada apoiándonos nos ombreiros dos filósofos que xa pensaron no pasado. O discurso filosófico sempre se renova pero tamén sempre provén dun diálogo que non se interrompe ao longo das xeracións. De aí que a Competencia en Conciencia e Expresións Culturais (CCEC) se vaia traballando pasenñamente ao confrontar os nosos discursos cos do pasado e cos dos nosos contemporáneos.

A competencia en Sentido da Iniciativa e Espírito Emprendedor (CSIEE) debería ser o resultado no traballo na autonomía intelectual do alumnado a través dos traballos persoais, especialmente naqueles traballos onde se valore ao aportación persoal e libre.

E por último a Competencia Matemática e en Ciencia e Tecnoloxía (CMCCT) aparece cando nos damos conta dos numerosos puntos de contacto entre a filosofía e tales saberes: o mundo da lóxica, a filosofía da ciencia, a reflexión sobre a técnica...

5 c) Concreción dos obxectivos

Obxectivos da ESO

- a) Asumir responsablemente os seus deberes e exercer os seus dereitos no marco da convivencia democrática, exercitándose no diálogo, na tolerancia e na cooperación
- b) Desenvolver e consolidar hábitos de disciplina, estudo e traballo individual e en equipo, como condición necesaria para unha realización eficaz das tarefas da aprendizaxe e como medio de desenvolvemento persoal.
- c) Rexeitar os estereotipos que supoñan discriminación entre homes e mulleres, así como calquera manifestación de violencia contra a muller.
- d) Fortalecer as súas capacidades afectivas en todos os ámbitos da personalidade e nas súas relacións coas demais persoas.
- e) Desenvolver destrezas básicas na utilización das fontes de información, para adquirir novos coñecementos con sentido crítico. Adquirir unha preparación básica no campo das tecnoloxías, especialmente as da información e a comunicación.
- f) Concibir o coñecemento científico como un saber integrado e coñecer e aplicar os métodos para identificar os problemas en diversos campos do coñecemento e da experiencia.

- g) Desenvolver o espírito emprendedor e a confianza en si mesmo, a participación, o sentido crítico, a iniciativa persoal e a capacidade para aprender a aprender, planificar, tomar decisións e asumir responsabilidades.
- h) Comprender e expresar con corrección, oralmente e por escrito, na lingua galega e na lingua castelá, textos e mensaxes complexas.
- l) Coñecer, valorar e respectar os aspectos básicos da cultura e da historia propias e das outras persoas, así como o patrimonio artístico e cultural. Coñecer mulleres e homes que realizaran achegas importantes á cultura e á sociedade galega, ou a outras culturas do mundo.
- m) Coñecer e aceptar o funcionamento do propio corpo. Coñecer e valorar a dimensión humana da sexualidade en toda a súa diversidade.
- n) Apreciar a creación artística e comprender a linguaxe das manifestacións artísticas, utilizando diversos medios de expresión e representación.
- o) Coñecer e valorar a importancia do uso da lingua galega

5 d) Concreción para cada estándar de aprendizaxe avaliable da temporalización, o grao mínimo de consecución e os procedementos e instrumentos de avaliación.

1ª Avaliación: Bloques 1 e 2 . **2ª Avaliación:** Bloques 3 e 4. **3ª Avaliación:** Bloques 5 e 6

	Filosofía. 4º de ESO					
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave	Procedementos e instrumentos de avaliación	Grao mínimo de consecución

	Bloque 1. A filosofía					
b e f	B1.1. Conceptos do bloque "A filosofía": filosofía, mito, logos, saber, opinión, abstracto, concreto, razón, sentidos,	B1.1. Comprender o que é a reflexión filosófica, diferenciándoa doutros tipos de saberes que estudan aspectos concretos da	FIB1.1.1. Define e utiliza conceptos como filosofía, mito, logos, saber, opinión, abstracto, concreto, razón, sentidos, arché,	CAA	Observación diaria na aula (20%) Rúbrica OD	1 sobre 2

h	arché, causa, monismo, dualismo, pluralismo, substancia, prexuízo, etc. B1.2. Modos de pensar: coñecer, opinar, argumentar, interpretar, razoar, analizar, criticar, descubrir, crear.	realidade e do individuo.	causa, monismo, dualismo, pluralismo, substancia ou prexuízo, e elabora un glosario con eles.		Tarefas no caderno de clase ou na Aula Virtual (20%) Rúbrica CC	1 sobre 2
			FIB1.1.2. Distingue entre, coñecer, opinar, argumentar, interpretar, razoar, analizar, criticar, descubrir e crear.	CCL		
b e h l	B1.3. Explicación racional (logos) e mitolóxica (mito). B1.4. Comparativa de textos míticos e racionais ao respecto da cosmoxénese e a antropoxénese.	B1.2. Coñecer a orixe da filosofía occidental (onde, cando e por que xorde), distinguíndoa dos saberes prerracionais, o mito e a maxia, en tanto que saber práctico, e comparándoa con algunhas características xerais das filosofías orientais.	FIB1.2.1. Explica as diferenzas entre a explicación racional e a mitolóxica, en comparación tamén con algunhas características xerais das filosofías orientais.	CCEC	PE/TI: Probas escritas. (Traballo de investigación 60%)	3 sobre 6
			FIB1.2.2. Le textos interpretativos e descritivos da formación do Cosmos e o ser humano, pertencentes ao campo mitolóxico e ao campo racional, e extrae semellanzas e diferenzas nas formulacións.	CCL		
h l	B1.5. A pregunta polo arché nos presocráticos: solucións de Heráclito, Parménides e Demócrito.	B1.3. Identificar o primeiro interrogante filosófico da filosofía grega, a pregunta pola orixe, e coñecer as primeiras respostas dadas polos primeiros pensadores gregos.	FIB1.3.1. Describe as primeiras respostas presocráticas á pregunta polo arché, coñece os seus autores e reflexiona por escrito sobre as solucións de interpretación da realidade expostas por Heráclito, Parménides e Demócrito.	CCEC CCL		
a h l	B1.6. O individuo e a polis en Sócrates e en Protágoras.	B1.4. Coñecer o xiro antropolóxico da filosofía no século V a.C., explicando algunhas das ideas centrais de Sócrates e de Protágoras, e reflexionando sobre a aplicación práctica da filosofía respecto ao individuo e a sociedade en que vive.	FIB1.4.1. Compara a interpretación do ser humano e a sociedade defendida por Sócrates coa exposta por Protágoras, e argumenta a súa propia postura.	CSC		
g h	B1.7. A necesidade de dar sentido como consubstancial ao ser humano.	B1.5. Reflexionar e argumentar, de xeito escrita e oral, sobre o interese, especificamente humano, por entenderse a si mesmo e o que o rodea.	FIB1.5.1. Realiza pequenos ensaios, argumentando as súas opinións de xeito razoado, no que pretenda dar sentido a algún conxunto de experiencias.	CAA CCL		
h l	B1.8. Funcións da filosofía nas súas vertentes teórica e práctica.	B1.6. Recoñecer as funcións da filosofía en tanto que saber crítico que aspira a fundamental, analizar e argumentar sobre os problemas últimos da realidade, desde unha vertente tanto teórica como práctica.	FIB1.6.1. Diserta sobre as posibilidades da filosofía segundo as súas funcionalidades.	CCL		

	Filosofía. 4º de ESO					
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave	Procedementos e instrumentos de avaliación	Grao mínimo de consecución

	Bloque 2. Identidade persoal					
b d h	B2.1. Conceptos do bloque "Identidade persoal": personalidade, temperamento, carácter, conciencia, inconsciencia, condutismo, cognitivismo, psicoloxía humanística, psicanálise, etc.	B2.1. Comprender a profundidade da pregunta "quen son?", coñecendo algunhas respostas dadas desde a psicoloxía e a filosofía, reflexionar e valorar a importancia de coñecerse a si mesmo/a, e expresalo por escrito.	FIB2.1.1. Define e utiliza conceptos como personalidade, temperamento, carácter, conciencia, inconsciencia, condutismo, cognitivismo, psicoloxía humanística, psicanálise, e elabora un glosario con eses termos.	CCL	Observación diaria na aula (20%) Rúbrica OD Tarefas no caderno de clase ou na Aula Virtual (20%) Rúbrica CC PE/TI: Probas escritas. (/Traballo de investigación 60%)	1 sobre 2 1 sobre 2
h	B2.2. A personalidade.	B2.2. Definir o que é a personalidade, así como os principais conceptos relacionados con ela.	FIB2.2.1. Define e caracteriza o que é a personalidade.	CCL		
h	B2.3. Teorías sobre a personalidade	B2.3. Coñecer e explicar as teses centrais dalgunhas teorías sobre a personalidade.	FIB2.3.1. Coñece as teses fundamentais sobre a personalidade e argumenta sobre iso.	CCL		3 sobre 6
a b d g h	B2.4. Etapas do desenvolvemento da identidade persoal. Tipos de personalidade.	B2.4. Recoñecer as etapas do desenvolvemento da identidade persoal, reflexionando sobre os factores que determinan o éxito e o fracaso, e achega a propia opinión razoada sobre estes dous conceptos.	FIB2.4.1. Le textos literarios nos que se analiza a personalidade dos personaxes, identifica os trazos e os tipos de personalidade, e reflexiona por escrito sobre a temática.	CAA CCL		
l	B2.5. O inconsciente na psicanálise.	B2.5. Analizar que se entende por inconsciente no marco do pensamento da psicanálise.	FIB2.5.1. Analiza que se entende por inconsciente.	CCEC		
a b e h n	B2.6. O innato e o adquirido na formación da personalidade.	B2.6. Reflexionar por escrito e dialogar en grupo sobre a posible incidencia que a herdanza xenética e o adquirido teñen na formación da personalidade.	FIB2.6.1. Le e analiza textos filosóficos, literarios ou científicos cuxo punto de reflexión sexa a herdanza adquirida na formación da personalidade, incidindo no autocoñecemento.	CAA CCL CMCCT		
b e g	B2.7. A filosofía da mente e a neurociencia.	B2.7. Investigar en internet en que consiste a filosofía da mente e a neurociencia, e seleccionar a información máis significativa.	FIB2.7.1. Investiga e selecciona información significativa sobre conceptos fundamentais de filosofía da mente.	CCL CD		
d h	B2.8. A motivación e os conceptos asociados: emoción, sentimento, necesidades primarias e secundarias, autorrealización, vida afectiva e frustración.	B2.8. Identificar a función e a importancia da motivación como factor enerxético e direccional da vida humana nas súas múltiples dimensións.	FIB2.8.1. Define e utiliza con rigor conceptos como motivación, emoción, sentimento, necesidades primarias e secundarias, autorrealización, vida afectiva e frustración.	CCL		

d	B2.9. A motivación desde a teoría cognitiva: coñecemento e motivación.	B2.9. Recoñecer, no marco da teoría cognitiva, o valor do coñecemento como elemento motivador da conduta humana, reflexionando sobre a consideración do ser humano como animal racional.	FIB2.9.1. Explica as teses máis importantes da teoría cognitiva acerca do coñecemento e a motivación.	CAA		
d h	B2.10. Teoría humanística sobre a motivación. Diferenzas coa teoría cognitivista.	B2.10. Explicar as ideas centrais da teoría humanística sobre a motivación, reflexionando sobre o carácter da motivación como elemento distintivo do ser humano fronte ao simplemente animal.	FIB2.10.1. Explica as ideas centrais da teoría humanística sobre a motivación e expresa a súa opinión razoada ao respecto. FIB2.10.2. Explica e compara a visión sobre a motivación da teoría cognitivista e a da teoría humanística sobre a motivación.	CAA CCL CAA		
d h	B2.11. Condición afectiva humana B2.12. Impulsos, emocións e sentimentos. B2.13. Papel do corpo na afectividade	B2.11. Coñecer a condición afectiva do ser humano, distinguindo entre impulsos, emocións e sentimentos, e recoñecendo o papel do corpo na posibilidade de manifestación do afectivo.	FIB2.11.1. Analiza e argumenta sobre textos breves e significativos de autores salientables sobre as emocións, e argumenta por escrito as propias opinións.	CCL		
d h m	B2.14. Incidencia na conduta das emocións: frustración, desexo e amor.	B2.12. Valorar a importancia da relación entre a motivación e o afectivo para dirixir a conduta humana en diferentes direccións e con distinta intensidade.	FIB2.12.1. Analiza textos e diserta sobre a incidencia das emocións, como a frustración, o desexo ou o amor, entre outras, na conduta humana.	CCL CSC		
b d g h	B2.15. Incidencia na conduta das emocións: A curiosidade e o pracer de aprender, o desexo de lograr obxectivos, a satisfacción pola resolución de problemas, o agrado polo recoñecemento de éxito e a compracencia polo estímulo de iniciativas	B2.13. Reflexionar e argumentar sobre a importancia da motivación e das emocións, como a curiosidade e o pracer de aprender, o desexo de lograr obxectivos, a satisfacción pola resolución de problemas, o agrado polo recoñecemento de éxito, a compracencia polo estímulo de iniciativas, etc.	FIB2.13.1. Argumenta sobre o papel das emocións para estimular a aprendizaxe, o rendemento, o logro de obxectivos e a resolución de problemas, entre outros procesos.	CAA CCL		
d g h	B2.16. As emocións como estímulo da iniciativa, a autonomía e o emprendemento.	B2.14. Reflexionar sobre o papel das emocións como ferramenta para ser emprendedor/a e creativo/A.	FIB2.14.1. Analiza textos en que se describe o papel das emocións como estímulo da iniciativa, a autonomía e o emprendemento.	CCL CSIEE		
b d g h	B2.17. O ser humano como centro das múltiples perspectivas que se integran no saber orixinario que é a filosofía.	B2.15. Coñecer, desde a historia da filosofía, algunhas das reflexións sobre aspectos que caracterizan o ser humano en canto tal, valorando a función da filosofía como saber orixinario e integrador de múltiples perspectivas cuxo centro común é a persoa.	FIB2.15.1. Desenvolve de forma colaborativa un glosario para publicar en internet, coa terminoloxía filosófica da unidade.	CD CSC		
h l	B2.18. Teorías sobre a alma de Platón e de Aristóteles, e relación nelas entre alma, corpo e afectos.	B2.16. Explicar as teorías da alma de Platón e de Aristóteles, reflexionando sobre a consideración e a relación entre a alma, o corpo e os afectos, que se analizan nesas teorías.	FIB2.16.1. Explica a teoría da alma de Platón. FIB2.16.2. Explica a teoría da alma de Aristóteles. FIB2.16.3. Argumenta a súa opinión sobre a relación entre o corpo e a mente ou alma.	CCEC CCEC CAA		

h l	B2.19. A introspección en Agostiño de Hipona.	B2.17. Coñecer a importancia da introspección sinalada por Agostiño de Hipona, como método de autocoñecemento e de formación da propia identidade.	FIB2.17.1. Explica o que é a introspección segundo Agostiño de Hipona, utilizando este tipo de pensamento en primeira persoa para describirse a si mesmo/a.	CAA		
h l	B2.20. O cogito de Descartes B2.21. O home-máquina dos materialistas franceses do século XVIII.	B2.18. Describir e comparar a concepción cartesiana do papel do pensamento como aspecto que define o individuo, fronte ás concepcións materialistas e mecanicistas do home-máquina no materialismo francés do século XVIII.	FIB2.18.1. Expón o significado da tese de Descartes "Penso, logo existo". FIB2.18.2. Expón as súas reflexións sobre as implicacións do materialismo na súa descrición do ser humano.	CCEC CSC		
h	B2.22. A vontade como elemento definitorio do humano.	B2.19. Coñecer a importancia da facultade da vontade como elemento definitorio do humano.	FIB2.19.1. Explica o que é a vontade.	CCL		
d h	B2.23. Reflexión filosófica sobre a afectividade.	B2.20. Expresar algunha das consideracións filosóficas sobre o afectivo.	FIB2.20.1. Argumenta, desde o plano filosófico, sobre o papel das emocións na consideración do ser humano en canto tal.	CCL		
g h	B2.24. O ser humano como proxecto.	B2.21. Recoñecer as implicacións filosóficas da idea do home como proxecto.	FIB2.21.1. Expresa e desenvolve a idea de home como proxecto.	CCL CSIEE		

	Filosofía. 4º de ESO					
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave	Procedementos e instrumentos de avaliación	Grao mínimo de consecución

	Bloque 3. Socialización					
a b g h l	B3.1. Conceptos do bloque "Socialización": individualidade, alteridade, socialización, estado de natureza, dereitos naturais, contrato social, respecto, propiedade, Estado, lexitimación, institucionalización, rol, status, conflito e cambio social, globalización, etc.	B3.1. Identificar o "outro" tal como é na súa individualidade e, ao mesmo tempo, identificalo como un "alter ego" que comparte un espazo e unhas circunstancias comúns, dando lugar á intersubxectividade.	FIB3.1.1. Define e utiliza conceptos como individualidade, alteridade, socialización, estado de natureza, dereitos naturais, contrato social, respecto, propiedade, Estado, lexitimación, institucionalización, rol, status, conflito e cambio social, e globalización.	CCL CSC	Observación diaria na aula (20%) Rúbrica OD	1 sobre 2
a h l	B3.2. Cultura e sociedade. Compoñentes socioculturais do ser humano.	B3.2. Recoñecer a dimensión social e cultural do ser humano, identificando e distinguindo os conceptos de cultura e de sociedade.	FIB3.2.1. Define e explica o significado dos conceptos de cultura e de sociedade, facendo referencia aos compoñentes socioculturais que hai no ser humano.	CCEC CCL	Tarefas no caderno de clase ou na Aula Virtual (20%) Rúbrica CC	1 sobre 2

a l ñ o	B3.3. Contidos culturais: institucións, ideas, crenzas, valores, obxectos materiais, etc. B3.4. Niveis biolóxico, afectivo e cognitivo na internalización da cultura.	B3.3. Identificar o proceso de construción, os elementos e a lexitimación dunha cultura, valorando esta non só como ferramenta de adaptación ao medio, senón como ferramenta para a transformación e a autosuperación.	FIB3.3.1. Expressa algúns dos principais contidos culturais, como son as institucións, as ideas, as crenzas, os valores, os obxectos materiais, etc. FIB3.3.2. Coñece os niveis aos que se realiza a internalización dos contidos culturais dunha sociedade; é dicir, a nivel biolóxico, afectivo e cognitivo.	CCEC CAA CCEC	PE/TI: Probas escritas. (Traballo de investigación 60%)	3 sobre 6
d h	B3.5. Elementos do proceso de socialización: socialización primaria e secundaria.	B3.4. Coñecer os elementos do proceso de socialización e relacionalos coa propia personalidade.	FIB3.4.1. Describe a socialización primaria e secundaria.	CSC		
a h	B3.6. Teses fundamentais sobre a orixe da sociedade e o Estado.	B3.5. Coñecer as teorías sobre a orixe da sociedade e reflexionar de forma escrita sobre elas, argumentando as propias opinións ao respecto.	FIB3.5.1. Explica as teses fundamentais sobre a orixe da sociedade e o Estado.	CSC		
a b d l	B3.7. A civilización. Diferenza entre civilización e cultura. Oriente e Occidente.	B3.6. Comprender o sentido do concepto de civilización, relacionando as súas semellanzas e diferenzas co concepto de cultura.	FIB3.6.1. Explica o que é unha civilización e pon exemplos fundamentados, e investiga e reflexiona sobre as semellanzas e as diferenzas entre oriente e occidente.	CAA CCEC CSC		
e g h	B3.8. Comunicación. Comunicación non verbal. B3.9. A comunicación na época das tecnoloxías da información e da comunicación.	B3.7. Definir o que é a comunicación, analizando as formas de comunicación non verbal, e a incidencia das novas tecnoloxías da información e da comunicación.	FIB3.7.1. Explica o que é a comunicación e reflexiona sobre as vantaxes e os inconvenientes cando a ferramenta para ela son as novas tecnoloxías.	CD		
a g l	B3.10. O individuo como capaz de innovar e crear cambios culturais.	B3.8. Reflexionar sobre o posible papel activo dun/dunha mesmo/a na construción da cultura e, en canto tal, identificarse como ser creativo e innovador, capaz de xerar elementos culturais.	FIB3.8.1. Reflexiona por escrito sobre o papel activo dun/dunha mesmo/a no seu contexto sociocultural, como ser capaz de innovar e xerar cambios culturais.	CCL CSIEE		
a b e h l ñ o	B3.11. Diferenzas culturais. Relativismo cultural e etnocentrismo.	B3.9. Reflexionar e indagar sobre o relativismo cultural e o etnocentrismo.	FIB3.9.1. Coñece o relativismo cultural e o etnocentrismo, e reflexiona sobre eles, expresando conclusións propias e achegando exemplos con feitos investigados e contrastados en internet.	CAA CCEC CD		

	Filosofía. 4º de ESO					
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave	Procedementos e instrumentos de avaliación	Grao mínimo de consecución

	Bloque 4. Pensamento					
b h	B4.1. Conceptos do bloque "Pensamento": razón, sentidos, experiencia, abstracción, universalidade, sistematicidade, racionalismo, dogmatismo, empirismo, límite, intelixencia, intelixencia emocional, certeza e erro. B4.2. Características da racionalidade humana.	B4.1. Comprender a facultade racional como específica do ser humano e as súas implicacións, analizando en que consiste a racionalidade e cales son as súas características.	FIB4.1.1. Define e utiliza conceptos como razón, sentidos, experiencia, abstracción, universalidade, sistematicidade, racionalismo, dogmatismo, empirismo, límite, intelixencia, intelixencia emocional, certeza e erro.	CCL	Observación diaria na aula (20%) Rúbrica OD	1 sobre 2
			FIB4.1.2. Explica o que é a racionalidade e describe algunhas das súas características.	CCL		1 sobre 2
h l	B4.3. Posibilidades e límites da razón.	B4.2. Explicar as teses básicas dalgunhas concepcións filosóficas sobre as posibilidades e os límites da razón.	FIB4.2.1. Explica a concepción sobre as posibilidades da razón.	CCL	Tarefas no caderno de clase ou na Aula Virtual (20%) Rúbrica CC PE/TI: Probas escritas. (/Traballo de investigación 60%)	3 sobre 6
f	B4.4. Racionalidade teórica e racionalidade práctica. Teoría e experiencia.	B4.3. Distinguir a racionalidade teórica da racionalidade práctica, así como teoría e experiencia.	FIB4.3.1. Identifica as dúas posibilidades de aplicación da racionalidade: teórica e práctica.	CAA CCEC		
d h l	B4.5. Concepcións contemporáneas sobre a intelixencia. B4.6. Teoría da intelixencia emocional.	B4.4. Coñecer a concepción contemporánea sobre a intelixencia, incidindo na teoría da intelixencia emocional de Daniel Goleman.	FIB4.4.1. Explica as teses centrais da teoría da intelixencia emocional.	CSC		
			FIB4.4.2. Argumenta sobre a relación entre a razón e as emocións.	CCL CSC		
b g h	B4.7. A verdade e os seus tipos: a verdade como correspondencia; a verdade segundo o pragmatismo americano; a verdade desde o perspectivismo e o consenso. B4.8. Papel do erro na procura da verdade. O erro como oportunidade.	B4.5. Comprender algúns dos principais tipos de verdade (a verdade como correspondencia; a verdade segundo o pragmatismo americano; a verdade desde o perspectivismo e o consenso) e reflexionar sobre a posibilidade de alcanzar a verdade absoluta.	FIB4.5.1. Define algúns tipos de verdade, como son a verdade como correspondencia, a verdade segundo o pragmatismo americano e a verdade desde o perspectivismo.	CCL		
			FIB4.5.2. Reflexiona sobre a parte positiva de equivocarse e a importancia do erro como posibilidade de procura de novas estratexias e solucións.	CAA CSIEE		

	Filosofía. 4º de ESO					
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave	Procedementos e instrumentos de avaliación	Grao mínimo de consecución

	Bloque 5. Realidade e metafísica					
h l	B5.1. Conceptos do bloque "Realidade e metafísica": metafísica, realidade, pregunta radical, esencia, natureza, cosmos, caos, creación, finalismo, continxente, mecanicismo e determinismo. B5.2. Metafísica: o seu obxecto e o seu método.	B5.1. Coñecer o significado do termo "metafísica", comprendendo que é a principal disciplina das que compoñen a filosofía, identificando o seu obxectivo fundamental, consistente en realizar preguntas radicais sobre a realidade, e entendendo en que consiste o "preguntar radical".	FIB5.1.1. Define e utiliza conceptos como metafísica, realidade, pregunta radical, esencia, natureza, cosmos, caos, creación, finalismo, continxente, mecanicismo e determinismo.	CCL	Observación diaria na aula (20%) Rúbrica OD	1 sobre 2
			FIB5.1.2. Define o que é a metafísica, o seu obxecto de coñecemento e o seu modo característico de preguntar sobre a realidade.	CCEC	Tarefas no caderno de clase ou na Aula Virtual (20%) Rúbrica CC	1 sobre 2
b f h l n	B5.3. A natureza como esencia e como totalidade: o Universo. B5.4. Orixe do Universo. Eternidade ou creación. B5.5. Respostas á pregunta pola finalidade do Universo. B5.6. Respostas á pregunta sobre o posto do ser humano no Universo.	B5.2. Comprender unha das principais respostas á pregunta acerca do que é a natureza e identificar esta non só como a esencia de cada ser, senón ademais como o conxunto de todas as cousas que hai, e coñecer algunhas das grandes preguntas metafísicas acerca da natureza: a orixe e a finalidade do Universo, a orde que rexe a natureza, se é que a hai, e o posto do ser humano no Cosmos, reflexionando sobre as implicacións filosóficas de cada unha destas cuestións.	FIB5.2.1. Expresa as dúas posibles respostas á pregunta pola orixe do Universo (é eterno ou foi creado), e expón as súas reflexións sobre as implicacións relixiosas e filosóficas de ambas as dúas.	CAA CCEC CMCCT	PE/TI: Probas escritas. (/Traballo de investigación 60%)	3 sobre 6
			FIB5.2.2. Expón as dúas posturas sobre a cuestión acerca de se o Universo ten unha finalidade, unha dirección, ou se non a ten, e argumenta filosoficamente a súa opinión ao respecto.	CAA CMCCT		
			FIB5.2.3. Analiza textos cuxo punto de reflexión é a realidade física que nos rodea e os interrogantes filosóficos que suscita.	CCL		
f h	B5.7. Determinismo e Indeterminismo. Teoría do caos.	B5.3. Coñecer as implicacións filosóficas da teoría do caos, comprendendo a importancia de sinalar se a natureza se rexe por leis deterministas ou se rexe polo azar cuántico, e argumentar a propia opinión sobre como afecta esta resposta de cara á comprensión da conduta humana.	FIB5.3.1. Define o que é o determinismo e o indeterminismo, no marco da reflexión sobre se existe unha orde no Universo rexida por leis.	CMCCT	PE/TI: Probas escritas. (/Traballo de investigación 60%)	3 sobre 6
f h l n	B5.8. Sentido da existencia. Vida e morte. B5.9. Sentido da historia. B5.10. Lugar do ser humano no mundo.	B5.4. Reflexionar sobre a interrogación polo sentido da existencia, explicando as teses centrais dalgunhas teorías filosóficas da vida, e disertar razoadamente sobre a vida ou a morte, ou o devir histórico, ou o lugar do individuo na realidade, entre outras cuestións metafísicas.	FIB5.4.1. Coñece as teses centrais do vitalismo de filósofos/as que reflexionan sobre a vida.	CCEC		
			FIB5.4.2. Analiza textos literarios, filosóficos e científicos que versan sobre temas metafísicos como a existencia, a morte, o	CCL		

			devir histórico ou o lugar do individuo na realidade, e expón as súas propias reflexións ao respecto.			
--	--	--	---	--	--	--

	Filosofía. 4º de ESO					
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave	Procedementos e instrumentos de avaliación	Grao mínimo de consecución

	Bloque 6. Transformación					
a b g h	B6.1. Conceptos do bloque "Transformación-ética": vontade, liberdade negativa, liberdade positiva, autodeterminación, libre albedrío, determinismo, indeterminismo e condicionamento.	B6.1. Coñecer os dous significados do concepto de liberdade de acción (liberdade negativa e liberdade positiva), e aplicalos tanto no ámbito da sociedade política como no terreo da vida privada ou a liberdade interior.	FIB6.1.1. Define e utiliza conceptos como vontade, liberdade negativa, liberdade positiva, autodeterminación, libre albedrío, determinismo, indeterminismo e condicionamento. FIB6.1.2. Analiza textos breves sobre o tema da liberdade, e argumenta a propia opinión.	CSC CSC	Observación diaria na aula (20%) Rúbrica OD Tarefas no caderno de clase ou na Aula Virtual (20%) Rúbrica CC	1 sobre 2 1 sobre 2
h	B6.2. Libre albedrío e vontade.	B6.2. Comprender o que é o libre albedrío ou a liberdade interior, en relación coa posibilidade de autodeterminación dun mesmo e coa facultade da vontade.	FIB6.2.1. Explica o que é o libre albedrío e a facultade humana da vontade.	CCL		
a f g h	B6.3. Libre albedrío: condicionamentos sociais e políticos. B6.4. Libre albedrío: xenética e neurociencia.	B6.3. Reflexionar e argumentar sobre a relación entre a liberdade interior e a liberdade social e política.	FIB6.3.1. Expón as súas reflexións sobre a posibilidade de que exista ou non o libre albedrío, tendo en conta os avances no coñecemento da xenética e a neurociencia.	CMCCT CSC	PE/TI: Probas escritas. (/Traballo de investigación 60%)	3 sobre 6
h	B6.5. O libre albedrío e o determinismo na natureza.	B6.4. Coñecer a existencia de determinismo na natureza, analizando a posibilidade que ten o ser humano de ser libre, tendo en conta que é un ser natural e, en canto tal, sometido ás leis da natureza.	FIB6.4.1. Argumenta sobre as posibilidades do ser humano de actuar libremente, tendo en conta que é un ser natural.	CCL CSC		
h l	B6.6. Posturas filosóficas sobre o libre albedrío: a do estoicismo, a de Kant e a intermedia, que avoga pola non existencia da liberdade absoluta.	B6.5. Recoñecer as tres posturas sobre o problema da liberdade absoluta ou condicionada: a tese estoica, a negación do sometemento da vontade ás leis naturais de Kant e a posición intermedia, que rexeita non a liberdade, senón a liberdade absoluta.	FIB6.5.1. Expresa diferentes posturas de filósofos en torno ao tema da liberdade.	CSC		

b d h	B6.7. Conceptos do bloque "Transformación-Estética": estética, creatividade, sinapse neuronal, imaxinación, pensamento diverxente, pensamento converxente e serendipia.	B6.6. Coñecer a estética como a parte da filosofía que estuda o proceso creativo, a experiencia estética e a beleza.	FIB6.6.1. Define e utiliza conceptos como estética, creatividade, sinapse neuronal, imaxinación, pensamento diverxente, pensamento converxente e serendipia.	CCL CMCCT		
g h	B6.7. Imaxinación humana: características. B6.8. Imaxinación: funcionamento e mecanismos de aparición de novas ideas.	B6.7. Identificar o que é a imaxinación, en tanto que facultade específica do ser humano, explicando como funciona e cales son as súas características.	FIB6.7.1. Le e comenta textos breves e significativos sobre o mecanismo de aparición de ideas novas. FIB6.7.2. Explica o que é a imaxinación e exemplifícaa mediante a redacción de relatos breves de temática filosófica.	CAA CCL CCL CSIEE		
b e g h n	B6.9. Creatividade humana.	B6.8. Recoñecer a capacidade humana da creatividade, en tanto que potencialidade existente en todas as persoas e que se consegue adestrando o cerebro.	FIB6.8.1. Analiza textos de literatura fantástica, considerando os elementos especificamente creativos e reflexionando sobre eles.	CCL CSIEE		
g h n	B6.10. Fases do proceso creativo.	B6.9. Coñecer as fases do proceso creativo e reflexionar sobre a importancia de que o pensamento diverxente imaxinativo e o pensamento lóxico e racional traballen xuntos.	FIB6.9.1. Explica as fases do proceso creativo.	CSIEE		
b n	B6.11. Principais técnicas de desenvolvemento da creatividade: revisión de supostos e inversión.	B6.10. Coñecer e aplicar algunhas técnicas de desenvolvemento da creatividade.	FIB6.10.1. Utiliza a técnica de desenvolvemento da creatividade coñecida como de revisión de supostos e inversión, e aplícaa sobre algunha teoría filosófica ou científica. FIB6.10.2. Explica as principais técnicas de desenvolvemento da creatividade.	CAA CSIEE		
a b g h	B6.12. Técnica do brainstorming.	B6.11. Utilizar a técnica do brainstorming para construír unha historia literaria con temática filosófica.	FIB6.11.1. Utiliza de forma colectiva a técnica do brainstorming para reflexionar sobre temas filosóficos tratados durante o curso.	CAA CSC		
b g h	B6.13. Relación entre liberdade e creatividade.	B6.12. Valorar a liberdade como condición básica para a creatividade innovadora, a conexión entre si das ideas preexistentes e a competitividade.	FIB6.12.1. Argumenta sobre o papel da liberdade como condición fundamental para a creación, e razoa a súa opinión.	CCL CSC		
g h n	B6.14. Elementos que potencian a creatividade: motivación, perseveranza, orixinalidade e medio.	B6.13. Coñecer as características das persoas especialmente creativas, como a motivación, a perseveranza, a orixinalidade e o medio, e investigar sobre como se poden potenciar esas calidades.	FIB6.13.1. Explica as características das persoas especialmente creativas e algunhas das formas en que pode potenciarse esta condición.	CCEC CSIEE		
g	B6.15. Innovación e creación como asunción de riscos.	B6.14. Reflexionar argumentadamente sobre o sentido do risco e a súa relación para	FIB6.14.1. Argumenta sobre a importancia de asumir riscos e saír da chamada zona de	CSIEE		

		alcanzar solucións innovadoras e, xa que logo, a posibilidade de evolucionar.	confort para alcanzar metas e lograr resultados creativos e innovadores.			
--	--	---	--	--	--	--

5 e) Concrecións metodolóxicas

Traballar de xeito competencial na aula supón un cambio metodolóxico importante; o docente pasa a ser un xestor de coñecemento do alumnado e o alumno ou a alumna adquire un maior grao de protagonismo.

A área de Filosofía será concibida desde dúas perspectivas: a consecución de obxectivos curriculares a través dos contidos do currículo e o desenvolvemento de habilidades que favorezan a aprendizaxe dos alumnos ou das alumnas noutras áreas.

Neste proceso é necesario o **adestramento individual** e o **traballo reflexivo** de procedementos básicos da materia: a lectura e a argumentación sobre formulacións filosóficas, a expresión oral e escrita, as estratexias de análise, comprensión e reflexión sobre fenómenos, e a creación e conformación do carácter persoal.

Nalgúns aspectos da área, fundamentalmente naqueles que perseguen as habilidades de autonomía de pensamento e discernimento, o **traballo en grupo colaborador** achega, ademais do adestramento de habilidades sociais básicas e do enriquecemento persoal desde a diversidade, unha plataforma inmejorable para adestrar a competencia comunicativa.

5 f) Materiais e recursos didácticos.

O libro do alumnado para a área de Filosofía 4.º ESO. Editorial Anaya.

A proposta didáctica para Filosofía 4.º ESO. Editorial Anaya.

Os materiais das páxinas web do alumnado e do profesorado.

5 g) Criterios sobre avaliación, cualificación e promoción.

Para calcular a cualificación de cada avaliación utilizaranse os seguintes instrumentos coa ponderación indicada:

O D: Observación diaria na aula (20%)

CC Tarefas no caderno de clase ou na Aula Virtual (20%)

PE/TI: Probas escritas ou Traballo de investigación (60%) Realizaranse unha ou dúas por avaliación.

Utilizaranse as seguintes rúbricas xenéricas como modelo. As rúbricas específicas van incluídas nos bloques temáticos.

O D: Observación diaria na aula: 2 punto	Nunca	Ás veces	Case sempre	Sempre
Presta atención e segue as explicacións da profesora	0	0,2	0,4	0,5
Trae o material, o revisa na casa e consulta dúbidas na clase	0	0,2	0,4	0,5
Contesta adecuadamente ás cuestións formuladas pola profesora na clase	0	0,2	0,4	0,5
Participa voluntariamente das actividades orais na clase	0	0,2	0,4	0,5

CC Tarefas no caderno de clase ou na Aula Virtual : 2 puntos	Nunca	Ás veces	Case sempre	Sempre
Segue as especificacións da tarefa	0	0,2	0,4	0,5
Mostra comprensión dos conceptos aprendidos e os utiliza axeitadamente	0	0,2	0,4	0,5
Mostra orixinalidade e creatividade	0	0,2	0,4	0,5
Utiliza información variada e a cita correctamente.	0	0,2	0,4	0,5
A presentación é correcta e atractiva	0	0,2	0,4	0,5

TI. Traballos de investigación: 6 puntos	Nunca	Ás veces	Case sempre	Sempre
---	-------	----------	-------------	--------

Coida a presentación estética	0	0,15	0,30	0,5
Hai índice e bibliografía ou webgrafía consultada	0	0,15	0,30	0,5
Consulta páxinas web ou bibliografía axeitadas	0	0,40	0,75	1
Os contidos están ben seleccionados	0	0,5	1	1,5
Profundiza na reflexión persoal	0	0,5	1	1,25
A expresión escrita é correcta	0	0,5	1	1,25

PE: Probas escritas: 6 puntos

Os exámes poderán incluír:

- Preguntas de resposta curta. O valor de cada pregunta figurará ó seu carón.
- Preguntas de resposta longa. O valor de cada pregunta figurará ó seu carón.
- Textos filosóficos con cuestións para desenvolver. O valor de cada pregunta figurará ó seu carón.

A cualificación de cada avaliación será o resultado de sumar as cualificacións parciais segundo a ponderación indicada. Iranse incorporando a este cálculo as cualificacións das das recuperacións realizadas, de ser o caso.

Como medida especial de **atención á diversidade** poderase alterar a ponderación anterior para dar mais peso a actividades de investigación (no caso de alumnado de altas capacidades) ou variar o tipo de probas (no caso de alumnado con TDA ou problemas similares)

Mecanismos de recuperación.

O alumnado que non acade o grao mínimo de consecución indicado poderá realizar as seguintes actividades para recuperalos:

CC/AV: Actividades no caderno de clase ou na Aula Virtual. Terá que repetir actividades ou realizar outras específicas asignadas polo profesorado.

PE/TI: Probas escritas: Terá que repetir unha proba ou traballo do mesmo tipo.

Avaliación final

A cualificación final será a media das cualificacións parciais segundo a ponderación antes indicada.

Realizarase unha proba extraordinaria para o alumnado que non acade durante o curso o mínimo dos 5 puntos necesarios para aprobar a materia. A proba incluírá:

- Preguntas de resposta curta. O valor de cada pregunta figurará ó seu carón.
- Preguntas de resposta longa. O valor de cada pregunta figurará ó seu carón.
- Textos filosóficos con cuestións para desenvolver. O valor de cada pregunta figurará ó seu carón.

Criterios de cualificación e promoción.

A cualificación mínima para aprobar é un 5 pero teranse en conta os criterios de promoción aprobados polo centro.

5 h) Indicadores de logro para avaliar o proceso do ensino e a práctica docente.

Farase un seguimento trimestral utilizando a seguinte táboa:

Grao consecución	Nada	Suficiente	Ben	Excelente	Observacións e propostas de mellora
A temporalización foi axeitada					
Os materiais foron apropiados					
Os instrumentos de avaliación foron efectivos					
Abarcaronse tódolos estándares					
Atendeuse a diversidade do alumnado					
Incorporáronse as TICs ao proceso					

5 i) Organización das materias pendentes

Non hai alumnado nesa situación.

5 k) Deseño da avaliación inicial e medidas individuais ou colectivas

Avaliación inicial

Na segunda semana do curso realizarase unha avaliación inicial que consistira na lectura ou visualización dun material escrito ou audiovisual e a posterior realización de actividades (resposta a preguntas, comentario do texto...). A finalidade é detectar deficiencias nas competencias básicas para tomar decisións metodolóxicas tanto dun xeito individual como colectivo.

5 l) Medidas de atención á diversidade

Atención á diversidade na metodoloxía

A atención á diversidade tradúcese, metodoloxicamente, nun tratamento individualizado dos alumnos/as:

Adaptaranse os exemplos e casos prácticos á súa experiencia, á realidade cotiá que vive o alumnado.

Partirase do nivel de desenvolvemento dos alumnos e das súas ideas previas.

Procurarase incrementar a súa motivación e curiosidade para cada un dos temas expostos nas unidades didácticas.

Procurarase a participación de todos/as, creando un clima agradable e de respecto.

Abordaranse os contidos, sempre que sexa posible, desde diversos puntos de vista e de distinto xeito.

Organización do grupo ou aula

A disposición dos alumnos na aula neste curso debe implicar o mínimo de cambios posibles, polo tanto para a organización da aula teranse en conta as características do alumnado (nivel de motivación, dificultades de atención, problemas de audición ou visión, etc.).

Concretamente, o alumnado con problemas de atención sentarán nas primeiras filas, así como o que teña problemas de visión.

Medidas extraordinarias

No caso de detectarse alumnado que precisase de medidas extraordinarias elaboraríase un protocolo de actuación en colaboración co departamento de orientación do centro. As decisións quedarán recollidas no libro de actas do departamento e nos documentos de seguimento da programación.

5 m) Concreción dos elementos transversais

A concreción vai incluída no deseño curricular. Colaborarase cos distintos equipos dinamizadores do centro (Normalización lingüística, TICs...) para incorporar os distintos elementos propostos no proxecto de centro.

Plan Lector

Dende esta materia se tentará aumentar o gusto pola lectura do alumnado. Haberá polo menos un libro como lectura voluntaria dentro das actividades propostas. Se tentará “enganchar” ao alumnado á lectura con visitas á biblioteca nas cales se proporán novelas con contido filosófico adaptadas a súa idade. Ademais está previsto como forma de abarcar os contidos da materia a lectura de algunha lectura habitual de textos de tipo filosófico (parágrafos escollidos, capítulos soltos, referencias en manuais ou dicionarios de filosofía...).

Plan TIC

Nos traballos de investigación utilizaranse ferramentas dixitais para a procura e presentación da información.

5 n) Actividades complementarias e extraescolares

Dado que a materia é optativa procurarase colaborar con programas e actividades organizadas no centro: Biblioteca, Polo creativos, Climántica. Tamén fomentaremos a participación do alumnado en concursos e certames con temática relacionada coa materia.

6. Tratamento da Información 2º Bacharelato

6 a) Presentación

A proposta de “Tratamento da Información” como materia de libre configuración de centro é consecuencia das seguintes consideracións: O Departamento de Filosofía do IES Virxe do Mar ten dispoñibilidade horaria para impartir materias que completen a oferta educativa do centro.

A materia, cunha carga lectiva dunha hora semanal, mellora as posibilidades do alumnado de 2º de bacharelato para combinar as materias optativas deste curso coa finalidade de elixir un itinerario acorde coas súas expectativas académicas.

O enfoque práctico da materia permite desenvolver moitas competencias clave nas que o alumnado presenta deficiencias e cuxo desempeño é básico no resto das materias do curso así como na súa futura traxectoria académica. Deste xeito poderíase mellorar a competencia lingüística, a dixital e a de aprender a aprender.

6 b) Contribución ao desenvolvemento das competencias clave

As competencias clave seleccionadas para traballar nesta materia son as seguintes:

Comunicación lingüística (CCL).

Competencia dixital (CD).

Aprender a aprender (CAA).

Competencias sociais e cívicas (CSC).

Conciencia e expresións culturais (CCEC).

6 c) Concreción dos obxectivos

A materia “Tratamento da Información” contribuirá a que o alumnado acade os seguintes obxectivos do bacharelato:

a) Exercer a cidadanía democrática, desde unha perspectiva global, e adquirir unha conciencia cívica responsable, inspirada polos valores da Constitución española e do Estatuto de autonomía de Galicia, así como polos dereitos humanos, que fomenta a corresponsabilidade na construción dunha sociedade xusta e equitativa e favoreza a sustentabilidade.

b) Consolidar unha madurez persoal e social que lles permita actuar de forma responsable e autónoma e desenvolver o seu espírito crítico.

e) Dominar, tanto na súa expresión oral como escrita, a lingua galega e a lingua castelá.

g) Utilizar con solvencia e responsabilidade as tecnoloxías da información e a comunicación.

i) Desenvolver a sensibilidade artística e literaria, así como o criterio estético, como fontes de formación e enriquecemento cultural.

6 d) Concreción para cada estándar de aprendizaxe avaliable da temporalización, o grao mínimo de consecución e os procedementos e instrumentos de avaliación.

Bloque 1. Investigación e selección da información. 1º trimestre						
Ob	Contido	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias Clave	Procedementos e instrumentos de avaliación	Grao mínimo de consecución
a b e g i	B1.1. Procura de información. B1.2 . Avaliación e selección da información.	B1.1. Saber utilizar motores de procura de información e criterios de selección. B1.2 . Avaliar as fontes da información e discriminar a relevancia dos contidos.	EAB1.1.1. Utiliza ferramentas de procura de información.	CCL CSC CAA CD CCEC	Tarefas proxectos (rúbrica)	5 p sobre 10
			EAB1.1.2. Selecciona, sintetiza e organiza a información.			
Bloque 2. Referenciación e atribución. 1º trimestre						
Ob	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias Clave	Procedementos e instrumentos de avaliación	Grao mínimo de consecución
a b e g i	B2.1. Lexislación sobre licenzas e dereitos de autor. B2.2. Referenciación e atribución de distintas fontes: documentos, imaxes..	B2.1. Comprender e distinguir os distintos tipos de lizezas. B2.2. Saber utilizar ferramentas dixitais para citar e referenciar distintas fontes de información.	EAB2.1.1 Aplica as distintas modalidades de lizezas e utiliza ferramentas antiplaxio.	CCL CSC CAA CD CCEC	Tarefas proxectos (rúbrica)	5 p sobre 10
			EAB2.1.2 Cita e referencia correctamente distintos contidos:			

			documentos, imaxes, audiovisuais, webs etc.			
Bloque 3. Xeración e presentación de contidos. 2º e 3º trimestre						
Ob	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias Clave	Procedementos e instrumentos de avaliación	Grao mínimo de consecución
a b e g i	B3.1. Creación de novos coñecementos e información. B3.2. Difusión de coñecementos e información e traballo colaborativo.	B3.1. Crea novos documentos ou presentacións audiovisuais a partires da información seleccionada. B3.2. Incorpora as creacións a plataformas en liña e/ou os comparte con outras persoas.	EAB3.1.1 Elaborar traballos académicos seguindo estándares prefixados.	CCL CSC CAA CD CCEC	Tarefas proxectos (rúbrica) e	5 p sobre 10
			EAB3.1.2. Publicar ou compartir os traballos na aula virtual do centro e nalgunha outra plataforma dixital.			

6 e) Concrecións metodolóxicas

A metodoloxía parte dun enfoque centrado no alumnado no que o profesorado exerce de guía e organizador das distintas tarefas realizadas na aula. A partires dos tres bloques de contidos desenvolveranse diferentes actividades prácticas de investigación, elaboración de materiais, presentacións e debates de propostas .

As actividades estarán orientadas á elaboración dun proxecto final que plasme o traballo feito polo alumnado ao longo do curso e as conclusións do mesmo. Potenciarase o traballo en grupo e a utilización das TICs tanto para a fase de investigación como para a elaboración do produto final.

6 f) Materiais e recursos didácticos

Os materiais estarán disponibles nun curso na aula virtual do centro

6 g) Criterios sobre avaliación, cualificación e promoción do alumnado.

A avaliación realizarase mediante os seguintes instrumentos básicos:

A observación do traballo na aula que quedará recollido no caderno do profesorado.

A utilización de rúbricas nas que estarán graduados os estándares de aprendizaxe para as distintas tarefas.

Os portafolios do alumnado nos que quedarán recollidos os distintos produtos elaborados durante o curso (presentacións, fichas de actividades e material audiovisual).

Avaliación extraordinaria.

O alumnado que teña unha cualificación de 5 ou superior na avaliación final terá á súa disposición na Aula Virtual actividades complementarias (material audiovisual, ligazóns a materiais de ampliación) e información sobre as materias optativas do departamento. Poderá realizar as actividades ou aclarar dúbidas nas sesións lectivas restantes.

O alumnado que non acadara a cualificación mínima para aprobar adicará as sesións lectivas restantes as actividades de recuperación que consistirán na repetición das tarefas nas que non acadarán a cualificación mínima requirida.

6 h) Indicadores de logro para avaliar o proceso do ensino e a práctica docente

	ESCALA			
	1	2	3	4
1. O nivel de dificultade foi adecuado ás características do alumnado.				
2. Conseguiuse crear o interese que favoreceu a aprendizaxe.				
3. Conseguiuse motivar para lograr a aplicación e transferencia do coñecemento.				
4. Conseguiuse a participación activa de todo o alumnado.				
5. Adoptáronse as medidas curriculares adecuadas para atender ao alumnado con NEAE.				

6. Atendeuse adecuadamente a diversidade do alumnado.				
7. Usáronse distintos instrumentos de avaliación.				
8. Correspondeuse o traballo do alumnado dentro do grupo coa avaliación obxectiva da materia.				
9. A avaliación foi obxectiva.				
10. A asistencia e compromiso coa materia foi a adecuada.				

Avaliación da programación didáctica

Mecanismos de revisión, avaliación e modificación da programación didáctica.

Farase un seguimento trimestral coincidindo con cada sesión de avaliación. As posibles modificacións da programación quedarán recollidas no libro de actas do departamento. Na revisión de final de curso decidiranse os cambios que serán incorporados cara ó vindeiro curso.

6 i) Medidas de atención á diversidade

Deseño da avaliación inicial e medidas individuais ou colectivas que se poidan adoptar como consecuencia dos seus resultados

Realizarase unha avaliación inicial no mes de setembro que pode consistir nun cuestionario que incluírá os seguintes aspectos:

Motivacionais (as razóns de elección da materia).

Cñecementos previos da materia: traballos realizados previamente, cñecementos relacionados.

Expectativas de futuro respecto á continuidade de estudos na materia.

En función dos resultados desta avaliación previa, incluiremos o material de reforzo necesario no curso da materia na aula virtual (tutoriais sobre ferramentas específicas, ligazóns de interese, etc...)

6 k) Concreción dos elementos transversais que se traballan no curso

Utilizaremos contidos doutras materias para as tarefas prácticas na clase (presentacións, atribucións, licenzas...)

Colaboraremos na elaboración da nova páxina web do centro e nalgúns actividades da Biblioteca.

7. Historia da Filosofía 2º Bacharelato

7 a) Introducción

Historia da Filosofía, ademais de ser unha materia que dá sentido e continuidade desde unha perspectiva histórica ás ideas que se presentaron nas materias de Filosofía de cuarto de ESO e Filosofía de primeiro de bacharelato, contribúe ao desenvolvemento integral dos alumnos e das alumnas de bacharelato, xa que permite tomar conciencia do seu ser como ser pensante e autónomo, e reflexionar sobre as súas propias crenzas, ideas e conviccións e as do mundo que hai arredor, de xeito crítico e razoado, e rexeitalas e/ou modificalas, ou asumilas como parte de si.

Historia da Filosofía non se presenta como un percorrido cronolóxico polas ideas do pensamento occidental sen máis; tampouco debería ser un simple compendio de autores e autoras, senón un intento de achegamento ao esforzo do ser humano por comprender a realidade e o propio ser humano en todas as súas dimensións. Trátase dunha investigación que nos fará máis libres, permitiranos comprender o pasado e o presente, e proxectar solucións sobre os problemas que se nos formulen no futuro. É no pensar de "outros/as" (e con "outros/as") como se foi configurando ao longo da historia das ideas, como lograremos estimular o noso propio pensamento, ese "sapere aude" kantiano, que nos leve a xerar as nosas propias ideas tendo en conta de onde proceden e respectando as persoas que non pensan coma nós. Ese pensar a través do diálogo de distintos/as autores/as e épocas que foron creando aproximacións ou tendencias cara á verdade respecto aos problemas e ás grandes preguntas que se formulou o ser humano ao longo da súa existencia constitúe a Historia da Filosofía. E nese percorrido, o alumnado deberá reflexionar sobre as razóns da presenza maioritariamente masculina na produción filosófica desde as súas orixes, ao tempo que debe coñecer o pensamento filosófico na muller. Esta materia contribúe ao desenvolvemento das competencias clave do bacharelato pola súa propia natureza e polo xeito que está articulada, e permite o desenvolvemento persoal e social como cidadán ou cidadá, así como o desenvolvemento profesional no futuro, xa que, como materia terminal do bacharelato, adquire tamén a dimensión de propedéutica para un amplo abano de estudos e profesións posteriores. Historia da Filosofía permítelles aos alumnos e ás alumnas de bacharelato contribuír á consecución das seguintes competencias:

- a) A **competencia en comunicación lingüística**, a través de disertacións, argumentacións, análises de textos relevantes, definicións de termos, diálogos, exposicións orais e escritas, ensaios filosóficos, etc.
- b) As **competencias sociais e cívicas** preséntanse asociadas a numerosos estándares de aprendizaxe da materia que poñen o alumnado en relación co proceso de formación e transformación da sociedade humana desde as súas orixes, e permiten coñecer os seus problemas e as respostas que se deron ao longo da historia.
- c) A **competencia de aprender a aprender** contribúe a que o alumnado sexa quen de aprender por si mesmo, ao consolidar esta faceta noutros ámbitos, así como de cara ao futuro. Xa que logo, pídesse reflexionar, aprender en equipo, comprender e explicar, etc.
- d) A **competencia dixital** desenvólvese realizando traballos colectivos a través da TIC, utilizando ferramentas informáticas para realizar presentacións, procuras en internet, etc.

e) Foméntase tamén a consecución, entre outras, da **competencia de conciencia e expresións culturais**, xa que se recorre constantemente ao diálogo entre épocas e autores/as anteriores, facendo unha revisión das súas achegas ao ámbito das expresións culturais a nivel histórico.

A consecución destas competencias clave por parte do alumnado non se levará a cabo sen un cambio a nivel metodolóxico no proceso de ensino e aprendizaxe. Este cambio hase concretar na práctica de traballo na aula e na metodoloxía, que lle ha permitir o desempeño ao alumnado dun alto grao de dominio das competencias, apoiándose na aprendizaxe cooperativa e a resolución conxunta de casos ou problemas, que permitan xeneralizar estratexias e aplicalas en situacións similares e reais, aprendendo dos demais. Pódense utilizar procedementos de avaliación variados, como por exemplo rúbricas, escalas, probas orais e escritas, portafolios e traballos de clase, posibilitando a participación do alumnado no seu proceso de avaliación.

Outro aspecto salientable da materia de Historia da Filosofía é o tratamento dos elementos transversais que corresponden ao bacharelato, destacando nomeadamente a comprensión e a expresión orais e escritas en todos os bloques da materia, ou o uso das tecnoloxías da información e da comunicación como elemento transversal no propio currículo da materia, entre outros.

A materia está organizada en cinco bloques: o primeiro é transversal e, por tanto, reaparecerá ao longo de todo o currículo, trátase da análise de textos, a argumentación, as ferramentas de investigación propias da filosofía e as aplicacións das tecnoloxías da información e da comunicación na materia; os outros catro bloques corresponden coas catro épocas máis relevantes da historia no relativo ao pensamento: Grecia Antiga, a Idade Media, a Modernidade e a Ilustración e a filosofía da Idade Contemporánea, que chega a ocuparse de autores/as e problemas actuais. Estes catro bloques están estruturados a través de autores/as salientables, dos/das que se sinala a súa terminoloxía, os textos máis representativos e as súas teorías características, e se contextualizan con outros/as autores/as ou épocas, resaltando á súa vez as súas contribucións á sociedade e á súa época.

7 b) Contribucións ao desenvolvemento das competencias clave

Referencias normativas

O Decreto 86/2015, do 25 de xuño, polo que se establece o currículo da educación secundaria obrigatoria e do bacharelato na Comunidade Autónoma de Galicia establece 7 competencias clave, que na [Orden ECD/65/2015, de 21 de xaneiro, pola que se describen as relacións entre as competencias, os contidos e os criterios de avaliación da educación primaria, a educación secundaria obrigatoria e o bacharelato](#), descritas no anexo I desta Orde.

Comunicación lingüística (CCL).

A materia de historia da filosofía contribuirá ao desenvolvemento desta competencia que é, ademais, instrumental para a aprendizaxe en xeral. Practicaremos tanto a expresión escrita como a oral en clase.

Orientaremos e ensinaremos estes aspectos:

- Realizar escritos estruturados,
- ben presentados
- con pulcritude ortográfica.

Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCCT).

A contribución desta materia a esta competencia apenas será significativa pola natureza dos contidos desta materia.

Competencia dixital (CD).

Esta é unha competencia básica polo que ten de instrumental. As TIC serán unha ferramenta a utilizar no desenvolvemento desta materia.

Aprender a aprender (CAA).

Ao igual que a competencia dixital, esta é outra competencia básica. Non só trataremos de ensinar antropoloxía senón que ademais, e sobre todo, ensinaremos a procesar información tomada de fontes alleas, Internet especialmente, para convertela en coñecemento.

Competencias sociais e cívicas (CSC).

Esta materia contribuirá ao desenvolvemento desta competencia. Os contidos aportarán ao alumnado máis coñecementos para adoptar e entender a nosa cultura e a nosa sociedade presentes.

Sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE).

O desenvolvemento dalgún traballo no que a iniciativa dos propios estudantes sexa que dirixa a súa elaboración: planificación, organización, xestión de recursos, creación, comunicación, publicación... contribuirá a esta competencia fomentando a iniciativa e autonomía.

Conciencia e expresións culturais (CCEC).

O estudo da historia da filosofía debe aportar as bases teóricas que permitirán ao alumnado comprender os fundamentos da nosa cultura, do pasado, da nosa sociedade. Evidentemente a profundidade nestas fundamentacións poderán ser as que o horario escolar de desta materia permitan, pois sendo moito o que deberían aprender, non son moitas as horas dedicadas a elo.

7 c) Concreción dos obxectivos

O Decreto 86/2015, do 25 de xuño, polo que se establece o currículo da educación secundaria obrigatoria e do bacharelato na Comunidade Autónoma de Galicia no seu artigo 26 establece que o Bacharelato contribuirá a desenvolver nos alumnos e as alumnas as capacidades que lles permitan:

- a. Exercer a cidadanía democrática, desde unha perspectiva global, e adquirir unha conciencia cívica responsable, inspirada polos valores da Constitución española e do Estatuto de autonomía de Galicia, así como polos dereitos humanos, que fomente a corresponsabilidade na construción dunha sociedade xusta e equitativa e favoreza a sustentabilidade.
- b. Consolidar unha madurez persoal e social que lles permita actuar de forma responsable e autónoma e desenvolver o seu espírito crítico. Ser quen de prever e resolver pacificamente os conflitos persoais, familiares e sociais.

- c. Fomentar a igualdade efectiva de dereitos e oportunidades entre homes e mulleres, analizar e valorar criticamente as desigualdades e discriminacións existentes, e en particular a violencia contra a muller e impulsar a igualdade real e a non discriminación das persoas por calquera condición ou circunstancia persoal ou social, con atención especial ás persoas con discapacidade.
- d. Afianzar os hábitos de lectura, estudo e disciplina, como condicións necesarias para o eficaz aproveitamento da aprendizaxe, e como medio de desenvolvemento persoal.
- e. Dominar, tanto na súa expresión oral como escrita, a lingua galega e a lingua castelá.
- g. Utilizar con solvencia e responsabilidade as tecnoloxías da información e a comunicación.
- h. Coñecer e valorar criticamente as realidades do mundo contemporáneo, os seus antecedentes históricos e os principais factores da súa evolución. Participar de forma solidaria no desenvolvemento e mellora da súa contorna social.
- i. Comprender os elementos e procedementos fundamentais da investigación e dos métodos científicos. Coñecer e valorar de forma crítica a contribución da ciencia e a tecnoloxía no cambio das condicións de vida, así como afianzar a sensibilidade e o respecto cara ao medio ambiente e a ordenación sustentable do territorio, con especial referencia ao territorio galego.
- m. Afianzar o espírito emprendedor con actitudes de creatividade, flexibilidade, iniciativa, traballo en equipo, confianza nun mesmo e sentido crítico.

Os obxectivos anteriores relaciónanse cos contidos, criterios de avaliación, estándares de aprendizaxe, competencias... no apartado seguinte.

7 d) Concreción para cada estándar de aprendizaxe avaliable da temporalización, o grao mínimo de consecución e os procedementos e instrumentos de avaliación.

No seguinte cadro recóllese o deseño curricular feito a partir do establecido no [Decreto polo que se establece o currículo da educación secundaria obrigatoria e do bacharelato na Comunidade Autónoma de Galicia](#) **Historia da Filosofía** sinala os obxectivos, contidos, criterios de avaliación, estándares de aprendizaxe e competencias. A eles engádense en varias columnas máis:

1. Os materiais de referencia e as actividades
2. A temporalización, matizando o mes no que se abordarán eses estándares e o número de sesión inicialmente estimadas.
3. O grao mínimo de consecución para aprobar, expresando mediante o nivel de logro que deberá acadarse na rúbrica aplicada para avaliar.
4. O peso na cualificación.
5. Instrumentos de avaliación, indícase o que se aplicará para avaliar.
6. Elementos transversais abordados.

Lenda das abreviaturas empregadas:

- **Competencias clave**

- **CCL** Comunicación lingüística
- **CMCCT** Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía
- **CD** Competencia dixital
- **CAA** Competencia aprender a aprender
- **CSC** Competencias sociais e cívicas
- **CSIEE** Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
- **CCEC** Conciencia e expresións culturais

- **Material de referencia**

Recursos:

- Textos significativos dos distintos autores (TE)
- obras de apoio: Gaadner: el mundo de Sofía, libros de texto (LA)
- material audiovisual (MA)
- Unidades didácticas facilitadas polo profesorado (UD)

Tarefas

- Elaboración de mapas conceptuais ou presentacións en formato dixital de cada un dos bloques de contidos (MP/PD)
- Realización de comentarios de texto (CT)
- Test e cuestionarios (TETS/CU)
- Debates(de)

- **Grao mínimo de consecución para aprobar**

- Establécese polo nivel na asimilación de contidos, o rigor conceptual tanto na produción oral como escrita, elaboración dos composicións/comentarios de textos, a calidade da expresión oral e escrita e a observación da vida da aula.

- **Procedementos de avaliación**

- CU Cuestionarios de resposta múltiple, completar ocos, asociar respostas...
- OA Observación sistemática do traballo do alumando
- PE Probas específicas, orais ou escritas
- POE Produccións orais ou escritas (composicións/comentarios de texto, fundamentalmente)
- TC Traballo de clase
- TE Textos escritos
- PD Producción dixital

- **Instrumentos de avaliación**

- CC caderno de clase
- LC Lista de control

- CU Cuestionarios
- PE Probas escritas
- PD Producción dixital
- UD Unidades didácticas

.Elementos transversais

- CL Comprensión lectora
- EOE Expresión oral e escrita
- CA Comunicación audiovisual
- TIC Tecnoloxías da información e da comunicación
- EMP Emprendemento
- EC Educación cívica
- PV Prevención da violencia
- EV Educación e seguridade viaria

Nalgúns estándares de aprendizaxe aparece tanto en “Temporalización, Número de sesións” como en “Peso na cualificación” a expresión “Transversal”, que indica que ese estándar non ten asignado un tempo concreto pois trabállase xunto cuns contidos concretos que si teñen asignada/s sesión/s.

Bloque 1. Contidos transversais											
Ob	Contidos	Criterios de Avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comp. Clave	Material de referencia	Tempora l.		Grao m. consec.	Peso na Cualific .	Procedementos e Instrumen. de Aval.	Elementos transversais
						M es	Ses				
b d e h	B1.1. Comentario de texto. B1.2. Diálogo filosófico e argumentación.	B1.1. Realizar a análise de fragmentos dos textos máis salientables da historia da filosofía, e ser capaz de transferir os coñecementos a outros/as autores/as ou problemas.	HFB1.1.1. Comprende o sentido global dos textos máis salientables dos/das autores/as estudados/as, recoñecendo a orde lóxica da argumentación e as formulacións que se defenden, e é quen de transferir os coñecementos a outros/as autores/as ou problemas.	CCL	textos filosóficos dos distintos autores	T r a n s v e r s a l		3/4	Transv ersal	PE TC OA	CL EOE
			HFB1.1.2. Analiza as ideas do texto, identificando a conclusión e os conceptos e as ideas	CAA CCL	TE	T r a		3/4	Transv ersal	PE TC OA	CL EOE

			relevantes, e recoñece a súa estrutura e a orde lóxica das súas ideas.			n s v e r s a l					
			HFB1.1.3. Argumenta a explicación das ideas presentes no texto, en relación coa filosofía do/da autor/a e os contidos estudados.	CAA CCL	TE	T r a n s v e r s a l		3/4	Transv ersal	PE TC OA	CL EOE
a b c d e	B1.2. Diálogo filosófico e argumentación.	B1.2. Argumentar con claridade e capacidade crítica, oralmente e por escrito, as súas propias opinións sobre os problemas fundamentais da filosofía, dialogando de xeito razoado con outras posicións diferentes.	HFB1.2.1. Argumenta as súas propias opinións con claridade e coherencia, tanto oralmente como por escrito.	CCL CSIE E	UD	T r a n s v e r s a l		3/4	Transv ersal	POE OA	CL EOE EMP
			HFB1.2.2. Utiliza o diálogo racional na defensa das súas opinións, e valora a diversidade de ideas e, á vez, apoiándose nos aspectos comúns.	CSC CAA	POE	T r a n s v e r s a l		3/4	Transv ersal	POE OA	CL EOE EC EMP
b d e g	B1.3. Ferramentas de aprendizaxe e investigación da filosofía.	B1.3. Aplicar adecuadamente as ferramentas e os procedementos do	HFB1.3.1. Sintetiza correctamente a filosofía de cada autor/a, mediante resumos dos seus contidos fundamentais,	CAA	UD	T r a n		3/4	Transv ersal	TC POE OA	EOE EMP

m		traballo intelectual á aprendizaxe da filosofía, realizando traballos de organización e investigación dos contidos.	e clasifícaos nos núcleos temáticos que atravesan a historia da filosofía: realidade, coñecemento, ser humano, ética e política.			s v e r s a l					
			HFB1.3.2. Elabora listaxes de vocabulario de conceptos, comprende o seu significado, organízalos en esquemas ou mapas conceptuais, táboas cronolóxicas e outros procedementos útiles para a comprensión da filosofía do autor, e aplícalos con rigor.	CAA CCL	UD	T r a n s v e r s a l		3/4	Transv ersal	TC POE OA	EOE
			HFB1.3.3. Selecciona información de distintas fontes, bibliográficas e de internet, e recoñece as fontes fiables.	CD CAA	-Aula informática -Obras de consulta	T r a n s v e r s a l		3/4	Transv ersa	TC POE OA TIC	EOE
			HFB1.3.4. Realiza redaccións ou disertacións, traballos de investigación e proxectos que impliquen un esforzo creativo e unha valoración persoal dos problemas filosóficos formulados na historia da filosofía.	CSIE E CAA	-UD -Aula informática -Obras de consulta	T r a n s v e r s a l		3/4	Transv ersal	TC POE OA TIC	EOE EMP
d g m	B1.4. Aplicación das competencias de tecnoloxías da	B1.4. Utilizar as tecnoloxías da información e da	HFB1.4.1. Utiliza as ferramentas informáticas e da web 2.0. (wikis, blogs, redes sociais,	CD	Aula informática	T r a		3/4	Transv ersal	TC OA TIC	EOE EMP

	información e da comunicación á historia da filosofía.	comunicación na realización e na exposición dos traballos de investigación filosófica.	procesador de textos, presentación de diapositivas ou recursos multimedia, etc.) para o desenvolvemento dos traballos.			n s v e r s a l					
			HFB1.4.2. Realiza procuras avanzadas en internet sobre os contidos da investigación, e decide os conceptos adecuados.	CD	Aula informática	T r a n s v e r s a l		3/4	Transversal	TC OA TIC	EOE CL OA
			HFB1.4.3. Colabora en traballos colectivos de investigación sobre os contidos estudados utilizando as tecnoloxías da información e da comunicación.	CD	Aula informática	T r a n s v e r s a l		3/4	Transversal	TC OA TIC	EOE EMP CA CL

Bloque 2. A filosofía na Grecia antiga

Ob	Contidos	Criterios de Avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comp. Clave	Material de referencia	Temporali.		Grao m. consec.	Peso na Cualific.	Procedementos e Instrumen. de Aval.	Elementos transversais
b c d e h	B2.1. Orixe da filosofía grega. Os presocráticos: resposta á orixe do cosmos. B2.2. Dialéctica	B2.1. Coñecer a orixe da filosofía en Grecia e comprender o primeiro gran sistema filosófico, o de Platón, analizando a relación	HFB2.1.1. Utiliza conceptos de Platón como idea, mundo sensible, mundo intelixible, ben, razón, doxa, episteme, universal, absoluto, dualismo, reminiscencia, transmigración,	CCL	TE UD LA	S E T E M B	4	3/4	20%	CU OA PE TE PD POE	CL EOE

	socrática. B2.3. Convencionalismo democrático e relativismo dos sofistas B2.4. Platón: ontoloxía e coñecemento; concepción dualista do ser humano; dimensión antropolóxica e política da virtude; o autor e o seu contexto.	entre realidade e coñecemento, a concepción dualista do ser humano e a dimensión antropolóxica e política da virtude, en relación coa filosofía presocrática e o xiro antropolóxico de Sócrates e os Sofistas, valorando a súa influencia no desenvolvemento das ideas e os cambios socioculturais da Grecia antiga, e apreciando criticamente o seu discurso.	mímese, methexe, virtude e xustiza, entre outros, e aplicacións con rigor.			R O					
			HFB2.1.2. Entende e explica con claridade, tanto na linguaxe oral como na escrita, as teorías fundamentais da filosofía de Platón, analizando a relación entre realidade e coñecemento, a concepción dualista do ser humano e a dimensión antropolóxica e política da virtude.	CCL	TE MA UD LA	O U T U B R O	4	3/4		OA PE TE PD POE	CL EOE
			HFB2.1.3. Distingue as respostas da corrente presocrática en relación á orixe do Cosmos, os conceptos fundamentais da dialéctica de Sócrates e o convencionalismo democrático e o relativismo moral dos sofistas, identificando os problemas da filosofía antiga, e relacionando esas respostas coas solucións achegadas por Platón.	CAA	TE UD LA	O U T U B R O	3	3/4		OA PE TE PD TC	CL EOE EMP
			HFB2.1.4. Respecta o esforzo da filosofía de Platón por contribuír ao desenvolvemento das ideas e aos cambios sociais da Grecia antiga, valorando positivamente o diálogo como método filosófico, o nacemento das utopías sociais, o sentido do gobernante-filósofo ou a súa defensa da inclusión das mulleres na educación.	CSC	TE UD LA	O U T U B R O	0,5	3/4		OA	EOE EC
b d e h	B2.5. A física de Demócrito. B2.6. Problemas da filosofía antiga e solución de Aristóteles. B2.7. Aristóteles:	B2.2. Entender o sistema teleolóxico de Aristóteles, en relación co pensamento de Platón e a física de Demócrito, e valorando a súa influencia no	HFB2.2.1. Utiliza con rigor conceptos do marco do pensamento de Aristóteles, como substancia, ciencia, metafísica, materia, forma, potencia, acto, causa, efecto, teleoloxía, lugar natural,	CCL	TE UD LA	N O V E M B R	1	3/4		OA PE TE PD	EOE CL

	metafísica, física, coñecemento, ética eudemonista e política. Comparación coa filosofía platónica. O autor e o seu contexto.	desenvolvemento das ideas e cos cambios socioculturais da Grecia antiga.	indución, dedución, abstracción, alma, monismo, felicidade e virtude, entre outros.			O					
			HFB2.2.2. Comprende e explica con claridade, tanto na linguaxe oral coma na escrita, as teorías fundamentais de Aristóteles, examinando a súa concepción da metafísica e da física, o coñecemento, a ética eudemonística e a política, en comparación coas teorías de Platón.	CCL	TE UD LA	N O V	7	3/4		OA PE TE PD TC	EOE CL
			HFB2.2.3. Describe as respostas da física de Demócrito, identificando os problemas da filosofía antiga, e relaciona esas respostas coas solucións achegadas por Aristóteles.	CAA	TE UD LA	N O V	0,5	3/4		OA PE TE PD	EOE CL
			HFB2.2.4. Estima e razoa o esforzo da filosofía de Aristóteles por contribuír ao desenvolvemento do pensamento occidental, valorando positivamente a formulación científica das cuestións.	CMC CT	UD	N O V	0,5	3/4		OA	EOE

d e h l	B2.8. Doutrinas éticas helenísticas: Epicureísmo, Estoicismo e Escepticismo.	B2.3. Coñecer as escolas éticas xurdidas no helenismo, como o Epicureísmo, o Estoicismo e o Escepticismo, valorar o seu papel no contexto socio-histórico e cultural da época	HFB2.3.1. Describe as respostas das doutrinas éticas helenísticas.	CMC CT	UD LA	N O V .	1	3/4		OA PD PE	EOE CL
Bloque 3. A filosofía medieval											
Ob	Contidos	Criterios de Avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comp. Clave	Material de referencia	Tempora l.		Grao m. consec.	Peso na Cualific. .	Procedementos e Instrumen. de Aval.	Elementos transversais
						M es	Ses				
b c d e h	B3.1. Cristianismo e filosofía. Agostiño de Hipona: O problema da relación razón/fe	B3.1. Explicar a orixe do pensamento cristián e o seu encontro coa filosofía a través das ideas de Agostiño de Hipona sobre a relación razón/fe	HFB3.1.1. Explica o encontro da filosofía e a relixión cristiá nas súas orixes, a través do pensamento de Agostiño de Hipona.	CCE C	UD LA TE	D E C E M B R O	1	3/4		OA PE POE TE PD	CL EOE
d e h	B3.2. Escolástica medieval. Tomé de Aquino: relacións de razón e fe.. Relación coa filosofía antiga e coa agostiniana, a xudía e o nominalismo.	B3.2. Coñecer a postura de Tomé de Aquino respecto á relación entre razón e fe, en relación co agostinismo, a filosofía árabe e xudía, e o nominalismo, e valorar a súa influencia no	HFB3.2.1. Define conceptos de Tomé de Aquino, como razón, fe, verdade, Deus, entre outros e aplícaos con rigor.	CCL	UD LA TE	D E C E M B R O	1	3/4		OA PE POE TE PD	CL EOE
			HFB3.2.2. Entende e explica	CCL	UD	D	1	3/4		OA	CL

		desenvolvemento das ideas e nos cambios socioculturais da Idade Media.	con claridade, tanto na linguaxe oral coma na escrita, a postura da filosofía de Tomé de Aquino respecto o problema da relación entre fe e razón, en comparación coas teorías da filosofía Antiga.		LA TE	E C E M B R O				PE POE TE PD	EOE
			HFB3.2.3. Discrimina as respostas do agostinismo, a filosofía árabe e xudía, e o nominalismo, identificando o problema da relación entre razón e fe da filosofía medieval, en relación coas solucións achegadas por Tomé de Aquino.	CAA	UD LA TE	D E C E M B R O	2	3/4		OA PE POE TE PD	CL EOE
			HFB3.2.4. Valora o esforzo da filosofía de Tomé de Aquino por contribuír ao desenvolvemento das ideas e os cambios sociais da Idade Media.	CSC	UD	D E C E M B R O	0,5	3/4		OA	EOE
d e h	B3.4. Crise da Escolástica no século XIV: nominalismo de Guillermo de Ockham. Relacións entre razón e fe. Novo pulo para a ciencia.	B3.3. Coñecer o pensamento de Guillermo de Ockham respecto da reflexión crítica que supuxo a separación entre razón e fe, a independencia da filosofía e o novo pulo para a ciencia.	HFB3.3.1. Coñece a postura de Guillermo de Ockham respecto da relación entre razón e fe e a súa importancia para a entrada na modernidade.	CCE C	UD LA	D E C E M B R O	1,5	3/4		OA PE POE PD	CL EOE

Bloque 4. A filosofía na Modernidade e na Ilustración

Ob	Contidos	Criterios de Avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comp. Clave	Material de referencia	Tempora l.		Grao m. consec.	Peso na Cualific.	Procedementos e Instrumen. de Aval.	Elementos transversais
						M es	Ses				
b c	B4.5. Descartes: O método, o	B4.2. Entender o racionalismo de	HFB4.2.1. Identifica conceptos de Descartes como razón,	CCL	UD TE	X A	1	3/4		OA PE	CL EOE

d e h	"cogito" (coñecemento e realidade) e o dualismo antropológico. B4.6. Comparación do autor coa filosofía antiga e medieval, e relación coa Moderna. O autor e o seu contexto.	Descartes, distinguíndoo e relacionándoo coa filosofía humanista e o monismo panteísta de Spinoza, e valorar a súa influencia no desenvolvemento das ideas e nos cambios socioculturais da Idade Moderna.	certeza, método, dúbida, hipótese, "cogito", idea, substancia e subxectivismo, entre outros, e aplicacións con rigor.		LA	N E I R O				POE	
			HFB4.2.2. Comprende e explica con claridade, tanto na linguaxe oral coma na escrita, as teorías fundamentais da filosofía de Descartes, analizando o método e a relación entre coñecemento e realidade a partir do "cogito" e o dualismo no ser humano, en comparación coas teorías da filosofía antiga e da medieval.	CCL	UD TE LA	X A N E I R O	6	3/4		OA PE POE PD	CL EOE
			HFB4.2.3. Identifica os problemas da filosofía moderna e relacións coas solucións aportadas por Descartes.	CCE C	UD LA	F E B R .	1	3/4		OA PE POE PD	CL EOE EMP
			HFB4.2.4. Estima e razoa o esforzo da filosofía de Descartes por contribuír ao desenvolvemento das ideas e aos cambios socioculturais da Idade Moderna, e valora a universalidade da razón cartesiana.	CSC	UD LA	F E B R .	0,5	3/4		OA PE POE	CL EOE EMP
b c d e h l	B4.7. Hume: o coñecemento, crítica á causalidade e á substancia. Comparación coa filosofía anterior. O autor e o seu contexto B4.8. Locke: liberalismo político.	B4.3. Coñecer o empirismo de Hume en relación co liberalismo político de Locke, e valorar a súa influencia no desenvolvemento das ideas e os cambios socioculturais da Idade Moderna.	HFB4.3.1. Utiliza conceptos de Hume como escepticismo, crítica, experiencia, percepción, immanencia, asociación, impresións, ideas, hábito, contradición, causa, crenza, contrato social, liberdade e deber, entre outros, e úsaos con rigor.	CCL	UD LA TE	F E B R E I R O	1	3/4		OA PE POE TC	CL EOE
			HFB4.3.2. Entende e explica con claridade, tanto na linguaxe oral coma na escrita, as teorías fundamentais de Hume, distinguindo os principios e os	CMC CT	UD LA TE	F E B R E	6	3/4		OA PE POE PD	CL EOE

			elementos do coñecemento respecto á verdade e a crítica á causalidade e á substancia, en comparación coas teorías da filosofía antiga e da medieval, e co racionalismo moderno.			I R O					
			HFB4.3.3. Coñece e explica as ideas centrais do liberalismo político de Locke, identificando os problemas da filosofía moderna, e relacións coas solucións aportadas por Hume.	CSC	UD LA TE	F E B R .	2	3/4		OA PE POE PD	CL EOE
			HFB4.3.4. Valora o esforzo da filosofía de Hume por contribuír ao desenvolvemento das ideas e aos cambios socioculturais da Idade Moderna.	CSC	UD LA	F E B R .	0,5	3/4		OA PE POE	CL EOE
b c d e h	B4.9. A Ilustración.	B4.4. Coñecer os principais ideais dos ilustrados, poñendo especial énfase na razón e o progreso	HFB4.4.1. Comprende os ideais que impulsaron os ilustrados: razón e progreso	CSC	UD LA TE	F E B R ..	3	3/4		OA PE POE TE PD	CL EOE
b c d e h	B4.10. Idealismo transcendental. Kant: as facultades e límites do coñecemento. B4.11. Lei Moral e paz perpetua. B4.12. Relación do proxecto ilustrado coa filosofía Moderna e Kant. B4.13. Comparación coas teorías da filosofía antiga, medieval e	B4.5. Comprender o idealismo crítico de Kant, en relación co racionalismo de Descartes, o empirismo de Hume e a filosofía ilustrada, e valorar a súa influencia no desenvolvemento das ideas e os cambios socioculturais da Idade Moderna.	HFB4.5.1. Aplica conceptos de Kant como sensibilidade, entendemento, razón, crítica, transcendental, ciencia, innato, xuízo, a priori, a posteriori, facultade, intuición, categoría, ilusión transcendental, idea, lei, fenómeno, nómeno, vontade, deber, imperativo categórico, autonomía, postulado, liberdade, dignidade, persoa, paz e pacto, entre outros, e utilízalos con rigor.	CAA	UD TE LA	M A R Z O	1	3/4		OA PE POE TE	CL EOE
			HFB4.5.2. Entende e explica con claridade, tanto na linguaxe oral coma na escrita, as teorías fundamentais da filosofía de	CCL	UD TE LA	M A R Z	8	3/4		OA PE POE TE	CL EOE

	moderna.		Kant, analizando as facultades e os límites do coñecemento, a lei moral e a paz perpetua, comparándoas coas teorías da filosofía antiga, medieval e moderna.			O				PD	
			HFB4.5.4. Respecta e razoa o esforzo da filosofía de Kant por contribuír ao desenvolvemento das ideas e aos cambios socioculturais da Idade Moderna, e valora a dignidade e a procura da paz entre as nacións	CSC	UD LA	M A R Z O	0,5	3/4		OA PE POE	CL EOE EC

Bloque 5. A filosofía contemporánea

Ob	Contidos	Criterios de Avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comp. Clave	Material de referencia	Tempora l.		Grao m. consec.	Peso na Cualific. .	Procedementos e Instrumen. de Aval.	Elementos transversais
						M es	Ses				
b c d e h	B5.1. Marx: o materialismo histórico, a crítica ao idealismo, á alienación e á ideoloxía, e a súa visión humanista do individuo. B5.2. Relación de Marx cos problemas da filosofía contemporánea. O autor e o seu contexto.	B5.1. Entender o materialismo histórico de Marx, en relación co idealismo de Hegel e con Feuerbach, e valorar a súa influencia no desenvolvemento das ideas e nos cambios socioculturais da Idade Contemporánea.	HFB5.1.1. Identifica conceptos de Marx como dialéctica, materialismo histórico, praxe, alienación, infraestrutura, superestrutura, forzas produtivas, medios de produción, loita de clases, traballo, plusvalor e humanismo, entre outros, e utilízalos con rigor.	CSC	UD TE LA	M A R Z O	1	3/4		OA PE POE TC PD	CL EOE
			HFB5.1.2. Coñece e explica con claridade, tanto na linguaxe oral coma na escrita, as teorías fundamentais da filosofía de Marx, examinando o materialismo histórico e a crítica ao idealismo, á alienación e á ideoloxía, e expón a súa visión humanista do individuo.	CCL	UD TE LA	M A R Z O / A B R I L	8	3/4		OA PE POE PD	CL EOE

			HFB5.1.3. Identifica os problemas da filosofía contemporánea en relación coas solucións achegadas por Marx.	CSC	UD LA	A B R I L	1	3/4		OA PE POE	CL EOE
			HFB5.1.4. Valora o esforzo da filosofía de Marx por contribuír ao desenvolvemento das ideas e aos cambios sociais da Idade Contemporánea, xulgando positivamente a defensa da igualdade social.	CSC	UD LA	A B R I L	0,5	3/4		OA POE PE	CL EOE
b c d e h	B5.3. Nietzsche: crítica á metafísica, á moral e á ciencia; a verdade como metáfora. B5.4. O superhome, como resultado da inversión de valores e a vontade de poder, e comparación coas teorías da filosofía antiga, medieval, moderna e contemporánea. O autor e o seu contexto.	B5.2. Comprender o vitalismo de Nietzsche en relación co vitalismo de Schopenhauer, e valorar a súa influencia no desenvolvemento das ideas e os cambios socioculturais da Idade Contemporánea.	HFB5.2.1. Define conceptos de Nietzsche como crítica, traxedia, intuición, metáfora, convención, perspectiva, xenealoxía, transvaloración, nihilismo, superhome, vontade de poder, e eterno retorno, entre outros, e aplícaos con rigor.	CCL	UD LA TE	A B R I L	1	3/4		OA POE PE PD	CL EOE
			HFB5.2.2. Entende e explica con claridade, tanto na linguaxe oral coma na escrita, as teorías fundamentais da filosofía de Nietzsche, considerando a crítica á metafísica, á moral e á ciencia, a verdade como metáfora, e a afirmación do superhome, como resultado da inversión de valores e a vontade de poder, en comparación coas teorías da filosofía antiga, medieval, moderna e contemporánea.	CCL	UD LA TE	A B R I L	6	3/4		OA POE PE PD	CL EOE
			HFB5.2.3. Identifica os problemas da filosofía contemporánea, en relación coas solucións achegadas por	CCE C	UD LA TE	A B R I	2	3/4		OA POE PE PD	CL EOE

			Nietzsche.			L					
			HFB5.2.4. Estima o esforzo da filosofía de Nietzsche por contribuír ao desenvolvemento das ideas e aos cambios sociais da Idade Contemporánea, e valora a defensa da verdade e da liberdade.	CSC	UD LA	A B R I L	0,5	3/4		OA POE PE	CL EOE
b c d e h	B5.6. Filosofía española. Ortega y Gasset: a súa relación con posturas filosóficas como o realismo, o racionalismo, o vitalismo ou o existencialismo, e outras posturas filosóficas. O autor e o seu contexto.	B5.3. Entender o raciovitalismo de Ortega y Gasset en relación con figuras da filosofía española, como Unamuno, e do pensamento europeo, e valorar as influencias que recibe e a repercusión do seu pensamento no desenvolvemento das ideas e a rexeneración social, cultural e política de España.	HFB5.3.1. Utiliza conceptos de Ortega y Gasset e aplicaos con rigor, como obxectivismo, ciencia, europeización, filosofía, mundo, circunstancia, perspectiva, razón vital, raciovitalismo, vida, categoría, liberdade, idea, crenza, historia, razón histórica, xeración, home-masa e home selecto, entre outros.	CCL	UD LA TE	M A I O	1	3/4		OA POE PE TE PD	CL EOE
			HFB5.3.2. Comprende e explica con claridade, tanto na linguaxe oral coma na escrita, as teorías fundamentais da filosofía e da análise social de Ortega y Gasset, en relación con posturas filosóficas como o realismo, o racionalismo, o vitalismo ou o existencialismo, entre outras.	CCL	UD LA TE	M A I O	3	3/4		OA POE PE TE PD	CL EOE
			HFB5.3.3. Respecta o esforzo da filosofía de Ortega y Gasset por contribuír ao desenvolvemento das ideas e aos cambios sociais e culturais da Idade Contemporánea española, e valorao seu compromiso coa defensa da cultura e da democracia.	CSC	UD LA	M A I O		3/4		OA	EOE

7 e) Concrecións metodolóxicas

A tenor do establecido na normativa no Decreto 86/2015 ¹, Artigo 39 e na Orde ECD/65/2015, do 21 de xaneiro ² propóñense as seguintes liñas metodolóxicas. O proceso de ensino-aprendizaxe desta materia non se limita ao ámbito dos coñecementos. Unha materia como esta, que pretende unha formación integral do alumnado, debe considerar tamén os procedementos que permitan a adquisición de capacidades e estratexias para un traballo autónomo e, ao mesmo tempo, o desenvolvemento de valores e actitudes de convivencia democrática que fagan posible a actitude crítica do alumnado e que faciliten a súa inserción na sociedade na que viven.

O punto de partida de todo o proceso de ensino-aprendizaxe deben de ser os coñecementos previos do alumnado para proceder a partir de aí, cun espírito sempre construtivo, á análise crítica dos mesmos. Conforme a este principio, propoñense as seguintes orientacións metodolóxicas:

- Obriga do profesorado de evitar as explicacións maxistras dando protagonismo ao alumnado. Trátase de que sexan o alumnado, nun proceso contínuo de intercambio de opinións, coñecementos e experiencias, tanto persoais como alleas, o encargado de construír a súa propia aprendizaxe, logrando, desta forma, alcanzar os obxectivos.
- Débense potenciar aquelas actividades orientadas a aprender a razoar e argumentar, de modo crítico e autónomo, tal e como vén recollido na obxectivos da materia. A aprendizaxe non ha de basearse exclusivamente nun proceso acumulativo, no que as ideas se impoñen externamente e vanse engadindo unhas a outras..

Son catro, ademais dos contidos transversais, os bloques nos que se organiza o currículo, todas eles coa mesma **estrutura**.

1. Iníciáanse cunhas cuestións iniciais que o profesorado exporá ao seu alumnado na primeira sesión e que lle permitirá obter a información necesaria (detectar os seus coñecementos e experiencias previos) para orientar o proceso de ensino-aprendizaxe e anticipar algúns dos conceptos máis importantes que se irán abordando no resto da unidade. Estas cuestións iniciais formularanse ao alumnado mediante un cuestionario na pizarra dixital da aula ou na aula virtual. Unha vez recollidas todas as respostas proxectaranse no encerado dixital e comentaranse en gran grupo: o profesorado máis o alumnado.
2. Durante as seguintes sesións, o alumnado realizará as actividades (individuais) seleccionadas polo profesorado de diferente natureza. Algunhas delas requiren o uso de internet e as novas tecnoloxías, polo que procurárase desenvolverlas na clase para non prexudicar ao alumnado carente de internet no seu domicilio ou cunha conexión lenta. Aínda así, algunhas delas poderán ser realizadas na casa polo alumnado para ser revisadas posteriormente na aula.
3. A actividade do alumnado deberá materializarse, sempre que sexa posible, nalgún produto, nalgunha creación súa, que deberá recollese, e que posteriormente será obxecto de avaliación.

1

[2DECRETO 86/2015, do 25 de xuño, polo que se establece o currículo da educación secundaria obrigatoria e do bacharelato na Comunidade Autónoma de Galicia.](#)

[Orde ECD/65/2015, do 21 de xaneiro, pola que se describen as relacións entre as competencias, os contidos e os criterios de avaliación da educación primaria, a educación secundaria obrigatoria e o bacharelato](#)

Traballar por competencias

O traballo por competencias implica un cambio metodolóxico significativo, xa que o alumnado adquire un maior protagonismo, mentres que o docente pasa a ser un mero xestor do coñecemento, quedando nun segundo plano.

O alumnado debe desenvolver un pensamento e unha actitude críticos que se fundamenten filosoficamente. Por elo, á hora de traballar esta materia cos seus alumnos, optamos pola utilización de métodos activos que favorezan a participación, a socialización, a creatividade, alternando o traballo individual coa posta en común na aula. Esta liña metodolóxica sitúa ao estudante como protagonista directo da súa propia aprendizaxe, mentres que o docente sitúase nun segundo plano para que o alumnado consiga unha maior autonomía na súa aprendizaxe que lle permita elaborar o seu proxecto de vida, asumindo de forma consciente e reflexiva o exercicio da súa liberdade. É moi importante desenvolver o proceso de ensino-aprendizaxe, sempre a partir de aprendizaxes que estean baseados na experiencia, onde o alumnado poida construír o coñecemento desde a súa propia experiencia. Esta forma de proceder permitirá ao alumnado coñecer e interiorizar os valores éticos de forma comprensiva e significativa.

O aporte desta materia ás 7 competencias clave é desigual, pois afectan aos contidos desta materia de diferente xeito. Algunhas delas adquiren una importancia notoria polo seu carácter instrumental: as competencias lingüística, dixital e aprender a aprender. No estudo desta materia dedicaranse esforzos notorios a adquirir, practicar e consolidar no estudantado ambas competencias.

As competencias social e cívica, iniciativa e espírito emprendedor e conciencia e expresión cultural afectan directamente aos contidos da materia.

As actividades e tarefas programadas oriéntase cara a consecución das competencias.

Estratexias metodolóxicas

- Empezaremos cada unidade didáctica cunha cuestións previas para detectar o que xa sabe o alumnado
- Traballaremos con textos de xeito dinámico na aula, co obxectivo de potenciar a comprensión, a capacidade de análise, ver a estrutura, as ideas principais e demais elementos a ter en conta no comentario de texto
- Utilizaremos material audiovisual
- Traballaremos con unidades didácticas que servirán de soporte para a elaboración de mapas conceptuais, cadros cronolóxicos, presentacións dixitais e demais actividades, e tamén para a preparación das probas escritas
- Utilizaremos recursos informáticos sempre que sexa necesario

Secuenciación do traballo na aula

- 1ª Avaliación: bloque II
- 2ª Avaliación: bloque III e bloque IV (ata kant)
- 3ª Avaliación: Kant e bloque V

7 f) Materiais e recursos didácticos

Non se sinala ningún libro de texto.

Traballaremos con unidades didácticas coas que contará o alumnado como material de referencia, que estrán dispoñibles na Aula Virtual do centro.

7 g) Criterios sobre avaliación, cualificación e promoción

Avaliación continua

O obxectivo fundamental da avaliación debe ser mellorar a aprendizaxe do alumnado. Para logralo, é conveniente diversificar as ferramentas que nos van a permitir obter as evidencias de aprendizaxe, así como dispor de tempos e espazos na aula destinados á avaliación dos diferente elementos que integran o proceso educativo.

Para calcular a cualificación de cada avaliación utilizaranse os seguintes instrumentos coa ponderación indicada:

OD: Observación diaria na aula (10%)

AE: Actividades escritas (10%)

PE: Probas escritas sobre os estándares das ABAU (80%) Realizaranse polo menos dúas por avaliación.

Rúbricas:

Observación diaria na aula	Nunca	As veces 1	Case sempre 1,5	Sempre 2
Está atent@ e segue as explicacións	0	0,15	0,2	0,3
Participa voluntariamente das actividades de clase	0	0,20	0,3	0,4
Contesta adecuadamente ás cuestións do profesorado	0	0,15	0,2	0,3

Actividades escritas	Nunca	As veces 1	Case sempre 1,5	Sempre 2
Desenvolve todos os contidos	0	0,40	0,60	0,8
Ten en conta a presentación	0	0,10	0,15	0,2

Probas escritas sobre os estándares das ABAU

Comentario de texto	6 puntos	A cualificación do exame multiplicarase por 0,8 para cumprir a ponderación do 80%
Cuestión teórica	4 puntos	

A cualificación de cada avaliación será o resultado de sumar as cualificacións parciais segundo a ponderación indicada. Iranse incorporando a este cálculo as cualificacións das avaliacións precedentes ou das recuperacións realizadas, de ser o caso.

Como medida especial de **atención á diversidade** poderase alterar a ponderación anterior para dar mais peso a actividades de investigación (no caso de alumnado de altas capacidades) ou variar o tipo de probas (no caso de alumnado con TDA ou problemas similares)

Mecanismos de recuperación

O alumnado que non acade o grao mínimo de consecución indicado poderá realizar as seguintes actividades para recuperalos:

CC/AV: Actividades escritas : Terá que repetir actividades ou realizar outras específicas asignadas polo profesorado.

PE: Probas escritas: Terá que repetir unha proba do mesmo tipo. A proba pode incorporarse ás da seguinte avaliación ou realizarse por separado en función do tempo dispoñible.

Avaliación final ordinaria

A cualificación final será a media das cualificacións parciais obtidas nas 3 avaliacións, dacordo cos criterios de avaliación xa mencionados. Realizarase unha proba final para o alumnado que non acade durante o curso o mínimo dos 5 puntos necesarios para aprobar a materia.

Proba final historia da filosofía

A proba contemplará todas as unidades temáticas suspendidas polo alumnado, de xeito que haberá un exame ad hoc para cada unha das situacións, se ben sempre se adaptarán aos estándares das probas ABAU:

- A orixe do cosmos na corrente presocrática
- Dialéctica socrática e relativismo dos sofistas
- Realidade e coñecemento en Platón
- Platón: política e antropoloxía
- Física e metafísica en Aristóteles
- Ética e política en Aristóteles
- O problema razón-fe na filosofía medieval
- Descartes: o problema do método e a evidencia do cogito

- O liberalismo político de Locke
- Hume: crítica das ideas de sustancia e causalidade
- Razón e progreso na Ilustración
- Os límites do coñecemento en Kant
- A lei moral en Kant
- Alienación e ideoloxía en Marx

Na proba, sairán estándares de aprendizaxe acompañados, ou non, dun fragmento de texto relacionado (dependará do número de unidades temáticas que o alumnado teña suspensas). As instrucións para a realización do exame son as seguintes:

- Para o alumnado que teña que recuperar **ata catro** unidades temáticas: Deberá desenvolver unha, dúas ou tres preguntas (dependendo das unidades temáticas que teña suspensas) e un comentario de texto.
- Para o alumnado que teña que recuperar **cinco ou máis** unidades temáticas: Deberá realizar unha pregunta de cada unha das unidades temáticas suspensas e non haberá texto para comentar.
- Para o alumnado que busque subir nota nalgunha avaliación: Deberá realizar un exame correspondente ás unidades temáticas desenvoltas nesa avaliación, realizando as correspondentes preguntas e un comentario de texto (da avaliación a subir nota).

Avaliación extraordinaria

O exame abarcará todas as unidades temáticas desenvoltas durante o curso e consistirá nun comentario de texto, extraído da selección de textos da ABAU, correspondente á materia dunha das avaliacións e 2 cuestións teóricas seleccionados dos estándares propostos pola ABAU, que corresponderán as 2 avaliacións restantes.

7 h) Indicadores de logro do proceso de ensino e da práctica docente.

Realizarase un seguimento do proceso utilizando a seguinte rúbrica:

Grao consecución	Nada	Suficiente	Ben	Excelente	Observacións e propostas de mellora
A temporalización foi axeitada					
Os materiais foron apropiados					
Os instrumentos de avaliación					

foron efectivos					
Abarcaronse tódolos estándares					
Incorporáronse as TICs ao proceso					
Atendeuse a diversidade do alumnado					

7 i) Organización dos procedementos para acreditar os coñecementos necesarios

A principio de cada bloque o alumnado contestará un cuestionario con preguntas referentes aos conceptos e ideas relacionados cos contidos do bloque que se está iniciando. A súa finalidade será dobre:

- Detectar a situación da estrutura cognitiva previa coa finalidade de ligar a ela as novas aprendizaxes.
- Medir a calidade conceptual presente e saber que conceptos e ideas deben revisarse coa finalidade de acadar unha aprendizaxe significativa.
-

7 k) Deseño da avaliación inicial e medidas individuais ou colectivas

Avaliación inicial

Na segunda semana do curso realizarase unha avaliación inicial que consistirá na lectura ou visualización dun material escrito ou audiovisual e a posterior realización de actividades (resposta a preguntas, comentario do texto...). A finalidade é detectar deficiencias nas competencias básicas para tomar decisións metodolóxicas tanto dun xeito individual como colectivo.

7 l) Medidas de atención á diversidade

Atención á diversidade na metodoloxía

A atención á diversidade tradúcese, metodoloxicamente, nun tratamento individualizado dos alumnos/as:

Adaptaranse os exemplos e casos prácticos á súa experiencia, á realidade cotiá que vive o alumnado.

Partirase do nivel de desenvolvemento do alumnado e das súas ideas previas.

Procurarase incrementar a súa motivación e curiosidade para cada un dos temas expostos nas unidades didácticas.

Procurarase a participación de todos, creando un clima agradable e de respecto.

Abordaranse os contidos, sempre que sexa posible, desde diversos puntos de vista e de distinta forma.

Organización do grupo ou aula

A disposición dos alumnos na aula neste curso, debido á situación de pandemia, debe estar sometida o menor número de cambios posibles. Para elo teranse en conta as características do alumnado (nivel de motivación, dificultades de atención, problemas de audición ou visión, etc.). Concretamente, o alumnado con problemas de atención sentarán nas primeiras filas, así como os que teñan problemas de visión.

Medidas extraordinarias

No caso de detectarse alumnado que precisase de medidas extraordinarias elaboraríase un protocolo de actuación en colaboración co departamento de orientación do centro. As decisións quedarán recollidas no libro de actas do departamento e nos documentos de seguimento da programación.

7 m) Concreción dos elementos transversais

A concreción vai incluída no deseño curricular. Colaborarase cos distintos equipos dinamizadores do centro (Normalización lingüística, TICs...) para incorporar os distintos elementos propostos no proxecto de centro.

7 n) Actividades complementarias e extraescolares

Dada a densidade de materias e contidos do curso de 2º de Bacharelato, e a situación de pandemia que estamos vivindo, non se prevén actividades complementarias, pero se ó longo do curso xorde algunha actividade extraescolar que sexa interesante, e a situación sanitaria o permite, proporemos a súa realización.

8. Psicoloxía 2º Bacharelato

8 a) Introducción

A materia de Psicoloxía é unha materia de libre configuración á que se pode acceder desde calquera das vías do Bacharelato e que proporciona coñecementos fundamentais para o mundo actual, xa que serve tanto de orientación da propia conduta como de introdución aos coñecementos específicos que precisa calquera profesional da saúde ou de traballos que requiran e teñan as relacións persoais, laborais ou sociais como finalidade.

A materia organízase en seis bloques: «A psicoloxía como ciencia», «Fundamentos biolóxicos da conduta», «Os procesos cognitivos básicos: percepción, atención e memoria», «Procesos cognitivos superiores: aprendizaxe, intelixencia e pensamento», «A construción do ser humano. Motivación, personalidade e afectividade» e «Psicoloxía social e das organizacións». Daquela, desde a consideración da disciplina como ciencia, analízanse os fundamentos biolóxicos da conduta, as capacidades cognitivas como a percepción, a memoria e a intelixencia, afondando na aprendizaxe e na construción da nosa personalidade individual e social.

8 b) Contribución ao desenvolvemento das competencias clave

A materia de Psicoloxía, desde a dobre vertente humanística e científica, pode colaborar dun xeito representativo e versátil a fomentar o espírito científico, a capacidade de aprender sobre o mundo (CMCCT) e moi particularmente sobre a propia capacidade de aprender e as súas técnicas (CAA). A actualidade dos seus contidos e as múltiples experiencias prácticas permiten un tratamento transversal da materia que incide no coñecemento das relacións entre os diferentes ámbitos da cultura (CSC) e fai necesario usar as redes sociais e o tratamento da información procurando deste xeito un dominio nestes eidos (CD). Como disciplina que pode cooperar na mellora xenérica das condicións de vida das persoas e, ao mesmo tempo, patrocinar, desde o autocoñecemento, o xenuíno desenvolvemento persoal, é unha materia que permite desenvolver o espírito emprendedor (CSIEE). A metodoloxía que aplicaremos na materia insistirá de forma especial na capacidade expositiva do alumnado, tanto de forma escrita e icónica como verbal (CLL).

8 c) Concreción dos obxectivos por curso

Para esta materia consideramos esenciais os seguintes obxectivos propostos para o Bacharelato, obxectivos que adecuaremos aos contidos específicos da materia:

a) Exercer a cidadanía democrática, desde unha perspectiva global, e adquirir unha conciencia cívica responsable, fundamentalmente adquirindo os coñecementos científicos necesarios para sustentar unha igualdade de xénero e o respecto aos dereitos dos individuos, insistindo no especial dereito á saúde, tanto física coma psíquica

- b) Consolidar unha madureza persoal e social que lle permita actuar de forma responsable e autónoma e desenvolver o seu espírito crítico.
- c) Ser quen de prever e resolver pacificamente os conflitos persoais, familiares e sociais, para o que serán especialmente útiles os coñecementos adquiridos na materia.
- d) Fomentar a igualdade efectiva de dereitos e oportunidades entre homes e mulleres, analizar e valorar criticamente as desigualdades e discriminacións existentes e, en particular, a violencia contra a muller, e impulsar a igualdade real e a non discriminación das persoas por calquera condición ou circunstancia persoal ou social, con atención especial ás persoas con discapacidade.
- f) Afianzar os hábitos de lectura, estudo e disciplina, como condicións necesarias para o eficaz aproveitamento da aprendizaxe e como medio de desenvolvemento persoal.
- g) Dominar, tanto na súa expresión oral como na escrita, a lingua galega e a lingua castelá.
- h) Utilizar con solvencia e responsabilidade as tecnoloxías da información e da comunicación.
- i) Coñecer e valorar criticamente as realidades do mundo contemporáneo, os seus antecedentes históricos e os principais factores da súa evolución.
- j) Participar de xeito solidario no desenvolvemento e na mellora do seu contorno social.
- k) Acceder aos coñecementos científicos e tecnolóxicos fundamentais, e dominar as habilidades básicas propias da modalidade elixida.
- l) Comprender os elementos e os procedementos fundamentais da investigación e dos métodos científicos e o estatuto específico da psicoloxía como ciencia e os seus límites.
- m) Desenvolver a sensibilidade artística e literaria, así como o criterio estético, como fontes de formación e enriquecemento cultural, relacionando o ámbito da materia con diferentes expresións culturais.
- n) Impulsar condutas e hábitos saudables en relación coa saúde psíquica.

8 d) Concreción para cada estándar avaliable da temporalización, o grao mínimo, e dos instrumentos e procedementos de avaliación.

Unidades didácticas e temporalización:

1ª Avaliación:

Bloque 1: A Psicoloxía como ciencia

UD 1. A Psicoloxía como ciencia. Evolución Histórica. Tipos de estudos e métodos.

UD 2. Teorías clásicas da Psicoloxía. Psicoanálise e Teorías do aprendizaxe.

Bloque 3 Os procesos cognitivos básicos: Percepción, atención e memoria

UD 3. Procesos cognitivos básicos: Atención, sensación e percepción.

UD 4. Procesos cognitivos básicos: Memoria.

2ª Avaliación:

Bloque 4 Os procesos cognitivos superiores: aprendizaxe, intelixencia e pensamento

UD 5. Procesos cognitivos superiores: intelixencia

Bloque 5 A construción do ser humano. Motivación, personalidade e afectividade.

UD 6. Personalidad

3ª Avaliación

Bloque 6 Psicoloxía social e das organizacións

UD 7. Psicoloxía evolutiva

UD 8. A Psicoloxía social

UD 9. A Psicopatoloxía

A concreción para cada estándar de aprendizaxe figura nas seguintes táboas:

UD 1. A Psicoloxía como ciencia. Evolución Histórica. Tipos de estudos e métodos.						
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave	Grao mínimo para superar a área Indicador mínimo de logro	Instrumentos de avaliación Procedementos de avaliación
Bloque 1. A psicoloxía como ciencia.						

b e h l	B1.1. A psicoloxía desde as súas orixes en Grecia ata o século XIX. B1.2. Constitución da psicoloxía como saber autónomo: Wundt, Watson, James e Freud. B1.3. Diversidade de acepcións do termo <i>psicoloxía</i> ao longo da súa evolución. B1.4. Obxecto propio da psicoloxía. A psicoloxía e outros saberes.	B1.1. Entender e apreciar a especificidade e a importancia do coñecemento psicolóxico, como ciencia que trata da conduta e os procesos mentais do individuo, valorando que se trata dun saber e unha actitude que estimula a crítica, a autonomía, a investigación e a innovación.	PSB1.1.1. Explica e constrúe un marco de referencia global da psicoloxía, desde as súas orixes en Grecia (nas filosofías de Platón e Aristóteles), ata o seu recoñecemento como saber independente da man de Wundt, Watson, James e Freud, definindo as acepcións do termo <i>psicoloxía</i> ao longo da súa evolución, desde o etimolóxico, como «ciencia da alma», aos achegados polas correntes actuais: condutismo, cognitivismo, psicanálise, humanismo ou Gestalt.	CAA	2,5 puntos sobre 5 nas tarefas e actividades de aula 2,5 sobre 5 nos proxectos de investigación	CC/AV: Actividades no caderno de clase / aula virtual (50%) PI: Proxecto de investigación (50%)
			PSB1.1.2. Recoñece e valora as cuestións e os problemas que investiga a psicoloxía desde os seus inicios, distinguindo a súa perspectiva das proporcionadas por outros saberes.	CMCCT		
d e l	B1.5. Obxectivos que caracterizan a psicoloxía. B1.6. Facetas teórica e práctica da psicoloxía, e ámbitos de aplicación. B1.7. Metodoloxías da investigación psicolóxica: métodos e obxectivos.	B1.2. Identificar a dimensión teórica e práctica da psicoloxía, os seus obxectivos, as súas características e as súas ramas e técnicas de investigación, relacionándoas, como ciencia multidisciplinar, con outras ciencias cuxo fin é	PSB1.2.1. Explica e estima a importancia dos obxectivos que caracterizan a psicoloxía: describir, explicar, predicir e modificar.	CMCCT		

		a comprensión dos fenómenos humanos, como a filosofía, a bioloxía, a antropoloxía, a economía etc.				
			PSB1.2.2. Distingue e relaciona as facetas teórica e práctica da psicoloxía, e identifica as ramas en que se desenvolven (clínica e da saúde, da arte, das actividades físico-de- portivas, da educación, forense, da intervención social, ambiental etc.), investigando e valorando a súa aplicación nos ámbitos de atención na comunidade, como na familia e na infancia, na terceira idade, en minusvalías, muller, xuventude, minorías sociais e inmigrantes, cooperación para o desenvolvemento etc.	CSC		

			PSB1.2.3. Describe e aprecia a utilidade das técnicas e das metodoloxías de investigación psicolóxica, explicando as características de cada unha, como son os métodos comprensivos (introspección, fenomenoloxía, hermenéutica, test, entrevista persoal, dinámica de grupos etc.) e os seus obxectivos (observación, descrición, experimentación, explicación, estudos de casos etc.).	CAA		
a d e g h	B1.8. Achegas máis importantes da psicoloxía na comprensión dos fenómenos humanos. Problemas tratados e conclusións ofrecidas. B1.9. Teorías psicolóxicas: psicanálise, condutismo, teoría cognitiva, Gestalt, humanismo e psicobioloxía. B1.10. Textos de autores como W. Wundt, S. Freud, A. Maslow, W. James e B. F. Skinner, entre outros.	B1.3. Recoñecer e expresar as achegas máis importantes da psicoloxía, desde os seus inicios ata a actualidade, identificando os principais problemas formulados e as solucións achegadas polas correntes psicolóxicas contemporáneas, e realizando unha análise crítica de textos significativos e breves de contido psicolóxico, identificando as problemáticas formuladas e relaciónándoas co estudado na unidade.	PSB1.3.1. Explica e recoñece a importancia das achegas que a psicolóxica realizou na comprensión dos fenómenos humanos, identificando os problemas específicos dos que se ocupa e as conclusións achegadas.	CCEC		
			PSB1 3.2. Utiliza a súa capacidade de aprender a aprender, realizando os seus propios mapas conceptuais, utilizando medios informáticos, acerca das seguintes teorías: psicanálise, condutismo, teoría cognitiva, Gestalt, humanismo e psicobioloxía.	CAA		

			PSB1.3.3. Analiza e valora criticamente textos sobre os problemas, as funcións e as aplicacións da Psicoloxía de autores como W. Wundt, S. Freud, A. Maslow, W. James e B. F. Skinner, entre outros.	CCL		
			PSB1.3.4. Utiliza a súa iniciativa para expor as súas conclusións argumentadamente, mediante presentacións gráficas, en medios audiovisuais.	CD CSIEE		

Bloque 3 Os procesos cognitivos básicos: Percepción, atención e memoria

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave	Grao mínimo para superar a área Indicador mínimo de logro	Instrumentos de avaliación Procedementos de avaliación

b d e g h l m	B3.1. Percepción: elementos e fases do proceso. B3.2. Teorías sobre a percepción: asociacionismo, Gestalt, cognitivismo e neuro-psicología. B3.3. Leis da percepción da Gestalt. B3.4. Ilusións ópticas e trastornos perceptivos. B3.5. Algúns fenómenos perceptivos: constancia perceptiva, percepción subliminar e extrasensorial, membro fantasma e percepción por estimulación eléctrica do cerebro (por exemplo, o ollo de Dobelle) etc.	B3.1. Comprender a percepción humana como un proceso construtivo eminentemente subxectivo e limitado, no cal ten a súa orixe o coñecemento sobre a realidade, valorando o ser humano como un procesador de información.	PSB3.1.1. Distingue e relaciona os elementos que interveñen no fenómeno da percepción (estímulo, sentido, sensación e límites de percepción), recoñecendoos dentro das fases do proceso perceptivo (excitación, transdución, transmisión e recepción).	CMCCT	2,5 puntos sobre 5 nas tarefas e actividades de aula 2,5 sobre 5 nos proxectos de investigación	CC/AV: Actividades no caderno de clase / aula virtual (50%) PI: Proxecto de investigación (50%)
			PSB3.1.2. Compara e valora as achegas das principais teorías acerca da percepción: asociacionismo, Gestalt, cognitivismo e neuro-psicología.	CAA		
			PSB3.1.3. Elabora unha presentación con medios audiovisuais e en colaboración grupal, desenvolvendo a súa iniciativa persoal e as leis gestálticas da percepción, valorando a súa achega conceptual e identificando exemplos concretos de como actúan (por exemplo, a través de obras pictóricas ou fotografías).	CSIEE		
			PSB3.1.4. Procura e selecciona información, utilizando páxinas web, acerca dalgúns tipos de ilusións ópticas, diferenciándoas dos trastornos perceptivos como as alucinacións e a agnosia.	CD		

			PSB3.1.5. Comenta e aprecia algúns fenómenos perceptivos, como a constancia perceptiva, a percepción sublimi- nar e extrasensorial, o membro fantasma e a percepción por esti- mulación eléctrica do cerebro (por exemplo, o ollo de Dobelle) entre outros, e expón as súas conclusións a través de soportes de presentación informáticos.	CD		
--	--	--	--	----	--	--

b d e h	B3.6. Factores indi- viduais e sociais que inflúen na percepción.	B3 2. Explicar e apreciar a relevancia das influencias individuais e sociais no fenómeno da percepción, valo- rando criticamente tanto os seus aspec- tos positivos como os negativos.	PSB3.2.1. Discirne e elabora conclusións, en colaboración grupal, sobre a influencia dos factores individuais (motivación, actitudes e intereses) e sociais (cultura e hábitat) no fenómeno da percep- ción, utilizando, por exemplo, os experi- mentos sobre prexuízos realizados por Allport e Kramer.	CSC		
b d e g m	B3.7. A memoria. Atención e concentración. B3.8. Tipos de atención. B3.9. Alteracións da atención. B3.10. Tipos de memoria. Relación entre eles e utilidade que teñen na aprendizaxe humana. B3.11. Esquecemento:	B3.3. Coñecer e analizar a estrutura, os tipos e o funcio- namento da memoria humana, investigando as achegas dalgunhas teorías actuais, co fin de entender a orixe	PSB3.3.1. Relaciona os conceptos de atención e concentración como puntos de partida da memoria, distinguindo os tipos de atención e os tipos de alteración que poden sufrir.	CCL		

	causas. B3.12. A memoria e os efectos producidos nela por desuso, interferencia, falta de motivación etc. B3.13. Distorsións e alteracións da memoria.	e os factores que inflúen no desenvolvemento desta capacidade no ser humano, e utilizar as súas achegas na súa propia aprendizaxe.	PSB3.3.2. Utiliza a súa iniciativa persoal para deseñar e elaborar, con medios informáticos, un cadro comparativo sobre diferentes tipos de memoria (sensorial, MCP e MLP), analizando a correspondencia entre elas e valorando a utilidade que teñen na aprendizaxe humana.	CSIEE		
			PSB3.3.3. Procura e selecciona información en páxinas web e libros especializados, acerca das principais causas do esquecemento, tales como as fisiolóxicas, as producidas por lesións, por represión, por falta de procesamento, por contexto inadecuado etc., e elabora conclusións.	CAA CD		
			PSB3.3.4. Analiza e valora a importancia dalgúns dos efectos producidos na memoria por desuso, interferencia, falta de motivación etc., e expón as súas consecuencias de xeito argumentado.	CCL		

			PSB3.3.5. Exemplifica, a través de medios audiovisuais, algunhas distorsións ou alteracións da memoria, como a amnesia, a hipermnesia, a paramnesia e os falsos recordos, desenvolvendo a súa capacidade emprendedora.	CD		
--	--	--	--	----	--	--

Bloque 4 Os procesos cognitivos superiores: aprendizaxe, intelixencia e pensamento

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave	Grao mínimo para superar a área Indicador mínimo de logro	Instrumentos de avaliación Procedementos de avaliación

b d e g h m	B4.1. Teorías da aprendizaxe: condicionamento clásico; aprendizaxe por ensaio-erro; condicionamento instrumental; teoría cognitiva; aprendizaxe social. B4.2. Técnicas de condicionamento na publicidade. B4.3. Factores que inflúen na aprendizaxe: coñecementos previos adquiridos, capacidades, personalidade, estilos cognitivos, motivación, actitudes e valores.	B4.1. Explicar as principais teorías sobre a aprendizaxe, identificando os factores que cada unha delas considera determinantes neste proceso, co obxecto de iniciarse na comprensión deste fenómeno e das súas aplicacións no campo social, e utilizar os seus coñecementos para mellorar a súa propia aprendizaxe.	PSB4.1.1. Utiliza a súa iniciativa persoal para confeccionar, utilizando medios informáticos, un cadro comparativo das teorías da aprendizaxe: condicionamento clásico (Pavlov e Watson); aprendizaxe por ensaio-erro (Thorndike); condicionamento instrumental (Skinner); teoría cognitiva (Piaget); Gestalt (Köhler); aprendizaxe social ou vicaria (Bandura) etc.	CSIEE	2,5 puntos sobre 5 nas tarefas e actividades de aula 2,5 sobre 5 nos proxectos de investigación	CC/AV: Actividades no caderno de clase / aula virtual (50%) PI: Proxecto de investigación (50%)
			PSB4.1.2. Analiza e aprecia os resultados da aplicación das técnicas de condicionamento na publicidade, mediante a localización destas últimas en exemplos de casos concretos, utilizados nos medios de comunicación audiovisual.	CCEC CD		
			PSB4.1.3. Describe e valora a importancia dos factores que inflúen na aprendizaxe, como por exemplo os coñecementos previos adquiridos, as capacidades, a personalidade, os estilos cognitivos, a motivación, as actitudes e os valores.	CCL		

b d e g m	B4.4. Teorías actuais sobre a intelixencia: teoría factorial de Spearman, multifactorial de Thurstone, e teorías de Cattell, Vernon, Sternberg, Gardner etc. B4.5. Fases do desenvolvemento da intelixencia segundo J. Piaget. B4.6. O CI e os problemas da medición da intelixencia. B4.7. Procesos cognitivos superiores: pensamento, razoamento e creatividade.	B4.2. Comprender os procesos cognitivos superiores do ser humano, como a intelixencia e o pensamento, mediante o coñecemento dalgunhas teorías explicativas da súa natureza e o seu desenvolvemento, distinguindo os factores que inflúen nel e investigando a eficacia das técnicas de medición utilizadas e o concepto de CI, co fin de entender esta capacidade humana.	PSB4.2.1. Elabora mapas conceptuais dalgunhas das actuais teorías sobre a intelixencia, valorando as achegas que no seu estudo tivo cada unha delas, como por exemplo a teoría factorial de Spearman, a multifactorial de Thurstone e as de Cattell, Vernon, Sternberg, Gardner etc.	CAA		
			PSB4.2.2. Utiliza a súa iniciativa persoal para elaborar un esquema explicativo sobre as fases do desenvolvemento da intelixencia segundo J. Piaget, valorando a importancia das influencias xenéticas e do medio neste proceso.	CSIEE		
			PSB4.2.3. Investiga, en páxinas de internet, o que é o CI e a escala de Stanford-Binet, que clasifica estes valores desde a deficiente profunda ata a superdotación, apreciando a obxectividade real dos seus resultados e examinando criticamente algunhas técnicas de medición da intelixencia.	CD		
			PSB4.2.4. Analiza o que é o pensamento, apreciando a validez tanto do razoamento como da creatividade na resolución de problemas e na toma de decisións.	CCEC		

b h	B4.8. A intelixencia emocional e as súas competencias.	B4.3. Recoñecer e valorar a importancia da intelixencia emocional no desenvolvemento psíquico da persoa.	PSB4 3.1. Valora a importancia das teorías de Gardner e Goleman, realizando un esquema das competencias da intelixencia emocional e a súa importancia no éxito persoal e profesional.	CAA		
a b h m	B4.9. Posibilidades, alcance, límites e perigos da intelixencia artificial.	B4.4. Reflexionar sobre as posibilidades da intelixencia artificial e xulgar criticamente os seus alcances e os seus límites, co fin de evitar a equivocada humanización das máquinas pensantes e a deshumanización das persoas.	PSB4.4.1. Avalía, en traballo grupal, as vertentes positivas e negativas das aplicacións da intelixencia artificial, así como os perigos que pode representar pola súa capacidade para o control do ser humano, invadindo a súa intimidade e a súa liberdade.	CMCCT CSIEE		

Bloque 5 A construción do ser humano. Motivación, personalidade e afectividade.

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave	Grao mínimo para superar a área Indicador mínimo de logro	Instrumentos de avaliación Procedementos de avaliación
b d e g m	B5.1. Teorías sobre a motivación: homeostática; das necesidades; do incentivo; cognitivas; psicanalíticas; humanistas. B5.2. Causas da frustración. Clasificación dos conflitos de Lewin. B5.3. Alternativas á frustración: agresión, logro indirecto, evasión, depresión ou aceptación.	B5.1. Explicar e valorar a importancia da motivación, a súa clasificación e a súa relación con outros procesos cognitivos, desenvolvendo os supostos teóricos que a explican e analizan as deficiencias e os conflitos que no seu desenvolvemento conducen á frustración.	PSB5.1.1. Utiliza e selecciona información acerca das teorías da motivación (homeostática; das necesidades; do incentivo; cognitivas; psicanalíticas; humanistas), utilizando mapas conceptuais, e elabora conclusións.	CAA	2,5 puntos sobre 5 nas tarefas e actividades de aula	CC/AV: Actividades no caderno de clase / aula virtual (50%) PI: Proxecto de investigación (50%)

	B5.4. Motivación e consecución de logros no ámbito laboral e no educativo.		PSB5.1.2. Recorre á súa iniciativa para realizar unha presentación, con medios informáticos, acerca das causas da frustración, partindo da clasificación dos conflitos de Lewin e valorando as respostas alternativas a esta, como a agresión, o lo-gro indirecto, a evasión, a depresión ou a súa aceptación (tolerancia á frustración).	CSIEE	2,5 sobre 5 nos proxectos de investigación	
			PSB5.1.3. Argumenta, en colaboración grupal, sobre a importancia da motivación no ámbito laboral e educativo, analizando a relación entre motivación e consecución de logros.	CSIEE		
b d e g h m	B5.5. Teorías da personalidade B5.6. Fases do desenvolvemento da personalidade B5.7. Métodos de avaliación da perso- nalidade e as súas limitacións. B5.8. Relación entre a conciencia e os proce- sos inconscientes. B5.9. Drogas; altera- cións de conciencia e de personalidade.	B5.2. Comprender o que é a personali- dade, analizando as influencias xenéticas, ambientais e cultu- rais sobre as que se edifica, as teorías que a estudan e os fac- tores motivacionais, afectivos e cognitivos necesarios para a súa axeitada evolución, en cada fase do seu desenvolvemento.	PSB5.2.1. Describe, establecendo semellanzas e diferenzas, as teorías da personalidade, como as provenientes da psicanálise, o humanismo, as tipoloxías, o cognitivismo e o con- dutismo, valorando as achegas que cada unha delas realizou no coñecemento da natureza humana.	CAA		

	B5.10. Identidade e autoestima.		PSB5.2.2. Recorre á súa iniciativa persoal para realizar unha presentación, a través de medios audiovisuais, sobre as fases do desenvolvemento da personalidade, por exemplo segundo a teoría psicanalista, e elaborar conclusións sobre os cambios que se producen en cada unha delas.	CSIEE		
			PSB5.2.3. Analiza, valorando criticamente, as limitacións dalgúns métodos e estratexias para a avaliación da personalidade, como son as probas proxectivas (test de Rorschach, TAT, test da frustración de Rosenzweig etc.), as probas non proxectivas (16 FP, NEO-PI-R e MMPI) e as técnicas fisiolóxicas (tomografías etc.).	CMCCT		
			PSB5.2.4. Diserta sobre a complexa relación entre a función da conciencia e os procesos inconscientes, analizando algúns fenómenos inconscientes, como os soños ou a hipnose.	CCL		

			PSB5.2.5. Investiga, en traballo grupal, sobre os estados alterados de conciencia provocados polas drogas, valorando criticamente a súa influencia nas alteracións da personalidade, e presenta as súas conclusións de maneira argumentada.	CSC		
b c e g h m	B5.11. Perspectivas, modelos de estudo e métodos usados para tratar as psicopatoloxías. B5.12. Trastornos en relación ás necesidades biolóxicas e ás adiccións. B5.13. Trastornos en relación ás emocións. B5.14. Trastornos en relación a elementos corporais. B5.15. Trastornos en relación á personalidade. B5.16. Trastornos en relación ao desenvolvemento evolutivo.	B5.3. Entender e reflexionar sobre a complexidade que implica definir o que é un trastorno mental, describindo algúns dos factores xenéticos, ambientais e evolutivos implicados, co fin de comprender as perspectivas psicopatolóxicas e os seus métodos de estudo.	PSB5.3.1. Describe perspectivas e modelos de estudo da psicopatoloxía, e reflexiona sobre os métodos utilizados por cada unha delas.	CMCCT		
			PSB5.4.3. Realiza un cadro comparativo sobre as teorías sobre a emoción, por exemplo como experiencia, como comportamento ou como suceso fisiolóxico, valorando a importancia da psicoafectividade no equilibrio da persoa.	CSC		

			PSB5.4.4. Investiga, a través de internet, algúns trastornos emocionais (indiferenza emocional, dependencia afectiva, trastorno maníaco-depresivo, descontrol emotivo etc.) e problemas emocionais (medo, fobias, ansiedade, estrés, depresión etc.), exemplificando a través dalgún soporte audiovisual, e elabora as súas conclusións.	CD		
b e m	B5.22. Importancia da afectividade e da sexualidade na maduración da persoa. Psicología da sexualidade. B5.23. Comunicación emocional: linguaxe verbal e non verbal.	B5.5. Coñecer a importancia que na maduración da persoa teñen as relacións afectivas e sexuais, analizando criticamente os seus aspectos fundamentais.	PSB5.5.1. Identifica e aprecia a importancia que, no desenvolvemento e na maduración da persoa, teñen a afectividade e a sexualidade, como dimensións esenciais do ser humano, e describe os aspectos fundamentais da psicología da sexualidade: fisioloxía da resposta sexual, conduta sexual etc.	CSC		
			PSB5.5.2. Diserta sobre a importancia da linguaxe verbal e non verbal como medios de comunicación emocional na nosa vida cotiá, e expón de xeito claro e argumentado as súas conclusións.	CCL		

Bloque 6. A psicoloxía social

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave	Grao mínimo para superar a área Indicador mínimo de logro	Instrumentos de avaliación Procedementos de avaliación
a b c g	B6.1. Impacto das diferenzas culturais no comportamento individual: a súa influencia nos esquemas cognitivos, na personalidade e na vida afectiva. B6.2. Proceso de socialización. Influencia no desenvolvemento persoal dos grupos, os papeis e os status sociais. B6.3. Orixe social das actitudes persoais. Influencia en condutas violentas en distintos ámbitos. B6.4. Roles sociais de xénero e as súas consecuencias no pensamento e na conduta do home e da muller	B6.1. Comprender e apreciar a dimensión social do ser humano, e entender o proceso de socialización como a interiorización das normas e valores sociais, apreciando a súa influencia na personalidade e na conduta das persoas.	PSB6.1.1. Analiza e valora as diferenzas culturais e o seu impacto no comportamento das persoas ao exercer a súa influencia nos esquemas cognitivos, a personalidade e a vida afectiva do ser humano.	CSC	2,5 puntos sobre 5 n as tarefas e actividades de aula	CC/AV: Actividades no caderno de clase / aula virtual (50%) PI: Proxecto de investigación (50%)
			PSB6.1.2. Realiza unha presentación, colaborando en grupo e utilizando medios informáticos, sobre o proceso de socialización humana e a influencia dos grupos, os papeis e os status sociais no desenvolvemento da persoa.	CD	2,5 sobre 5 nos proxectos de investigación	
			PSB6.1.3. Investiga acerca da orixe social das actitudes persoais, valorando a súa utilidade para a predición da conduta humana e a súa influencia en condutas de violencia escolar, laboral, doméstica e de xénero, entre outras.	CSC		

a b c d e g h m	B6.5. Procesos psi- colóxicos de masas: impulsividade, intole- rancia, inconsciencia, falta de perseveranza, volubidade e falta de capacidade crítica. B6.6. Estudo psico- lóxico das masas de Gustav Le Bon. Contaxio de sentimentos e emocións, e perda temporal da perso- nalidade individual e consciente da persoa. B6.7. Psicología de Erikson e a súa expli- cación das condutas radicais e irracionais nalgúns grupos. B6.8. Medidas para previr a conversión das persoas en masa.	B6. 2. Coñecer e valorar os procesos psicolóxicos das masas, a súa natureza, as características e as pautas de compor- tamento, co fin de evitar as situacións de vulnerabilidade en que da persoa poida perder o control sobre os seus propios actos.	PSB6.2.1. Procura e selecciona información en internet acerca das características da conduta do individuo inmerso na masa, tales como impulsividade, intolerancia, inconsciencia, falta de perseveranza, volubidade e falta de capacidade crítica, entre outras.	CD		
			PSB6.2.2. Utiliza e selecciona información acerca do estudo psicolóxico das masas, realizado por Gustav Le Bon, e elabora conclusións acerca do poder da persuasión, o contaxio de sentimen- os e emocións que se produce nas masas e os seus efectos na perda temporal da personalidade individual e cons- ciente da persoa.	CSC		

			PSB6.2.3. Indaga na psicoloxía de Erikson e destaca algunhas das causas psicolóxicas explicativas que sinala acerca dos actos terroristas ou do pensamento radical e irracional que se pon de manifesto en seguidores/as de equipos deportivos, artistas, grupos políticos, relixiosos etc.	CSC		
			PSB6.2.4. Elabora conclusións, en colaboración grupal, e formula pautas de conduta preventivas co fin de evitar que as persoas se convertan en parte da masa, perdendo o control da súa conduta, dos seus pensamentos e dos seus sentimentos.	CSC		
b e h m	B6.9. Aplicación da Psicoloxía no mundo laboral. Recursos humanos: selección de persoal, integración na empresa, e evolución persoal e profesional. B6.10. Aplicación da psicoloxía no mundo laboral. Factores psicolóxicos	B6.3. Entender e describir a importancia da psicoloxía no campo laboral e o desenvolvemento das organizacións, reflexionando sobre a importancia do liderado como condición necesaria para a xestión das empresas, reflexionando sobre os erros psicolóxicos que se producen na súa xestión e procurando os recursos axeitados para afrontar os problemas.	PSB6.3.1. Comenta e aprecia a importancia da aplicación da psicoloxía no mundo laboral, en temas tales como os aspectos psicolóxicos que inflúen na produción e no desenvolvemento empresarial, a importancia dos métodos e das técnicas psicolóxicas para a selección de persoal segundo os perfís laborais e a resolución de conflitos etc.	CSIEE		

	e desenvolvemento laboral: adaptación, innovación, traballo colaborador, xestión de coñecementos, creatividade, auto-estima, proposición de retos, motivación, fomento da participación, autonomía e xeración de ambientes creativos. B6.11. Aplicación da psicoloxía no mundo laboral. Riscos da saúde psicolóxica laboral.		PSB6.3.2. Procura e selecciona información sobre recursos humanos: selección de persoal e desenvolvemento de programas profesionais favorecedores da integración do persoal traballador na empresa, e a súa evolución persoal e profesional.	CSIEE		
			PSB6.3.3. Describe a importancia dos factores psicolóxicos que inflúen no desenvolvemento laboral, como a adaptación, a innovación, o traballo colaborador, a xestión de coñecementos, a creatividade e a auto-estima, identificando factores fundamentais, como a proposición de retos, a motivación, o fomento da participación, a autonomía e a xeración de ambientes creativos, mediante exemplos de casos concretos e reflexionando criticamente sobre a súa aplicación en diversos ámbitos de traballo.	CCL		
			PSB6.3.4. Investiga, en páxinas de internet, acerca dos principais riscos da saúde laboral, como son o estrés, a ansiedade, o mobbing e a síndrome de Burnout.	CD		

8 e) Concrecións metodolóxicas

Dado o carácter humanístico-científico desta disciplina, cremos que debe desenvolverse preferentemente desde un punto de vista transversal e práctico. A fin de proporcionarlle ao alumnado un contexto en función dos seus intereses académicos e persoais, os traballos propostos terán un desenvolvemento transversal que permita, por unha parte, adquirir os coñecementos disciplinares e, por outra, aplicalos a contextos culturais, sociais ou disciplinares do seu interese.

Esta metodoloxía pasa pola xeración de tarefas ou situacións-problema que o alumnado deberá resolver facendo un uso axeitado dos coñecementos disciplinares e integrando diferentes competencias. Inclúirá prácticas de traballo individual e cooperativo.

8 f) Materiais e recursos didácticos

Os materiais e recursos didácticos estarán a disposición do alumnado nun curso na aula virtual elaborado a partir do blog: [2º de Bachillerato. Psicología](#) de Jaime Arias Prieto

8 g) Criterios sobre a avaliación, cualificación e promoción do alumnado

Avaliación continua

Para calcular a cualificación de cada avaliación utilizaranse os seguintes instrumentos coa ponderación indicada:

CC/AV: Actividades no caderno de clase / aula virtual (50%)

PI: Proxecto de investigación (50%)

A cualificación de cada avaliación será o resultado de sumar as cualificacións parciais segundo a ponderación indicada. Iranse incorporando a este cálculo as cualificacións das avaliacións precedentes ou das recuperacións realizadas, de ser o caso.

Utilizaranse as seguinte rúbrica xenérica como modelo. As rúbricas específicas van incluídas nos bloques temáticos.

5 puntos	Nunca	Ás veces	Case	Sempre
----------	-------	----------	------	--------

			sempre	
Segue as especificacións da tarefa	0	0,4	0,8	1
Mostra comprensión dos conceptos aprendidos e os utiliza axeitadamente	0	0,4	0,8	1
Mostra orixinalidade e creatividade	0	0,4	0,8	1
Utiliza información variada e a cita correctamente.	0	0,4	0,8	1
A presentación é correcta e atractiva	0	0,4	0,8	1

Como medida especial de **atención á diversidade** poderase alterar a ponderación anterior para dar mais peso a actividades de investigación (no caso de alumnado de altas capacidades) ou variar o tipo de probas (no caso de alumnado con TDA ou problemas similares)

Mecanismos de recuperación.

O alumnado que non acade o grao mínimo de consecución indicado poderá realizar as seguintes actividades para recuperalos:

CC/AV: Actividades no caderno de clase ou na Aula Virtual. Terá que repetir actividades ou realizar outras específicas asignadas polo profesorado.

Mecanismos de recuperación:

CC/AV: Actividades no caderno de clase / aula virtual: Repetir as actividades nas que non acadasen os mínimos esixibles

PI: Proxecto de investigación: : Realizar outro proxecto ou correxir as deficiencias dos que non acadasen os mínimos esixibles...

Avaliación final

A cualificación final será a media das cualificacións parciais segundo a ponderación antes indicada.

Avaliación extraordinaria

O alumnado que teña unha cualificación de 5 ou superior na avaliación final terá á súa disposición na Aula Virtual actividades complementarias (material audiovisual, ligazóns a materiais de ampliación) e información sobre as materias optativas do departamento. Poderá realizar as actividades ou aclarar dúbidas nas sesións lectivas restantes.

O alumnado que non acadara a cualificación mínima para aprobar adicará as sesións lectivas restantes á preparación da proba ou das actividades requiridas para extraordinaria de finais de xuño.

Farase mediante unha proba adaptada á situación que teña o alumnado, de xeito que so se examinará dos contidos que teña suspensos. Consistirá nuha proba con 20 preguntas de resposta curta (5 puntos) e a resolución de 2 casos prácticos (5 puntos)

8 h) Indicadores de logro para avaliar o proceso do ensino e a práctica docente

	ESCALA			
	1	2	3	4
1. O nivel de dificultade foi adecuado ás características do alumnado.				
2. Conseguiuse crear o interese que favoreceu a aprendizaxe.				
3. Conseguiuse motivar para lograr a aplicación e transferencia do coñecemento.				
4. Conseguiuse a participación activa de todo o alumnado.				
5. Adoptáronse as medidas curriculares adecuadas para atender ao alumnado con NEAE.				
6. Atendeuse adecuadamente a diversidade do alumnado.				
7. Usáronse distintos instrumentos de avaliación.				
8. Correspondeuse o traballo do alumnado dentro do grupo coa avaliación obxectiva da materia.				
9. A avaliación foi obxectiva.				
10. A asistencia e compromiso coa materia foi a adecuada.				

Avaliación da programación didáctica

Mecanismos de revisión, avaliación e modificación da programación didáctica.

Farase un seguimento trimestral coincidindo con cada sesión de avaliación. As posibles modificacións da programación quedarán recollidas no libro de actas do departamento. Na revisión de final de curso decidiranse os cambios que serán incorporados cara ó vindeiro curso.

8 i) Medidas de atención á diversidade

Deseño da avaliación inicial e medidas individuais ou colectivas que se poidan adoptar como consecuencia dos seus resultados

Realizarase unha avaliación inicial no mes de setembro que pode consistir nun cuestionario que incluírá os seguintes aspectos:

- Motivacionais (as razóns de elección da materia).

- Coñecementos previos da materia: traballos realizados previamente, coñecementos biolóxicos e científicos relacionados.

- Expectativas de futuro respecto á continuidade de estudos na materia.

- Visión previa da psicoloxía.

- Capacidade e intereses do alumnado.

- Acceso a recursos analóxicos e/ou dixitais.

En función dos resultados desta avaliación previa, proporanse ao alumnado actividades que correspondan, ben coa súa necesidade de adquisición de coñecementos técnicos cara a estudos futuros, ben cos seus intereses persoais, de forma que a aprendizaxe sirva para completar outras áreas do seu interese.

En función das capacidades do alumnado e os seus intereses realizaranse modificacións na proposta de traballos que tentarán responder a un necesario axuste entre necesidade, capacidades do alumno/a e contidos da materia. Tamén poderán variarse os tempos e elementos das probas extraordinarias, sempre en función dun informe previo das necesidades por parte do Departamento de Orientación.

Tamén se terán en conta as posibilidades de acceso a recursos analóxicos ou dixitais que teña o alumnado.

8 k) Concreción dos elementos transversais que se traballan no curso

Plan lector

O plan lector da materia terá como obxectivo fundamental incidir na ampliación dos coñecementos sobre a materia, a demanda do alumnado e potenciar a transversalidade dos contidos e a súa aplicabilidade a contextos diversos. Encargaranse traballos que esixirán

recoller información de medios diversos, analízala, trátala e reelaborala, de acordo coas indicacións do profesor ou profesora.

Selección de textos dos autores contemplados no programa

Visita á Biblioteca do centro para consultar a sección de Psicoloxía e facer suxestións de adquisición de fondos..

Plan TIC

Adicárese unha sesión semanal a realizar tarefas nunha aula de informática do centro co obxectivo de mellorar a competencia do alumnado no uso das novas tecnoloxías: procura de información na rede, presentacións efectivas, atribución das fontes, netiqueta, etc.

9. Medidas organizativas como consecuencia da pandemia da COVID-19

Seguindo as instrucións da Consellería de Educación estableceuse as seguintes medidas organizativas para os posibles casos de confinamentos individuais ou colectivos.

En 3º de ESO utilizaremos a plataforma E-Dixgal para a publicación de contidos e actividades así como para o anuncio e realización de videochamadas en substitución das clases presenciais.

En 4º de ESO, e 2º de Bacharelato utilizaremos a Aula Virtual do Centro para a publicación de contidos e actividades así como para o anuncio e realización de videochamadas en substitución das clases presenciais.

Toda a comunicación do alumnado realizarase a través destas plataformas (entrega de actividades, consulta de dúbidas, realización de probas avaliadas..)

Calquera nova medida que sexa preciso adoptar ante a evolución da pandemia será publicada nestas plataformas e na web do centro.

Noia, a 27 de febreiro de 2023

Xefa de departamento:

M. Gloria Rivas Rodríguez